

JAN VÉGH

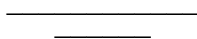
K 150letému výročí tolerance

ThDr. FERDINAND HREJSA

(podle vydání z roku 1930 v Edici Blahoslavovy společnosti č. 2)

OBSAH:

<i>PŘEDMLUVA A VĚNOVÁNÍ</i>	3
I. PRAMENY ZPRÁV O VÉGHOVI	5
II. V LIBIŠI ZA TOLERANCE	10
III. V MIŠKOVCI	17
IV. V ŠAR. POTOKU	23
V. Z UHER DO LIBIŠE	29
VI. V LIBIŠI A BYŠKOVICÍCH 1783–1787	35
VII. V LIBIŠI (A V LYSÉ) V R. 1787–1798	59
VIII. V LIBIŠI 1798–1811	71
IX. V NEBUŽELÍCH 1811–1821	90
X. V NEBUŽELÍCH 1821–1825	104
XI. V NEBUŽELÍCH POSLEDNÍ LÉTA 1826–1830	117
XII. ZÁVĚR	134

Předmluva a věnování

Napsal jsem tento životopis, abych uctil památku jednoho z předních tolerančních kazatelů v Čechách, který pracoval za poměrů velmi těžkých s neobyčejnou věrností a houževnatostí. Sledoval jsem jej v jeho činnosti s velikým zájmem a zamýšlel jsem se často nad jeho dílem i nad jeho osobností, a ovšem i nad tehdejšími tolerančními poměry. Těšil jsem se ze všeho jasného a světlého, co tu bylo zřítí, ale také cítil jsem bolest nad těžkostmi a nesnázemi, jež doléhaly na naše otce, jakož i nad křehkostmi a slabostmi, patrnými v tolerančních sborech. Takové vzpomínky jsou velice vhodné k tomu, abychom vzpomínající svých otců, jejich víry i lásky i naděje, sami rostli v jejich smýšlení, a abychom vidouce i jejich nedostatky, zamýšleli se nad nedostatky vlastními a hleděli se jich varovat. Vzpomínající tak minulosti, těžíme z ní pro přítomnost.

Proto věnuji tuto knížku českobratrské církvi naší evanjelické a všem bratřím a sestrám. Vzpomeňte doby před 100 a 150 lety, zalet'te myslí v dobu toleranční. Zamyslete se nad tehdejšími poměry a srovnejte s nimi poměry dnešní. Radujte se z toho, jestliže v čem shledáte dnes pokrok a zdravý postup a vzrůst. Ale zamyslete se s bolestí nad tehdejšími i dnešními nedostatky. Děkujte Bohu.

za jeho milost, že pro naše hříchy nezavrhl nás zcela, ale vychvátil nás od zkázy jako hlaveň ohořelou z ohně, a že znova v lidu našem vzdělává lid svůj a volá k dílu tomu i nás, třebaš slabé, abychom konali jako učedníci Kristovi dílo jeho v jeho síle! Kéž tak roste mezi námi v našich sborech ve všem našem lidu v duchu Kristově Boží lid, národ Bohu posvěcený!

Ferd. Hrejsa

V Praze 29. května 1930

Z nejznámějších ev. kazatelů z doby toleranční v Čechách je Jan Végh.¹⁾ Vynikl jako horlivý duchovní správce, který po dlouhá léta pracoval jako jeden z nejvýznačnějších dělníků Páně na roli toleranční církve, zasloužil se velice i tím, že vydal tiskem řadu církevních spisů pro toleranční sbory, z nichž některé dosud jsou v oblibě, a nadto zanechal hojné a podrobné zápisky, v nichž líčí současné toleranční poměry a i vznik tehdejších evanj. sborů. To vše vedlo k tomu, že Jan Végh budil vždy živou pozornost v české ev. církvi. Když pak letos 1. února bylo tomu 100 let, co tento vynikající pracovník odpočinul od prací svých, mimoděk vzpomínáme tím živěji jeho nezapomenutelného díla v naší církvi a rádi se zamýšlíme nad jeho životem i činností.

I. Prameny zpráv o Véghovi

Než především je potřeba se zmínit, z jakých pramenů lze čerpat zprávy o životě Véghově. Nejprve je třeba dbátí jeho vlastních pamětí. Jsou obsaženy již v *Knize pamětní ve sboru Libiši*, která je nadepsána: „W. G. P. Protocol aneb *Knih Pamětní Cyrkwe Ewanjelicko-Reformatské Libišské, w kteréžto Půwod, začátek, zrust a jiní Příběhowé její hned od prwního jejího založení zaznamenáni jsou skrze Jána Wéga,*

¹ Végh sám se podpisuje na listinách i tiskopisech obyčejně Végh (Wégh), ale i Vegh (Wegh) a Vég (Wég).

prvního této církve Libišské Duchovního Pastýře a Zakladatele, totiž od roku 1783“. Jest to obsáhlá kniha. Počátek její psal A. P. Kladiwa,²⁾ ale jen jako písař. Byl od 1. září 1790 učitelem reformované školy v Libiši. Obsah tohoto počátku byl sepsán některým váženým členem církve Libišské. Vypravuje o poměrech před příchodem Véghovým do sboru, a sice v první osobě množné, „my“, „naši“ atd., jako jeden z libišských domácích evanjelíků. Na rubu prvního listu sám „Joannes Végh“ 3. dubna 1795 předesílá lat. poznámku k čtenáři – patrný důkaz, že měl ve všech těch záznamech živé účastenství, jak je to i z obsahu patrné, a že jsou v nich i paměti jeho. Však psal další záznamy sám až do r. 1811, na str. 203.

Ale Végh sám napsal později podrobně své paměti³⁾ v německém jazyku s maďarskými poznámkami a maďarským Doslovem. Nadpis paměti těch je: „Nachricht von der Entstehung der Reformierten Kirchen-Gemeinden in Böhmen, verfasst und beschrieben von Johann Végh, d. Z. Prediger der reformierten Gemeinde zu Nebužel 1819“. Exemplář jeden, věnovaný 10. dubna 1822 od samého Végha, je v knihovně reformované koleje v S. Pataku, jeho pak opis z 20. prosince 1881 byl u vrchní církevní rady ve Vídni.⁴⁾ Odtud opatřil

²⁾ Kniha pamětní str. 1.: „Scripsit A. P. Kladiwa“.

³⁾ Viz o nich dále str. 98nsl.

⁴⁾ Opis ten je nyní u synodního výboru v Praze. Srovnání konceptu Véghova s tímto opisem ukazuje, že opis ten, bedlivě psaný a s originálem srovnaný, je správný a že i opis Skalského je spolehlivý. V této práci užívám opisu synodního výboru a opisu Skalského; zvláště pak maďarské poznámky a maďarský Doslov jsou tu zpracovány podle překladu Schmidtova v opisu Skalského. Číslování stran uvádím podle exempláře synodního výboru.

si prof. dr. G. A. Skalský opis a opis ten je nyní majetkem Husovy fakulty. Maďarské poznámky a maďarský Doslov přeložil do opisu Skalského v roce 1906 do němčiny něm. ev. farář Schmidt v Bratislavě. Mimo to uchoval se původní koncept těchto pamětí, rukopis Jana Végha, v rodině jeho zetě Gersona Szalatnaye a je nyní majetkem jeho pravnuka čbr. ev. faráře a konseniora Viktora Szalatnaye v Kutné Hoře. Konceptu tomu však schází úvod i konec, i maďarské poznámky a maďarský Doslov, jakož i definitivní úprava. Farář čbr. ev. B. Valeš, tajemník synodního výboru, opatřil si opis tohoto konceptu a z části jej srovnal s exemplářem vrchní církevní rady.

Důležitá je i Kniha zápisů Véghových, kterou započal psát r. 1781. Psal ji latinsky, německy a maďarsky. Ukládal do knihy té záznamy z valné části osobního a rodinného rázu a výpisky z některých spisů, ale i opisy některých výnosů. Je v majetku konseniora Vik. Szalatnaye v Kutné Hoře.

V těchto rukopisech uchovaly se hlavní zprávy o Janu Véghovi. Justus Szalatnay, ref. farář v Černilově, který měl po svém dědovi Janu Véghovi zmíněný exemplář konceptu jeho zápisů, otiskl z nich výňatky již r. 1881 v Dobiášově Časopisu historickém a vydal pak na jich základě r. 1882 drobnou, ale velmi zajímavou knížku: „Ze zápisů Jana Végha. Sděluje Justus Szalatnay, ev. ref. farář v Černilově. V Praze. Nákladem Spolku Komenského 1882“. Jak Szalatnay v Předmluvě podotýká, šlo mu v knížce té pouze „o obšírný výtah a kde potřebí, necháme mluvit Végha samého“. „Nelzeť prozatím, abychom zápisky ty otiskli doslovně.“ Poznámek maďarských a Dodatku aj. arci užití nemohl.

Také se uchoval prvý životopis Jana Véggha z r. 1808. Byl tenkrát otištěn v Neue Annalen der Literatur des ost. Kaiserthums, Wien 1808. II. Jg., November, str. 206–209. Byl sepsán patrně na základě dat, poskytnutých Janem Végghem. Píše o Végghovi a o jeho činnosti církevní a literární uznale a správně. Článek ten byl pak otištěn maďarsky r. 1861 v Sarospataki füzetek na str. 534–536 v překladu syna jeho Josefa Véggha s dalšími jeho zprávami.

V maďarském tomto časopise „Sarospataki Füzetek“ (Saryšsko Potocké sešity), jež vydávali profesori vysoké školy v Š. Potoku za redaktorství Jana Antalfoho, profesora gymnasia v Š. Potoku, byl totiž otištěn r. 1860 v IV. ročníku v sešitu 2. výtah z Pamětního listu Jana Véggha (z jeho Nachricht, zaslané koleji v Š. Potoku v roce 1822). A tu syn Végghův Josef Véggh, tehdy 73letý, poslal redakci list, v němž děkuje za otisk otcova Pamět. listu a podává řadu zpráv o svém otci a jeho práci v Čechách. Píše patrně z paměti na základě vypravování otcova. Redakce otiskla celý list Josefa Véggha r. 1861 v roč. V., 6. sešitu na str. 525–537. Zprávy tu obsažené poskytují mnohý zajímavý doplněk k ostatním zprávám. Ale je nutno zpráv těch užívati kriticky, ježto v nich místy přechází pravda v legendu.

Uchovaly se pak o Végghovi roztroušeně i četné jiné zprávy, v matrikách farních, ve vydaných od něho spisech, v úředních záznamech a aktech u církevních úřadů i u úřadů vrchnostenských a státních a v pozdějších vzpomínkách a i v pamětech jeho vnuka Jus. Szalatnaye, faráře v Černilově, jež jsou nyní v rukou jeho syna far. Vik. Szalatnaye, u něhož jsou i četné důležité listiny Jana Véggha. Zvláště z úředních archivů, seniorátního,

superintendenčního a konsistorního, bude lze ještě získati další zprávy. O některých listinách z nich bude i zde zmínka.⁵⁾

Zesnulý dr. Heřman Tardy, vrchní círk. rada ve Vídni, vypsál si z archivu vrch. círk. rady i odjinud četné záznamy, týkající se reformované církve, a mezi nimi i některé důležité záznamy o Véghovi, a zpracoval pak zápisky ty v obširný čistopis. Koncept i čistopis přešel v majetek jeho syna Lubomíra Tardyho, čbr. ev. faráře v Třebíči. Po jeho smrti koncept z části se uchoval v rodině vdovy paní Marie Tardyové v Praze, čistopis pak je v Brně u br. faráře Václ. Pokorného. Kand. boh. Mil. Klapuš učinil si výtah z pražského konceptu výpisků. Užil jsem těchto výpisků Tardyových i výtahu z nich. Brněnský čistopis nebyl mi však přístupným a nemohl jsem ho užítí.

V poslední době napsal pěkný přehledný životopis Véghův M. Klapuš pod titulem Jan Végh (1755–1830) v Českobratrském kalendáři na r. 1930 str. 121–124.

Životopis tento vznikl na popud nebuželského sboru a z přednášky, o niž mne sbor ten požádal k uctění 100leté památky úmrtí Jana Végha. Užívám v líčení života Véghova a jeho činnosti pramenů zde uvedených co možná doslovně, aby vynikla svéráznost Véghova a jeho osoby co nejvíce. Za

⁵ Spisy úřední, uložené v archivu vrch. círk. rady ve Vídni, zpracoval G. L o e s c h e ve spisech Inneres Leben der Oesterreichischen Toleranzkirche (Jahrbuch der Ges. f. d. Gesch. des Prot. in Oest. XXXVI 1915), jakož i Von der Duldung zur Gleichberechtigung (týž Jahrbuch XXX.–XXXIII. 1911–1912). Některé spisy, týkající se Jana Végha uchovaly se v seniorátním archivu pražském, jmenovitě od r. 1828. Jiné bude lze nalézt i v archivu superintendenčním.

ochotný překlad z maďarštiny děkuji srdečně bratřím Ing. C. Ursinyovi a Jar. Jiskrovi. Spolu děkuji za zprávy a za propůjčení spisů a památek knihovně pana presidenta, konseniorovi Vikt. Szalatnayovi v Kut. Hoře, Gust. Šoltészovi, faráři v. v. v Lozicích, far. B. Valešovi, tajemníku Synod. výboru v Praze, far. Jar. Řepovi ve Velími, far. B. Hladkému v Libiši, far. L. Hrbatovi v Lysé, far. J. Kulíkovi v Nebuželích, paní Marii Tardyové v Praze a kand. boh. M. Klapušovi. Jana Végha budou vzpomínati letos i jiní a lze očekávati, že vyjdou tiskem i jiné jeho životopisy a vděčné vzpomínky. Végh si toho zaslouhuje. Bude vítáno, když tak budou zprávy o něm co nejhojněji sebrány a zpracovány a když snad dojde i k vydání dosud rukopisných jeho pamětí.

II. V Libiši za tolerance

Život a činnost Jana Végha nás uvádí do doby toleranční, kdy po dobách pobělohorské protireformace, když evanjelium v našich zemích bylo docela potlačeno, opět nadcházela doba ne sice svobody, ale aspoň snášlivosti. Ale než došlo k toleranci, již probouzela se touha po ní. „Předkové naši v Pánu zesnuli“ – tak vypravuje⁶) neznámý autor prvých záznamů v libišské Knize Pamětní – „často nám o tom předpovídali, že přijde svoboda slova Božího. Oni toho žádali, my pak žádosti jich naplnění spatřili jsme.“ Po postupném ulevení došlo 13. října 1781 k vydání tolerančního patentu, kterým císař Josef II. dovolil, aby tajní evanjelíci směli se veřejně přihlásiti k evanjelické církvi, a sice k vyznání Aug. neb Helv., tolerovaným v říši.

⁶ Str. 5.

Patent ten nebyl arci všude hned vyhlášen. Na panství Obřístevském⁷⁾ a okolních až „při začátku toho roku“ 1782. A tu již hned druhého dne, „totiž 9. února“, „množství lidu na kanceláři o zápis se hrnulo“ – z Byškovic, Libiše, Obříství, Dušník, Horňatek, Korycan, dále z Pakoměřického panství z Měšic, Podhajského mlýna, Líbeznic, a z Ostrovského panství z Bukole, Vodolky, Záboře, Neratovic, Kel aj. „Ponejprv“ – tak vypravuje opět autor prvních záznamů v libišské Knize pamětní⁸⁾ – „poněvadž sme rozdíl mezi Augšpurským a Helvetským vyznáním povědomi nebyli, přihlásili sme vůbec k náboženství podle evanjelium Kristova. Protož ouřadové a páni dali nám na ruku, abychom sobě vyvolili Augšpurskou konfessi, slibující nám, že ihned bez naší outraty duchovního podle konfessí Augšpurské nám opatří: Pročež my sme se zprvku dali zapsati podle Augšpurské konfessí.“ Jan Végh⁹⁾ ve svých zápiscích se zmiňuje, že hr. Frant. Xaverius z Věžníků byl tomu rád, že se přihlásili k vyznání Aug. a jim řekl: „To jsem rád, že jste se přihlásili k Aug. vyznání. Nejste daleko od nás katolíků vzdáleni. Byl jsem v Drážďanech. Jsou tam učení lidé. Byl jsem při jich bohoslužbách a slyšel jsem se souhlasem kázání. Opatřím vám také řádného kazatele.“ Než právě rada pánů budila asi jich nedůvěru. Pravít¹⁰⁾ Libišská Kniha pamětní: „Však ale, když sme den po dni většího světla nabývali, pilněji do starých knih nahlíželi a gruntovněji rozdíl mezi těmito dvouma konfessí vyzpytovali, tak sme shledali, že učení

⁷⁾ Str. 6. a 7.

⁸⁾ Libišská Kniha Pam. 7. – Végh, Nachricht 19.

⁹⁾ Véghova Nachricht, str. 20.

¹⁰⁾ Libišská Kniha pamětní 7.

podle konfessí Helvetské, jak v učení, tak i v posluhování večeře Páně a v kázni církevní mnohem lépe se srovnává s zákonem Božím a s starým učením Bratří Českých nežli Augšpurská konfessi. V té věci veliké světlo nám dal Jan Amos Komenský v spisu svém výborném „Kšaft¹¹⁾ umírajících církve Českých Bratrských“, v kterémžto... zřetelně ukazuje rozdíl... mezi Augšpurským i Helvetským vyznání. Také někteří Bratři naši, kteří hned prve za času temnosti chodívali do Drážďan, do Žitavy atd., zkusili, jak se služebnost koná při církvích Augšpurských, dokonce nám neradili při konfessi Augšpurské zůstat. Takoví byli mezi jinými Jan Stárek, mlynář Podhajský z Pakoměřického panství, též Jan Pražek z Čakovic, který zprvku byl horlivý milovník pravdy Boží, ale brzy potom světa se chytiv, odvrátil se od poznalé pravdy Boží.“

Zvláště podhajský mlynář Jan Stárek zakročil velmi energicky, jak se o tom zmiňuje Jan Végh ve svých Zápiscích.¹²⁾ „Stárek, když uslyšel, že se Libišský sbor přihlásil k Aug. vyznání, šel do Byškovic k sedláku Josefu Plockovi, který na celém panství Obřístevském byl nejváženější sedlák a takořka vůdce celého sboru, a jeho příklad a vážnost mnoho platila. Jan Stárek přinesl s sebou k Plockovi nějakou augsburskou liturgii, pozval více údů sboru, aby k němu přišli, ukázal jim tu liturgii a pravil: „Bratří, slyším, že jste se přihlásili k Aug. vyznání. Pohleďte, tato kniha je tištěna v Drážďanech, je to pravá Luterská agenda

¹¹ Libiš. Kn. p. 7. Je míněn Kšaft umírající Jednoty Bratrské. – Végh, Nachricht 21. nazývá Kšaft „Kšaft umírajících Bratří českých“.

¹² Végh, Nachricht 20nsl.

a Církevní kniha (Lutherische Agende und Kirchenbuch). Jen se podívejte, tu stojí „svátost oltární“, tu jest „Credo“,¹³⁾ tu jest „Agnus“,¹⁴⁾ tu „Kyrie eleison“,¹⁵⁾ tu jsou kříže, a na konci stojí „Až sem naše mše“.¹⁶⁾ A tu hodil knihu na zem a pravil, uchvácen hněvem: „Zatracená mše!“ „Já chci od ní co možná co nejdále.“ „Bratří,“ tak pokračoval, „byl jsem v Drážďanech, Žitavě, Berlíně, v Lipsku, znám všechno, jak jsou náboženství zařízena. Jest veliký rozdíl mezi Aug. a Helv. konfessí. Augsburská je v církevních řádech skoro jako papežská. Radím vám, zvolte si Helvetskou konfessi nebo reformované náboženství. To jest ve svém ritu podle apoštolské prostoty a náboženství našich starých otců nejbližší a nejprůměrnější.“ Ukázal jim pak spisy Jana Komenského, blažené paměti, zvláště tzv. Kšaft umírající Jednotě českého bratrského sboru (Kšaft umírajících Bratří českých), v němž zřetelně se vykládá, co je to římská, augsburská a helvetská Jednota. Tento výklad mlynáře Stárka působil tak, že všichni údové Libišského sboru brzy na to šli do Obříství na kancelář, odvolali dřívější prohlášení a se přihlásili znovu k Helvet. konfessi.“ Libišská Kniha pamětní¹⁷⁾ zmiňuje se o tom pak takto: „Pročez naše Jednota opět se snesla a po náležitém uvážení společně sme zavřeli hlásiti se při kancelářích, že při konfessí Augšpurské zůstati nechceme, k kteréž sme se prve z nevědomosti hlásili, ale že zvolíme sobě konfessi Helvetskou aneb náboženství reformované, podle kteréhožto

¹³⁾ „Věřím v Boha –“.

¹⁴⁾ „Beránku Boží...“.

¹⁵⁾ „Pane, smiluj se...“.

¹⁶⁾ Tj. pobožnost k „Večeři Páně“.

¹⁷⁾ Str. 8.

náboženství reformovaného i duchovního pastýře sobě sme žádali. Nad čímž tehdejší p. hrabě z Věžníku jakožto vrchnost naše velice byl pohoršen a od té doby mnohé překážky a protivenství naše Jednotu způsobiti, kdy a kde mohl, neodpustil.“

Když¹⁸⁾ o tom zvěděl hrabě Věžník, v ten čas president nad apellacemi, někdejší žák jezuitů, byl tím velice prý pohněván, jak vypráví Végh, a pravil Plockovi: „Zvolili jste si nejhorší náboženství. Byl bych nad vámi ruku držel. Nyní s vámi nic není. Vy jste se takto od nás na věky oddělili.“ Plocek, jemuž nescházelo zmužilosti, odvětil mu: „Vaše Excellence! Chceme míti právě to náboženství, které je v očích světa nejhorší.“ Hrabě Věžník však nadále jim činil nemalé potíže a zvláště si nepřál, aby středisko jich bylo v Libiši, ale zato je odkazoval do Byškovic a Korycan, jak o tom bude dále řeč.

Ač Libiští Bratři neměli po delší čas duchovního správce, však „horlivost¹⁹⁾ Bratří k slovu Božímu zprvku byla náramná“. A to vedlo k tomu, že počet jich rostl. Ale tenkrát již „hned²⁰⁾ se všelijaká pokušení na nás odevšad svalila“. Byliť někteří z nich věznění, řemeslníci díla zbaveni a jinak vrchností stíháni. Nadto katolický lid činil jim při některých pohřbech, jako na Šopce pod Mělníkem a na jaře 1783 v Lobkovicích, kde bylo evangelíků málo, veliká příkoří – mrtvým i živým. Při pohřbu br. Hašourka na Šopce pod Mělníkem katolíci nesli před ev. pohřebním průvodem prapory

¹⁸⁾ Végh, Nachricht 22.

¹⁹⁾ Str. 8.

²⁰⁾ Str. 9–12 – O bouřích při pohřbech v Šopce pod Mělníkem, Lobkovicích aj. otiskuje zprávu Véghovu Just. Szalatnay, Ze zápisků Jana Végha str. 40nsl – Végh, Nachricht str. 130nsl.

z hadrů a při tom v zástupu křičeli a ječeli jako šílení a bili evangelíky, že Jiří Kulovaný zůstal ležet těžce zraněn, až ho zachránil a odnesl mělnický jeden řeznický pomocník. V Lobkovicích při pohřbu sedláka Herota (či Herdíka) byl v dubnu 1783 mu odepřen katol. hřbitov. Když pak měl být pohřben na svém poli, katolíci pohřební vůz odtáhli k Labi a shodili jej do řeky. Mrtvé tělo plulo po vodě až do Obříství. Tu vojáci, pracující na jezu, je vytáhli a pohřbili na hřbitově v Obříství a i kat. farář Jos. Thon v Obříství dbal, aby hrob jeho nebyl poškozen fanatickým lidem. Kraj. hejtman z Bienenberku přijel pak do Byškovic s 12 dragouny, dal v Obříství mrtvé tělo z hrobu vyzvednouti a vedl pak s dragouny evangelický průvod pohřební do Lobkovic. A když srocovali se opět katolíci v zástupech a zvonili na poplach, dostavilo se z Prahy vojsko, obklíčilo buřiče; zvoníci byli na místě potrestáni 25–50 ranami holí, vůdci buřičů byli odvedeni do Prahy, Heroth byl poctivě pochován a vojáci byli ubytováni v bouřících se vesnicích. Zvláště farář v Lab. Kostelci a mlynář v Lobkovicích byli postiženi. Vícekrát se nikdo neodvážil brániti v pohřbu evangelíků v Lobkovicích. Za to v Citově u Lipkovic (na Roudnicku) došlo 21. června 1783 ke vzbouření katol. lidu proti evanj. pohřbu na tamním hřbitově. Musilo zakročiti vojsko a při výstřelu bylo 5 vzbouřenců zastřeleno a 5 poraněno, z nichž 2 zemřeli. Teprve pak zjednáán byl pokoj. Za těch poměrů bylo postavení evangelíků časem velmi nsnadné.

Posilou pro ně bylo, že přijel k nim v postu před velikonoci r. 1783, byv „od naší Jednoty požádaný“²¹⁾ „dvojčtihodný pan Joel Jessenius,

²¹⁾ Str. 12.

kazatel při církvi reformované Chvaletické“. „Obdržev povolení od zemského gubernia, projel a navštívil všechny církve znovuzrozené, věřící“ a posilňoval je „zvěstováním slova Božího a posluhováním svátostí večere Páně“. Ten „služby Boží, kázání a stůl Páně tu ponejprve držel v Byškovicích v statku a v stodole Josefa Plocka, kdež se hrozná síla lidu, jak katolického, tak i evangelického náboženství ze všech stran“ shromáždila, „dílem z všetečnosti, chtějíce něco nového viděti a slyšeti, dílem z pobožnosti. Tu mnozí pokrytci, poněkud poznali pravdy Boží, ale i světu se líbiti žádostiví, nad sprostností jak služebností svatých, tak i služebníka církve pohoršivše se, odešli zpět, aniž se více k víře evangelické hlásili“. Souvisí to snad i s tím, že Jessenius měl i některé osobní nedostatky.

Než Libiští již před tím se radili, jak by měli postupovati, aby dosáhli svého duch. správce. Aspoň počátkem „téhož roku... 1783 snesla se Jednota naše Libišská s Jednotou Lisskou a s staršími a měšťanými mnohováženými Lisskými, aby se spolu a na jednu outratu o vyzdvihnutí pastýře duchovního starali. K tomu cíli ... v městě Lisý sepsaný ... spis“... „odeslali panu agentovi Samueli Nad'ovi²²⁾ do Vídně“. Píší tu císaři skrze tohoto agenta o duch. správce. Chtějí mu dáti 300²³⁾ renckých ročně a byt v Libiši č. 15. Tam budou konat shromáždění

²²⁾ S a m . N a g y , agent (právní zástupce) evangeliků H. v. v Uhrách ve Vídni, předložil císaři 22. ledna 1781 z rozkazu císařova historicko-právní rozklad v latin. řeči o právním postavení evangeliků v Uhrách a žádal o poskytnutí jim svobody. V é g h si opsal rozklad ten ve své Knize zápisků z r. 1781 nsl. na str. 1–32. – Právním zástupcem evangeliků A. v. v Uhrách byl ve Vídni D r o z d í k .

²³⁾ Str. 14.

v stodole. Při tom prosí, aby jim byl dán kostel v Libiši, „kterej je po našich českých Bratřích skutečně vystavený“. Na panství Obřístevském je jich 73 rodin, na Lobkovickém 37, Pakoměřickém 3, sumou 113 rodin.

A tu již „skrže²⁴⁾ prostředkování agenta Vídeňského od konsistoře Miškolecké zřízen jest k naší Jednotě Libišské za pastýře duchovního z lůna slavného reformovaného kollegium Šaroš-Patackého Jan V é g h z Vesprenské stolice, rozený Uher, 28. roku“. Než o tom je potřeba zmíniti se blíže.

III. V Miškovci

Když vyhlášen byl toleranční patent v dědičných zemích rakouských, a jmenovitě i v Čechách a na Moravě, uvítaly zprávu tu s radostí evanjelické církve v okolních zemích. V reformované církvi uherské však událost ta s počátku, zdá se, nebudila valného zájmu. Zdálo se, že pro tamní církve nebude míti žádných důsledků. Bylyť Čechy příliš daleko.

Než záhy počaly do Miškovce,²⁵⁾ sídla ref. superintendenta Samuele Szalaye, docházeti různé zprávy, které počínaly budit pozornost. V Miškovci bydlil český exulant Novák z Javorníku ve vých. Moravě. A ten byl v živém styku se svými krajany v Javorníku. A na jeho popud to bylo, že tajní evangelíci²⁶⁾ v Javorníku, první na Moravě, hned od počátku se přihlásili k Helv. konfessi, co ostatní všichni s počátku na Moravě i v Čechách se hlásili

²⁴⁾ Libišská Kniha pam. str. 15.

²⁵⁾ V é g h, Nachricht 39nsl.

²⁶⁾ Hrejsa, Česká Konfesse 644. p. 1.

k vyznání Aug. S počátku hledali tito čeští evangelíci z Čech i z Moravy své duchovní mezi slovenskými evangelíky A. v., s nimiž byli již za dřívějších dob v živém spojení, a odkud za doby protireformační přicházeli na Moravu a do Čech tajně kazatelé. V nastalé době svobody obraceli se zvláště na superintendenta Jana Čerňanského v horním městě Štávnici (Schemnitz, Selmeč Bánya). Než zatím již v roce 1781 a pak zvláště v r. 1782 se na Moravě i v Čechách vždy více ukazovalo, že slovenský luterský bohoslužebný způsob, který si slovenská ev. církev A. v. konservativně uchovávala z dřívějších dob a na němž si zakládala, totiž se svíčkami, krucifixem, hostiemi a i s komží a zpívanou liturgií, v nových ev. sborech v českých zemích ocituje se v rozporu s jich touhou po prostotě bohoslužeb, na niž si navykli zvláště Bratří a pak i ostatní za dob pronásledování. A tu na Valašsku i jinde mnozí, nikoli bez vlivů z emigrantských sborů v Prusku a i na Slovensku, počínali se odvracet od luterských kazatelů a přáli si míti kazatele reformované. Tak tomu bylo i na Rychmburském panství v Čechách. Tamní majitel panství Filip hrabě Kinský tomu přál, a napsal již 2. ledna 1782 v té příčině dopis superintendentovi Szalayovi, v němž²⁷⁾ mu oznamuje, že

²⁷⁾ Reverendissime Praeposite! Cum introducta nunc et publicata Augustanae et Helveticae Confessionis Tolerantia in regno Bohemiae non pauci ex subditis meis in Dominio meo Richenburgensi sito sese Helveticae esse Confessionis declaraverunt, atque ita nunc de eo agitur, ut et dignis quibusdam subjectis illis provideatur, quorum curae committantur, ut cum fructu hoc Religionis suae exercitio et uti et frui possint Quapropter Reverentiam Tuam per praesentes requirere volui, ut amore egentium mihi et dignum quemdam Pastorem et Ludimagistrum, qui condigne, tam quoad animarum curam, quam ad causam disciplinarem, animabus his praeesse possint, et nomines et praesentes, pro quorum condigna et sufficienti sustentatione et alimentatione curam in me suscipio, mediaque omnia adhibebo, ut statui huic suo congruenter vivere possint. Officium hoc a Benignitate Tua exspectans, permaneo Reverentiae Tuae obsequiosus. Philippus Comes Kinsky m. p. Dabam Pragae Bohemorum 2. jan. 1782.

Dopis ten je ve Véghových záznamech na str. 42–43. Otiskl Szalatnay, Ze zápisků J. Végha 6–7 v pozn. Též v překladě. Végh, jak je patrné z dalších při tom poznámek, opatřil si z Miškovce 19. března 1819 notářský opis toho listu.

nikoli nečetní jeho poddaní na Rychmburském panství se přihlásili k vyznání Helvetskému. Žádá proto pro ně o kazatele a učitele a projevuje ochotu ze svých prostředků oba vydržovati. Takový list arci budil pozornost a zájem o české evanjelíky i v Miškovci, ač, zdá se, bylo pokládáno za nemožné, že by ref. církev maďarská mohla poslati českým církvím kazatele.

Se zájmem tak vzbuzeným souvisí, že 12. dubna 1782²⁸⁾ v Miškovci bylo slavnostně vzpomenuto tolerance, vyhlášené v dědičných zemích. Toho dne totiž byl toleranční patent ve velkém sále před generál. komitátním shromážděním přečten a ve velikém reform. kostele konaly se slavnostní bohoslužby, při nichž kázal superint. Sam. Szalay.

Zatím již docházely další dopisy a žádosti o kazatele pro české sbory. Důrazné listy docházely²⁹⁾ z Vídně od dvorského agenta Samuela z Nagy – a pak již i z nejvyššího místa došel rozkaz, aby superintendent opatřil nové sbory v Čechách a na Moravě kazateli. To vše působilo³⁰⁾ superintendentovi a jeho rádcům veliké starosti,

²⁸⁾ Végh, Nachricht 39–40.

²⁹⁾ Végh, Nachricht 41–42.

³⁰⁾ Végh, Nachricht 43.

ježto nevěděli si rady a nebylo žádného kazatele po ruce, který by znal slovensky, aby se mohl práce té ujmouti. Jim bylo patrné, že je nemožno pro nedostatek kazatelů znalých slovenštiny poslati novým sborům v Čechách a na Moravě kazatele, a v tom smyslu odpovídal superintendent na nejvyšší místo. Ale nadarmo. Znova přicházela nařízení, že superintendent musí nevyhnutelně kazatele poslat. V Miškovci³¹⁾ byly konány konference jedna za druhou, svěští poradci (patronát) nelitovali cest, zanedbávali hospodářství a přicházeli do porad a radili se. Předvolávali kazatele, o nichž se domnívali, že znají aspoň trochu slovensky, a nabízeli jim vokaci do Čech. Než „všechna³²⁾ námaha, všecko usilování patronátu bylo nadarmo; po dobrém a se sliby nesvedli nic; s musem“ docela nic. Předvolaní, již při maďarských sborech dosazení kazatelé, z části zapírali,³³⁾ neumějí prý slova slovensky, ač bylo o nich jisto, že skutečně řeči rozumějí, z části přímo prohlásili, že ani J. V. císař a král, ani ctihod. „Publicum“³⁴⁾ nemá práva je z jich země odstraňovat a posílat do exilu. Jen dva se dali pohnouti, totiž Frant. Kovács,³⁵⁾ kazatel v Kemenci u Košic, který již po 15 let působil v duchovní správě a byl ženat, a Joel Jessenius. Také kazatel Bunyitai byl ochoten přijmouti vokaci, ale žádal zlaté hory. Když však „Publicum“ mu to nemohlo poskytnouti, „hanebně (niedertrachtig) odmítl prosbu otců“. Jessenius³⁶⁾

³¹⁾ Végh, Nachricht 43–44.

³²⁾ Végh, Nachricht 44.

³³⁾ Verläugneten.

³⁴⁾ Církevní úřad správní.

³⁵⁾ Píše se Kováts i Kovács, Kovatsch, Kováč.

³⁶⁾ Str. 45.

„byl již v Uhersku pověstný pro svůj špinavý charakter“.³⁷⁾ Proto dvě vznešené dámy z košického kraje schválně jely do Miškovce k superintendentovi a prosily jej, aby Jessenia do Čech neposílal, ježto jsou přesvědčeny, „že bude“³⁸⁾ k pohoršení a k necti náboženství“. Superintendent však odpověděl, že nemůže si pomoci. Ale snad že Bůh Duchem svým změní jeho srdce a mu požehná. Végh dodává,³⁹⁾ že smutné důsledky ukázaly, že dvě ty zbožné dámy měly úplně pravdu, a že přání všeobecně váženého superintendenta a otce se nesplnilo. O jeho špatném chování a simonii v Čechách a konečně o jeho vypovězení ze země chtěl Végh se ještě později zmínit. Ale na druhé straně Jessenius jako duchovní správce ve Chvaleticích rozvinul velice čilou činnost v zájmu církve reformované, a zvláště svými cestami po sborech v Čechách⁴⁰⁾ přispěl nemálo k rozšíření a utvrzení církve reformované. Ve Chvaleticích ovšem zachovaly se o jeho životě v tamní Pamětní knize zprávy zarmucující.

³⁷⁾ Wegen seines schmutzigen Characters.

³⁸⁾ Dass er zum Scandal und zur Unehre der Religion sein würde.

³⁹⁾ Str. 45.

⁴⁰⁾ Dne 16. listopadu 1782 kázal v Nové Vsi u Kolína, v jedné stodole a posluhoval večerí Páně. Přijeli tam mnozí evangelíci i z Milčic, dne 18. pros. 1782 přijel do Limuz na panství škvoreckém a konal shromáždění, dne 20. prosince do Kšel, ale černokostelecký ředitel mu nedovolil konati bohoslužby. Dne 5. února 1783 přijel opět do Lysé a konal služby Boží a večerí Páně, dne 23. února 1783 byl v Chlebích. (F. J. Vavák, Paměti Vydal Jind. Skopec I., 2. str. 127nsl. 159.). Také konal bohoslužby v Libštátě (Hlasy ze Siona 1873. 175). – O jeho bohoslužbách v Byškovcích u Libiše před velkonoci 1783 byla zmínka již výše. – Na všech těch místech vznikly reformované sbory.

Co se to dalo v Miškovci – asi někdy v srpnu 1782 – dovídal se ev. superintendent A. v. Čerňanský ve Štávnici, že v nových sborech ev. na Moravě a v Čechách lid se odvrací od slovenských luterských kazatelů a přeje si z valné části kazatele reformované. Jak Végh se zmiňuje, psal prý proto Čerňanský superintendentu Szalayovi do Miškovce, a sice prý – jak se vyprávělo – takto: „Pošli,⁴¹⁾ Bratře nejmilejší, kazatele svého vyznání do Čech a na Moravu, neboť moji nejsou vítáni.“ Psaní s těmito slovy sice v archivu v Miškovci není, a asi psáno nebylo, ale přece jen Čerňanský v tom smyslu zástupcům ref. církve maďarské psal, totiž seniorovi Pavlovi Széplakymu, faráři v Lučenci,⁴²⁾ jemuž mezi jiným v listu ze srpna 1782 oznamoval: „Pokud⁴³⁾ byste měl vhodné osoby, já své, jež jsem poslal, hned povolám zpět.“ „Příčina toho je,“ – tak psal o tom Széplaky superintendentu Szalayovi 22. srpna 1782, „že ani Moravané ani Čechové nejsou s lidmi toho druhu spokojeni.“

Než církevním úřadům v Miškovci nebylo⁴⁴⁾ možno mimo ony dva kazatele někoho jiného pro české a moravské sbory sehnat. Zato z Debrecína⁴⁵⁾ vypravil se na Moravu zatím již vynikající duchovní správce Michal Blažek, Slovák, rodilý ze Senice, a přišel 26. srpna 1782 do Nosislavě.

⁴¹⁾ Mitte, Frater Dilectissime, ministros Tuae Confessionis in Bohemiam et Moraviam, quia mei non sun acceptabiles – Végh, Nachricht, str. 40.

⁴²⁾ Végh, Nachricht str. 41 píše „zu Losontz“, tj. v Lučenci. Szalatnay, ze zápisků Jana Végha, 6, píše „v Levoči.“

⁴³⁾ Dummodo habeatis Subiecta, ego meos, quos misi, statim revocabo. Végh, Nachricht, str. 41.

⁴⁴⁾ Végh, Nachricht 46.

⁴⁵⁾ Hrejsa, Česká konfesse 650.

V Debrecíně hledaly i jiné reformované sbory české a moravské své kazatele. A do Miškovce přicházely nové a nové prosby o kazatele, a z Moravy přicházeli i vyslanci sborů. Vidouce, že nelze dostat kazatele, znalé českého jazyka, již dávali najevo,⁴⁶⁾ „že by české sbory rády přijaly i takové kazatele, kteří nic česky mluvíti nedovedou, v naději, že by se s pomocí Boží mezi nimi (v Čechách a na Moravě) jich řeči naučili“. Žádosti ty byly psány vesměs česky, ale Szalay nerozuměl česky. Než zmíněný Novák byl superintendentovi k pomoci a překládal mu všechna ta psaní do maďarštiny. Ale konsistoř nevěděla si rady, jak všem těm prosbám vyhovět. Až konečně otcům napadlo, o věc tu se pokusiti mezi studenty v koleji v Sáros Pataku.⁴⁷⁾ I dopsal superint. Sam. Szalay „hrozně pohnuté“ psaní koleji v Pataku, prose studenty pro lásku Boží, aby aspoň na 3 léta šli do Čech, slibuje, že po třech letech dostanou v Uhrách první fary. Česky se naučí v Čechách.

IV. V Šar. Potoku

V září r. 1782 bylo živo v koleji reformované v Šaryš. Potoku,⁴⁸⁾ kde kdysi Komenský (r. 1650–4) snažil se uskutečňovat své plány vychovatelské a pansofické. Na věži kolejní bylo zvoněno velkým zvonem k 6. hodině večer, na znamení, že všichni studenti mají se sejít ve velké posluchárně k večerní pobožnosti. Po pobožnosti vystoupil pak na kazatelnu starý kolejní rektor Štěpán Szentgörgyi.

⁴⁶⁾ Végh, Nachricht 46.

⁴⁷⁾ Maď. Sáros Patak (čti Šároš), česky Šaryšský Potok. – Srv. Végh, Kázání toleranční 1816 (v majetku konsen. V. Salatnaye v K. Hoře.)

⁴⁸⁾ Végh, Nachricht 46–48.

Vyprávěl o nastalé toleranci a jak zvláště v Čechách a na Moravě již tisíce lidí se přihlásily k ev. reformované církvi, ale jak nemají kazatelů. Žeň mnoha, ale dělníků není. Ale opuštění ti bratří vztahují ruce a prosí o pomoc. I četl listy došlé od superintendenta Szalaye, hraběte Kinského a dvor. agenta Sam. z Nagy a pak z uložení ctih. „Publica“ je pro Krista prosil, aby se rozhodli jít do těchto zemí. Bůh Vás posílí. Jde o 3 léta! Nelíbilo-li by se pak vám tam, můžete se vrátit. A pak na základě vysvědčení o Vašem se osvědčení dostane se vám předních farností. Čechové žádají kazatele podle svého srdce co nejdříve uvidět. Očekávám Vaše rozhodnutí, k čemuž Vám Bůh dejž požehnání a milost. Amen. Se slzami v očích opustil pak rektor kazatelnu.

Řeč dojala všechny. Uvažovali a rozhodovali se. První se přihlásil Josef Szalay, přítel Jana Végha. Végh,⁴⁹⁾ zvěděl o tom, šel k němu. „Bratře, byls u rektora? Míniš to vážně s cestou do Čech?“ „Ano, bratře, celou noc jsem nespál a pevně jsem se rozhodl jít do Čech.“ Měl již českou knížečku v ruce; i ukázal ji Véghovi, řka: „Hleď, již se seznamuji s českými písmenami.“ Tu i Végh psal hned rodičům o svolení. Po nějaké době přišla odpověď⁵⁰⁾ ze 26. října 1782: „Kam Tě Bůh volá, jdi! Nekladu Ti překážek v cestu - ač mne a Tvoji plačící matku Tvoje vzdálení srdečně bolí. Rozvaž však vše dobře, než co podnikneš. Neboť z milosti Boží a našeho zeměpána počínají i v naší zemi denně se rozmnožovat nové sbory. Tvůj otec Frant. Végh.“ Végh spěchal pak k rektoru a ten řekl: „Bohudíka, mám teď dva dobré lidi, na něž se

⁴⁹⁾ Végh, Nachricht 49–50.

⁵⁰⁾ Végh, Nachricht 50–51.

můžeme bezpečně spolehnouti.“ Nepřihlásil se dosud mimo Szalaye a Végha nikdo. Teprve pak přihlásil se i Ondřej Kovács a Petr Molnár. Při těchto čtyřech zůstalo. A ti se rozhodli přes zimu pobýti v Uhrách a učit se češtině.

Již před tím v září⁵¹⁾ poslal superintendent Szalay několik reformovaných studentů bohosloví do Štávnice, aby se tam naučili slovensky, a superintendent Čerňanský psal ze Štávnice 20. září 1782 o nich přátelsky superintendentovi Szalayovi. Také tito čtyři bohoslovci⁵²⁾ rozhodli se jíti mezi Slováky, a sice jmenovitě do horního města Báňské Bystřice. Brali se přes Lučenec a přibyli do Báňské Bystřice 7. ledna 1783. Sborové v Rimavské Sobotě a Lučenci podepřeli je potravinami a povozem. V Báň. Bystřici navštívili hned slovenského luter. pastora primaria Synovice s prosbou, aby jim pomohl nalézt byt v dobrých měšťanských rodinách a za levný peníz, aby stačili. Synovic přijal je nanejvýš přátelsky s přáním po spojení obou evanj. církví a docela s odporem k obvyklým tu kostelním obřadům. Na druhý den svolal místní konsistoř, všechny círk. starší i s dvěma kazateli a za jich pomoci byly bohoslovcům opatřeny hned vhodné byty. Jich pobyt v městě budil velkou pozornost. Ukazovali na ně prstem: „To jsou čeští apoštolé!“ I katol. biskup v Báň. Bystřici se o ně zajímal. Poslal k nim svého osobního husara s dotazem, je-li to pravda, že v Čechách a na Moravě, jak doslýchá, ale nemůže tomu věřit, mnoho lidí přestupuje od katolictví k protestantství, a že oni tam chtějí jíti? Potvrdili mu arci správnost té pověsti.

⁵¹⁾ Végh, Nachricht 14.

⁵²⁾ Végh, Nachricht 51nsl.

Učili se⁵³) pak slovenštině za pomoci starého učitele S a r t o r i a . Ale přese všechno úsilí nemohli se téměř ničemu naučiti. Végh praví: „Raději bych rozbíjel kamení, než se učil této mému přirození tak protivné řeči.“ Však prý řeči té „národní hrdost Maďarů málo si váží“. Již litovali svého rozhodnutí a pomýšleli vzdát se cesty do Čech. Vypadali také bledí, Szalay docela nebezpečně onemocněl. Nadto jich pokladna počala vysychat. Psali do Lučence ref. sboru o pomoc. Bylo jim posláno 6 dukátů. Nestačí-li to, ať si jen znovu píší.

Než tu psal jim s u p e r i n t . S z a l a y ,⁵⁴) aby se hned vrátili do Miškovce, ať se naučili slovensky či nikoli. Budou ordinováni a vydají se na cestu do Čech, ježto dle nejvyššího rozhodnutí věc nelze odložit. Nemocný Szalay naříkal, že by to bylo hrozné, kdyby neměl dojít cíle, pokud jde o hladové a žíznivé duše v Čechách. I prosil, aby jej vzali s sebou, aby nezemřel v cizí té krajině. Tak 13. března opustili společně Báň. Bystřici. V Lučenci byli přijati velmi pohostinně a zotavili se. Tu je pojednou navštívil pensionovaný starý slavný rytmistr P a v e l L á s z l o⁵⁵) se sněhobílými kníry a vlasy, z jehož očí zářila živost a vojenský charakter. Vstoupil k nim v uniformě. „Bůh vás pozdrav, děti!“ „Bud’te vítán, pane rytmistře.“ „Že prý jdete do Čech?“ „Ano, chceme s pomocí Boží!“ „Dobře, děti! Bůh Vám dej štěstí a požehnání! Slyšte! Byl jsem znám v celých Čechách jako doma. Po celou 7letou válku jsem je procestoval do všech koutů. Své náboženství jsem nikdy neskrýval. Všude mi bylo ctí říkati katolíkům do očí, že jsem kalvínský

⁵³ Végh, Nachricht 53.

⁵⁴ Végh, Nachricht 54.

⁵⁵ Végh, Nachricht 55.

křesťan. Na mnoha místech jsem zastihl tajné husity. Měl jsem u nich dobré časy. Byli by mne na rukou nosili. Děti, věřte mi na mou čest: země jest krásná, dobrá a úrodná, venkovani nejsou jako naši Slováci⁵⁶) neohrabani. Je to vzdělaný národ. Tu uvidíte města, jakých jste ještě neviděli. Nebojte se. Jděte s radostí! Ujišťuji vás, budete dobře přijati a budete velmi milými hosty.“ Mladí bohoslovci při těch slovech zrovna pookřáli. I Szalay.

Rytmistr⁵⁷) vyprávěl jim pak mimo jiné, jak byl tenkrát i v Praze na Poříčí. Tu viděl lidi se valit k poříčské bráně a zaslechl, že před branou na šancích budou páleny kacířské knihy. I bral se tam též. Na hranici bylo navršeno množství knih a plameny již vzplály. Mnich jeden dlouhou tyčí strkal knihy do ohně a pravil: „Tak hoří Lutherova duše v pekle!“ Tu jsem se rozpálil hněvem, vytáh‘ jsem šavli, přiskočil k popovi, napravo nalevo přetáh‘ jsem ho na plocho přes krk a hlavu, řka: „Ó, ty bídné stvoření! Tvé štěstí, že jsi nejmenoval spolu mého Kalvína; byl bych na místě tvoji zatracenou duši poslal do pekla za Lutherem!“ Žert ten mohl jej arci státi život, ale za války nic dále se mu nestalo. Mnich však asi musil hledat lékaře. Szalayovi pak rytmistr řekl: „Můj synu, Szalayi! Věř v Ježíše Krista a pij víno! Bůh mne zatrať, budeš zdrav!“

Dne 23. března 1783 dospěli⁵⁸) do Miškovce. Vykonali tu zkoušku bohosloveckou 25. března a superintendent Szalay s kazatelem Szentpéterim a

⁵⁶ V maďarské poznámce: „jako naši zatracení uherští Slováci se svými selskými plášti a sandály“.

⁵⁷ Végh, Nachricht 56–57.

⁵⁸ Végh, Nachricht 57–59.

profesorem Sam. Miklosem je ordinoval. Po ordinaci superintendent rozložil mapu Čech, aby si vybrali sbory, kam je Duch sv. určil, aby dle toho pak si opatřili pasy a listiny. Szalay si vybral Lysou, město, aby tu spíše našel v nemoci lékaře a pomoc. Végh hledal sbor v blízkosti Lysé a zvolil Libiř, Kovács Limúzy u Kšel, Petr Molnár Lozice, a Štěp. Szeremley, který v Miškovci na ně čekal a s nimi byl ordinován, Velim.

Již před tím v roce 1782⁵⁹⁾ odebrali se do Čech zmínění již kazatelé Frant. Kovács⁶⁰⁾ v září do Rychmburka a odtud do Krouny a Jessenius 15. října 1782 do Chvaletic. Kovács vzal s sebou jako kooperátora Michala Vinczencze, který pak ujal se práce ve Svatouchu, ale přešel pak do Černilova. Také se přihlásili zatím v koleji v S. Pataku četní další bohoslovci k cestě do Čech a někteří z nich již také odebrali se do Čech, jako Emerich Csider v lednu 1783 do Semtěše, Štěpán Gaal v březnu 1783 do Telecího a Matouš Bacsa v březnu 1783 do Kláštera.

A tu již i Végh s ostatními čtyřmi již ordinovanými kazateli chystal se na cestu. Opatřil si politický cestovní pas⁶¹⁾ ze 4. dubna 1783 s určením – místo do Libiře v kraji kouřimském – omylem do Libichu v kraji boleslavském, pak školní vysvědčení⁶²⁾ z 6. dubna 1783, kterým profesori koleje v S. Pataku potvrzují, že skoro po 9 let studoval pod jejich dozorem a odchází dobrovolně

⁵⁹ Végh, Nachricht 59–60.

⁶⁰ Végh, Nachricht 68–69 dí, že tento Kovács byl ze všech nejstarší a nejzasloužilejší. Byl 1. dubna 1784 jmenován superintendentem.

⁶¹ Végh, Nachricht 61–62.

⁶² Végh, Nachricht 63.

konat úřad duchovní v Čechách a na Moravě pak Konsistoriální attest,⁶³⁾ kterým 29. března 1783 konsistoř reformovaná v Miškovci v jejím čele Sam. Szalay, superintendent, osvědčují, že Jan Végh, rodem ze vsi Szilas v komitátu Veszpremském, vykonav zkoušky a byv ordinován, je k žádosti ref. sboru v Libici,⁶⁴⁾ v kraji Boleslavském vyslán k tamní círk. práci, a ovšem i Attestací církevní⁶⁵⁾ z 28. března 1783 o svém posvěcení na úřad „kněžský neb kazatelský“ a o své způsobilosti k úřadu kazatelskému po vykonání zkoušky. A připravil i další vysvědčení. Végh zmiňuje⁶⁶⁾ se o nich výslovně, aby čelil zprávám, jež šířil uherský katol. klérus, že prý pastoři, odcházející z Uher do Čech, jsou lidé nevzdělaní, sedlina národnosti maďarské.

V. Z Uher do Libiše

Dne 2. května 1783⁶⁷⁾ vydal se Végh na cestu do Čech. Bylo těžké jeho loučení s rodiči a přáteli kteří za tehdejších poměrů viděli v Čechách neznámou vzdálenou zemi, odkudž nelze se vrátit, leč po letech. Véghův otec, jež syn nikdy dosud neviděl plakat, ptal⁶⁸⁾ se při loučení odcházejícího syna: „Kde jsou Čechy? Na které straně světa? Jaká jest to zem a jaký národ?“ Syn mu vyprávěl, co mohl. Nakonec pravil otec: „Nu, můj nejmilejší

⁶³⁾ Végh, Nachricht 65–67.

⁶⁴⁾ Zase omylem psáno místo do Libiše.

⁶⁵⁾ Libišská Kniha pamětní, str. 17. Osvědčení to se uchovalo a je majetkem konseniora V. Szalatnaye v K. Hoře.

⁶⁶⁾ Végh, Nachricht 67.

⁶⁷⁾ Libišská Kniha pamětní, str. 20.

⁶⁸⁾ Végh, Nachricht 77–78.

synu, vychovali jsme Tě, jak víš, s velkou péčí a nákladem. Těšili jsme se vždy nadějí, že budeš nám v stáří útěchou a podporou. Teď však jdeš v dál od našich očí, a sice bez naděje, že bychom Tě kdy v časnosti spatřili. Odcházíš a já nevím, kam.“ Nemohl více mluvit, jen objal syna v slzách. Syn nemohl též mluvit, jen políbil otci ruku, sotva moha jen vyřknout slova: „Otče, děkuji Ti.“ Otec rok nato zemřel. Syna Jana Végha vždy tísnilo, že nemohl otci nijak splatiti jeho dobrodiní dětinskou vděčností – pro vzdálenost od domova.

Végh se bral přes B u d í n , kde se k němu připojili čtyři jeho druhové. Se svými druhy brali se pak přes Bratislavu a přes V í d e ň .⁶⁹⁾ Do Vídně přibyli 9. května a tu jim nastala starost. Než i tu se setkali s ochotou, když se o nich lidé dověděli, že jdou do Čech jako kazatelé do nových tolerančních sborů. Evanj. krejčí A. v., Rindbauer, v Leopoldově „bei dem blauen Igel“, u něhož si objednali taláry, posloužil jim co nejvýhodněji, a továrník, u něhož na taláry kupovali sukno, dal jim je pod cenou. Ujal se jich arci i dvor. agent Sam. z Nagy. Dne 18. května odešli z Vídně. Najali si pražský povoz za 50 zl. něm. Jeli přes Znojmo a Jihlavu. Cestou p ř e s M o r a v u setkali se v hostinci s ev. studentem A. v., vracejícím se z ciziny do Uher, a ten jim vyprávěl, že viděl v Praze mnoho bataillonů infanterie a kavalerie na pochodu k vůli bouřím, jež v zemi vzrůstaly proti toleranci. Nevěděli, že šlo tu o bouři, vzniklou ve sboru libiškém v dubnu 1783 v Lobkovicích. I brali se klidně dál do Čech, a sice na K r o u n u , kde od září 1782 byl pastorem F r a n t . K o v á c s , jich starší maďarský přítel.

⁶⁹⁾ Végh, Nachricht 78–80. – Végh, Kniha zápisků z r. 1781 nsl. 91–92.

Do Krouny přijeli 22. května, ale Kovácse nezastihli. Odebrali se v nějaké záležitosti na čas do Uher.

Co tak Végh se svými druhy brali se do Čech, poslal sbor ve Velimi⁷⁰⁾ pro svého duch. správce Štěp. Szeremleye do Vídně čtyřspřežný povoz. Ale povoz ten jich ve Vídni již nezastihl. I jel po jich stopách, až je zastihl v Krouně. Tu Velimští vzali Szeremleye i ostatní tři na vůz – Molnára, určeného pro Lozice, odvezli si Lozičtí – a jeli do Velimě, ale napřed poslali spěšného posla, aby ve Velimi bylo postaráno o jich uvítání. Jeli přes Semtěš, kde byl pastorem Emerich Csider. Přijeli do Velimě v neděli před nanebevstoupením Páně – 25. května 1783. Mládenci z celého sboru šli jim asi hodinu cesty vstříc a očekávali je na kopci – asi na Bedřichově u Nové Vsi. Když vůz se blížil, postavili se do dvou řad, sňali klobouk a volali jednomyslně: „Poníženě vítáme Jejich Dvojíctihodnosti!“ Obklopili vůz s obou stran a provázeli jej až do Velimě. U vsi stáli muži ve velkých zástupech, z dále sňali klobouk a provolávali tisíceré uvítání. Stařec jeden si vyprosil, aby se mu dopřalo prvního duchovního uvést do obce. I posadili jej na koně. Právě se vyzvánělo na katolickém kostele k odpolednímu požehnání. Ale i katolíci vmísili se v zástup a kat. kostel zůstal prázdný. S obnaženou hlavou provázeli všichni své duchovní, ač ti nepřáli si takové pocty. Průvod bral se vsí do domu sedláka Víta Hůly v č. 18. (nyní je to číslo 37.) Ten ukázal lidu na Szeremleye: „To je náš duchovní“. Tu v pláči volali: „Bohu díka!“ Uvedli pak čtyři duchovní do světnice. Po řadě přicházeli k nim, aby

⁷⁰⁾ Végh, Nachricht 107–109. – Végh, Kniha zápisků 92.

jim podali ruku („políbení ruky jsme nepřijali od nikoho“), nejprve muži, pak mládenci, pak hoši, pak ženy a nakonec panny a děvčátka. Trvalo to přes 2 hodiny skoro do večera. Nezapomenutelný den zakončila početná večeře. Mladí duchovní „byli úplně přesvědčeni o čisté lásce a upřímnosti svých nových církevních údů“.

Den na to poslal Hůla⁷¹) posly do Kšel a Lysé, aby si odvezli své duchovní. Brzy přijely povozy s váženými muži a vyslanci, kteří své kazatele objali, políbili a se vší úctou, radostí a láskou odvezli. Ale s Libiší nikdo si nevěděl rady; nevěděl, kde asi je. Na místě Libiše přišli poslové z Libice u Poděbrad a naléhali na Végha, aby šel o nimi. Hůla, znaje něco německy, tlumočil řeči obou. „Máte zde pro mne povoz?“ „Ne, máte přijít pěšky.“ „Jak je to daleko?“ „Tři hodiny.“ „Jděte ve jménu Páně. Nepůjdu s vámi.“ Než druhého dne přišli znova se vzkazem, že sbor Libický je posílá, aby Végha najisto přivedli. I tázal se jich Végh: „Což nemáte koní ve sboru?“ „Je jich dost. Ale jsou v práci a nemohou jimi posloužit“. „Jste usedlí sedláci?“ „Ne, jen domkáři a nádeníci. Pracujeme u sedláků. Najali nás, abychom sem šli. Nu, pane pastore, vzchopte se a pojd'te s námi. Já vezmu si váš plášť na záda a můj kamarád vezme si váš kufr na trakař, který má venku. Jen pojd'te, není to daleko. Sedláci nám poručili, abychom se bez vás nevraceli“. „Proč sedláci aspoň sami nepřišli?“ „Nemají času“. Végh uvažoval: „Mám jít pěšky?“ mezi hrubé lidi, kterým jich práce a koně jsou milejší než duchovní správce? Co mne váže k tomu národu?“ Velimští měli s Véghem soucit a projevovali nelibost nad postupem libických sedláků. Végh

⁷¹ Végh, Nachricht 110–111.

v mladistvém rozhorlení chtěl raději „hned se vrátiti do své vlasti a Čechy na věky opustiti, než jíti do Libice.“ Ale na štěstí agent Nagy ve Vídni našel a dal mu spis, v němž byla panství Pakoměřice a Obříství uváděna jako část farnosti libišské. Velimští, nahlédše do spisu, poznali, že tedy Libiš je směrem k Praze za Brandejsem n. L. A zástupci sboru v Lysé podali již bližší zprávu o Libiši. A tu již Végh odeslal libické posly: „Odejděte, milí Libičtí! Nepatřím mezi hrubé lidi.“ Poslové „mručeli a odešli.“ Végh poznamenává: „Nikde v celé zemi nezvěděl jsem o takové hrubosti“.

Zatím posel spěchal do Libiše⁷²). Brzy přijeli Josef Plocek z Byškovic a Pav. Zycha z Libiše, řádní muži, usedlí vážení sedláci. Přijeli do Velimě se čtyřspřežným povozem. A tu již na něm Végh v den nanebevstoupení Páně 29. května šťastně přijel do Libiše. Pro nepříhodné počasí nebylo uvítání veliké, ale srdečné. „Bratří a sestry⁷³)

⁷² Végh, Nachricht 111. – Végh, Kniha zápisků 92.

⁷³ Libišská kniha pam. 21. – O příchodu Véghově do Libiše vypravuje již značně jinak syn jeho Josef ve svém listě otištěném v Sárospataki füzetek 1861, str. 527 a je viděti, jak ve vlastní rodině se časem vše jeví jinak, než jak to vskutku bylo. Josef Végh vypráví, že zástupci Libišti přijeli pro Végha s povozem se čtyřmi koni. Nestavili se však v Libiši, nýbrž jeli hned do Byškovic a když to Véghovi bylo divno, vysvětlili mu, že vrchnost hrabě Věžník nechce míti evang. modlitebnu stále před očima. V Byškovicích usadil se prý v komoře ve statku, kde ve stodole se konaly bohoslužby. Zvědév o odporu hrab. Věžníka proti stavbě modlitebny v Libiši, řekl prý Végh: „Kdyby 10 Věžníků se tomu protivilo, modlitebna a fara bude v Libiši“. Než hrabě to zvěděl a když potom Végh k němu přišel, hrabě tloukl na stůl a křičel: Ukáži Vám, že kostel v Libiši státi nebude! Végh však prý na druhém konci stolu tloukl též pěstí na stůl a volal: A já ukážu, že ano!

nemalým počtem u Bratra Žižky shromáždění“, jej „s velikou uctivostí a radostí přivítali“. Byť mu prozatím opatřili u jmenovaného Václ. Žižky v Libiši č. 15.

Tak byla již řada sborů v Čechách obsazena mladými, horlivými reformovanými duchovními správci, co jiné četné sbory byly zase spravovány slovenskými ev. duchovními správci A. v. Než již se chystali v Šar. Potoku další četní mladí maďarští reformovaní bohoslovci. Hned v červnu 1783 najednou přišlo do Čech 13⁷⁴⁾ mladých kazatelů, kteří se usadili v Chlebích, Hořátvi, Sloupnici, Sánech, Močovicích, Velenicích, Libici (Mojžíš Tardy), Dvakačovicích, Bukovce, Soběhradech, Bošíně, Proseči a Borové. V červenci další kazatel usadil se ve Vtelně. V prosinci pak přišlo 8 dalších kazatelů do Čermné, Krakovan, Ranné, Nebužel, Moravče (Jan Szalatnay), Libštátu, Vysoké a Liboměřic (Hradiště). V roce pak 1784 v dubnu přišel ještě mladý kazatel do Lečic a v říjnu pak přišli 3 další. Byli to skoro vesměs mladí, svobodní kazatelé, odchovanci koleje v Šar. Potoku a skoro vesměs neznalí české řeči. Byli arci nezkušení v práci, ale nadšení pro dílo v cizí zemi. Nebyli bez nedostatků, jak se později ukázalo v mnohých sborech. Byli mezi nimi lidé prudcí, pánovití a i jiným slabostem podrobení. Ale byli mezi nimi i lidé misijního ducha a nadšení pro evangelium. A tak přes mnohé nedostatky byli v celku podivuhodným zjevem křesťanské misijní horlivosti.

S uznáním je nutno vzpomenouti i maďarské církve samotné, že v době, kdy i v Uhrách⁷⁵⁾ vzrůstaly četné nové sbory a ústavy a kdy bylo i pro samu maďarskou ref. církev potřebí hojně

⁷⁴ Végh, Nachricht 71–74.

⁷⁵ Végh, Nachricht 74–75.

nových sil, přece jen poslala opuštěným českým ev. sborům tolik pracovníků a je na cestu podepřela i hojnými prostředky⁷⁶⁾ a podporami.

VI. V Libiši a Byškovicích 1783–1787

Mladý kazatel v Libiši Jan Végh, narozený⁷⁷⁾ 4. října 1755 v Fok Szabadinu, ve vesprimské stolici, odkud se rodiče jeho, zemanského rodu, František Végh a manželka jeho Alžběta, dcera reformovaného kazatele Mikuláše Bánhorvatiho, pronásledování jsouce pro víru a zanechavše dům, vinici i roli, přestěhovali do Szilas v komitátu vesprimském, byl mladý muž u věku 28 let, „povahy⁷⁸⁾ ohnivý, poněkud hrdý“, „muž neohrožený a podnikavý“. „Národ, z kterého pocházel, nikdy nezapíral, vždy hotov jsa k boji a k metání klatby na nepřítele svého i Božího.“ „Při tom učený, až do šedin svých neobyčejně pilný a obětavý, jenž ni práce ni nákladu nelitoval, aby vydáváním potřebných kněh napomáhal k rozšíření království Božího a k vzdělání českého lidu.“ Je jistě zajímavé, že Végh svého šlechtického titulu v Čechách nikdy neužíval, až byl r. 1826, jak o tom bude dále řeč, poměry k tomu donucen, aby svůj šlechtický titul zdůraznil. Postavy byl malé, později zavalité.

Příbyv do Libiše, hleděl hned ujmouti se práce. Ale k tomu bylo třeba svolení vrchnosti. Proto

⁷⁶⁾ Végh, Nachricht 75–77.

⁷⁷⁾ Szalatnay, Ze zápisků Jana Végha, str. 3. pozn. – O šlechtickém svém původu vyslovil se Jan Végh blíže teprve v roce 1826, jak bude o tom dále řeč. Végh píše blíže o své rodině a svém mládí v Knize zápisků z r. 1781 nsl. 117–120. Byl několik let vychovatelem, načež pokračoval ve svém studiu. Tím se vysvětluje, že mu bylo 28 let, když končil studium.

⁷⁸⁾ Heřm. z Tardy v Památce r. sl. 1863, str. 252.

hned druhého dne⁷⁹⁾ hlásil se na kanceláři vrchnostenské v Obříství. Végh s dvěma staršími obrátil se 30. května na direktora Jana Kalubnera. Než byl odkázán na samu vrchnost, na hraběte Frant. Xav. Věžníka, presidenta od appellací v Praze. I odebral se k hraběti, aby se mu představil. Hrabě přijal je 30. května laskavě. Ale zvědév, že nepřišel Végh k přechodní činnosti jako kdys Jessenius, nýbrž že se chce usaditi v Libiši, obořil se zle na jeho průvodčí, Jana Petráčka z Dušník a Václava Žižku z Libiše, nadal jim rebelantů a přikázal, aby ke krajskému úřadu nechodili, že on vše vyšetří.

Než Végh,⁸⁰⁾ nedůvěřuje již hr. Věžníkovi a naděje se spravedlnosti od stát. úřadů, šel ke krajskému úřadu kouřimského kraje. Ježto bylo již k večeru, byl poučen, aby přišel den nato o 9. hod. Pobyl zatím u maďarského krajana Štěpána Kandó, pražského obyvatele a patrně hostinského. Druhého dne 31. května Végh představil se hejtmanovi krajskému, baronovi Karlu z Bienenberka, a ten jej přijal velmi laskavě, potěšili jeho průvodce, kteří báli se jíti s Véghem pro zákaz hraběcí, ale byli spolu s ním předvoláni ke kraj. hejtmanovi, a ten jim slíbil příznivé vyřízení. Zatím svolil k vykonávání večere Páně a křtu. Jen ať se má Végh zatím pokojně. Asi tenkrát to bylo, že s Véghem šel i jeho přítel Ond. Kovács, aby

⁷⁹⁾ Libišská Kniha, pam. 21. – Végh, Kniha zápisků 92.

⁸⁰⁾ Libiš. Kniha pam. 21. a Végh, Nachricht 158. vypravují patrně o téže první návštěvě a vzájemně se doplňují. – Srov. též Véghovu Knihu zápisků z r. 1781 nsl. str. 93. – Végh tu výslovně jmenuje onoho krajana Maďara „Kandó“, ač týž bývá jindy zván i Kanda. – Végh o svém jednání v Praze se zmiňuje i v listu, adresovaném direktoru Janu Kalubnerovi v Obříství.

se společně představili svému politickému představenému. Sešliť se spolu u zmíněného krajana Kandó v hostinci. Chtě nechtě musili se oba mladí ref. duchovní maďarští posaditi na pohovku vedle kraj. hejtmana, jeden napravo mu, druhý nalevo. Hejtman, bývalý rytmistr u husarů,⁸¹) znal dobře Uhry a vážil si Maďarů, a měl se k nim velmi přátelsky. Pozoroval je několikrát od hlavy až k patě a pojednou pravil: „Vpravdě hezčí, mladí muži! Opravdu Vás lituji, že jste opustili svoji dobrou vlast, ježto mimo Uhry není života etc. Budete toho jednou, vzpomeňte, litovati. Neznáte tento národ. Je to nestálý, lstivý lid. Teď vám slibují tito sedláci všecko. Později však nebudou chtít vám nic dát. Proto vám doporučím, ujednejte to s nimi dobře, dejte vše do spisu, protože jinak vám všecko zapřou, potom to sem přineste a já to zde potvrdím.“ „Tento moudrý pan hejtman,“ dí Végh, „prorokoval. Měl pravdu. Ale my jsme mu nevěřili. Mysleli jsme si u sebe: Aj, to nemůže být. Nevěř mu, neboť jest to papeženec. Tupí národ toliko pro jeho náboženství atd.“

Z Prahy vrátili se do Byškovic ještě v noci 31. května k veliké radosti souvěrců, kteří se obávali, aby Végh nebyl v Praze zatčen. Ale již 2. června předvolal direktor Žižku a Petráčka a vyšetřoval, proč šli přes zákaz hraběcí ke krajskému hejtmanovi, a vyzval skrze ně Végha, aby mu podal zprávu. Végh váhal a jen aby oba bratří uchránil před trestem, dopsal direktorovi, jak se věci měly, a že oba byli úředně vyzváni, aby se dostavili. Oznamil též direktorovi, že mu bylo dáno svolení vysluhovat večerí Páně a křtem. Oba starší donesli list direktorovi a ten poroučel Žižkovi, aby

⁸¹ Végh, Nachricht 126.

Végha u sebe v Libiši netrpěl. Ať prý odejde do sousední vesnice.

Než již v Libiši sepisován byl se z n a m⁸²⁾ všech rodin i členů a jich příspěvků ke sboru. Bylo zjištěno 678 duší v 141 rodinách, saláru pak 308 zl. 30 kr. Největší příspěvek činil 7 zl., 6 zl., 5 zl. atd., nejmenší 30 kr. (tj. půl zl.) za rodinu.

Ježto byl krajský hejtman ústně svolil,⁸³⁾ aby Végh posluhoval lidu večerí Páně, s podmínkou však, aby před potvrzením nekonal žádných jiných služebností církevních, konal Végh první křest dne 4. června a vykonal po křtu úvod jedné šestinedělky a 8. června na hod Boží svatodušní vykonal na základě Skut. ap. 2,1 proslov v českém jazyku a vysluhoval toho dne i den nato večerí Páně. Než tu ihned zakročil direktor Jan Kalubner v Obříství. Téhož dne 8. června zaslal Véghovi list, v němž mu oznamuje, že obdržel od své vrchnosti hrab. Věžníka i od krajského úřadu z 6. června

⁸²⁾ Libiš. Kniha pam. 22nsl.

⁸³⁾ Libiš. Kniha p. 39nsl. – Végh, Kniha zápisků 1781, 93. (Dopis), a 93–95.

O prvé kázání Véghově ať již 8. června či 20. července vypráví syn jeho Josef v Sárospataki Füzetek 1861 str. 528 (jako by citoval slova otcova, ale spíše podle své vlastní představy) zajímavě, ale přehnaně a nedostí věrohodně takto: V tu neděli, kdy kázal, naplnil se dvůr lidem a pak i stodola do posledního místa. Předzpěvák seděl v křesle před kazatelnou a začal zpěv. Když začali zpívat, Végh přehodil si talár, vzal bibli se zlatou ořízkou, kterou si opatřil v Praze, s ostatními knížkami a šel do shromáždění, při čemž mu jeden člověk klestil cestu. Végh šel přímo ke kazatelně, předzpěvák vstal a s hlubokou úctou předal mu křeslo. Végh usedl, vyslechl několik veršů písně. České žalmy mají prý nápěv obdobný maďarskému. Po dokončení zpěvu Végh vstoupil na kazatelnu. Lid, jehož tu bylo na více tisíců, umkl a zatajil dech. Végh zahájil pobožnost čistým jasným hlasem: „Pomoc naše budiž od Hospodina...“ Lid propukl v pláč radosti a jásot, tak že Végh několikrát musil v modlitbě posečkat, až se lid utiší. Kramerius, který ti byl přítomen pravil pak Véghovi: „Kdybych nevěděl, přísahal bych, že rozený Čech mluví s té katedry.“ Végh pak nemohl ze stodoly vyjít ven pro nával. I vynesli jej na ramenou. Šťasten se cítil, kdo mu ruky neb šatů nebo taláru políbil. Když se dostal ven, mluvili naň se všech stran, ale on mlčel. Překvapilo je, že kdo s kazatelny tak správně mluvil, nyní ani hlasu nemůže vydati. Než jeden muž připomněl jim příběh z prvých svátků svatodušních ze Skutků apoštolských, jak mluvili apoštolé jinými jazyky a pravil: Tady vidíte, jak i náš apoštol na kazatelně mohl mluvit z moci Ducha sv., ale teď venku Duch sv. v něm nepůsobí. Já se sázím, že příští neděli na kazatelně zase bude k nám mluvit naším jazykem.“ – Stačí srovnatí střízlivou zprávu otcovu, nahoře uvedenou, s touto zprávou, aby bylo patrné, jak synovi v jeho stáří splývala pravda již s legendárními rysy.

příkaz, aby Véghovi oznámil, že nemá konati nižádných funkcí, dokud nebude v úřadě potvrzen a nebude míti svolení gubernia. Végh má oznámiti, kolik budou tamní akatolíci na jeho služné poskytovat. Žádá písemní odpověď po úředním poslu doručiteli toho listu.

Végh ihned odpověděl: Bude spokojen, dostane-li 300 zl. ročně a další přídavek obilí a potravin. Ale teprve zítra bude moci dáti odpověď přesnou, až ji zví od sboru. Oznamuje, že podle svolení kraj. hejtmana vysluhoval večerí Páně, a bude tak činiti i nadále.

Než již 11. června 1783 oznamuje mu krajský hejtman, že zvěděl od direktora panství v Obříství že vedle večere Páně, k níž měl svolení, konal i jiné služebnosti, jako úvod šestinedělky. I zakazuje mu to, dokud neoznámí kraj. úřadu předepsanou fassi poskytovaného mu služného od sboru a nedosáhne potvrzení, ježto žádný pastor před potvrzením od kraj. úřadu nesmí konati svých funkcí. Végh stěžoval

si ještě téhož dne 11. června písemně krajskému hejtmanovi na direktora a na potíže, jež mu činí.

Ale zatím, poněvadž Végh ještě jiných služebností konati nesměl, Bratří sami pochovávali své mrtvé bez pastýře duchovního, a dávali křtíti děti své katolickým farářům. Ve dnech nedělních čítávali si sami v shromážděních společných buďto Postilly aneb Zákon Páně.

Végh zatím vynakládal největší píli,⁸⁴⁾ aby naučil se řeči české. Neznalost české řeči byla všem⁸⁵⁾ mladým maďarským duchovním velikou překážkou v jich úřadování. Pokud měli konati bohoslužby, místo kázání předčítávali s potížemi z české tištěné postilly, nebo z bible nebo z biblických dějin, anebo z Praxis pietatis J. A. Komenského. Végh však v učení se češtině našel zvláště vhodnou cestu k cíli. Poradil mu v té věci Štěpán K a n d o , zmíněný Maďar z Debrecínska, zkušený a rozumný muž, horlivý reformovaný. Byl majitelem domu prý na Novém, ve skutečnosti na Starém městě⁸⁶⁾ Pražském č. 169. Říkalo se tam „u husara“, protože

⁸⁴ Libiš. Kniha pam. 41nsl.

⁸⁵ Végh, Nachricht 112–113.

⁸⁶ Zpráva o Kandovi je cenný doplněk zpráv o tomto zajímavém Maďaru v mé knize „Dějiny čes. ev. církve v Praze“ str. 42, 50–51, 55 a d. Ale Végh se asi mylí, když píše, že Kanda (ne tedy „Kandu“) bydlil na Nov. Městě pražském. Na Nov. městě č. 169 (staré z r. 1770) byl mlýn „Na zadáku“ u Šmerlinských mlýnů (srov. K. J. Erben, Autent. ukazatel ulic a náměstí k. h. města Prahy 1771, str. 240, č. 169 nejstarší, či č. 240 staré z r. 1805). Kanda byl podle všeho hostinský. Bydlil delší čas v hostinci u Černé růže na Příkopech. V domě č. 169 na Star. městě (dnes Královská ul. 5) byl vskutku hostinec. Tam patrně (1784) Kanda bydlil, jak také píše Just. Szalatnay v Dobiášově Časopisu histor. 1881. Str. 247.

Kandó býval husarem a jako husar oženil se s dcerou majitele toho domu. Všichni kazatelé, ba všichni evangelíci, obraceli se naň v obtížných záležitostech a on jim radil a pomáhal. Kazatelé u něho pobývali a on je učil znáti mravy a zvyky českého lidu. Végh se obrátil naň se svojí starostí, jak se naučit rychle češtině. A Kandó mu doporučil studenta, který by jej češtině vyučoval, totiž Václ. Krameria, rodáka z Klatov, chudého studenta, který absolvoval filosofii a mluvil znamenitě i latinsky a německy. V Praze se zabýval psaním v knihovně, začež dostával 20 kr. Végh vzal jej k sobě do Libiše a platil mu mimo stravu a postel měsíčně dukát.

Kramerius⁸⁷) byl znamenitým znalcem češtiny a vynikl pak jako český spisovatel. Pomáhal Véghovi i literárně v kázáních a v agendárních formuláři. Bylo toho třeba, zvláště když došlo k potvrzení⁸⁸) Jana Végha jako libišského kazatele a duch. správce výnosem gubernia z 28. června 1783 (kraj. úřadu z 5. července a vrchnostenského úřadu v Obříství 13. července). Tu již Végh konal prvé bohoslužby s kázáním 20. července 1783 ve stodole v Libiši

⁸⁷ Végh, Nachricht 113. Just. Szalatnay ve svých Pamětech podle sdělení konsen. Vikt. Szalatnaye píše: „Végh nosil latinsko-český slovník v kapse a pomocí něho se s lidem dorozumíval. Kázání pracoval latinsky a posílal do Prahy spisovateli Krameriovi k přeložení, začež musel vždy dukát zaplatiti. Překlad kázání pak s kazatelnou s počátku jen slabikoval.“

⁸⁸ Libiš. Kniha pam. 42. – Végh, nemoha se dočkati potvrzení, psal právě 13. července 1783 direktorovi do Obříství list, v němž se diví, že věci evanjelické na zdejším panství tak pomalu postupují. Prosí, aby jeho dobroty a úsilí o spravedlnost nebylo zneužíváno. Žádá, má-li direktor již zprávy z gubernia, aby mu ještě toho dne podal zprávu. Věc netrpí dalších průtahů. (Végh, Kniha zápisků z r. 1781 nsl.)

č. 15 na základě textu Žalmu 126,5–6: Ti, kteříž s slzami rozsivali, s prozpěvováním žítí budou atd. Kázání to jako i další Végh napsal latinsky, Kramerius pak je přeložil do češtiny. Végh si to pak opsal a při bohoslužbě předčítal, „anebo spíše slabikoval před shromážděným sborem, aniž by mnohým slovům a větám rozuměl“.

Brzy nato zažil Végh vzrušující událost, svědčící o nepřívni vrchností k evanjelíkům. Dne 21. července 1783 přibyl^{88a}) do sousedního sboru Vtelna z Uher nový duch. správce Samuel Oros de Fehér Besseriká se svojí manželkou Alžbětou, roz. Bessengeiovou. Přijeli pozdě večer a uchýlili se k sedláku Janu Vaňkovi č. 6, kde jim sbor zatím připravil byt. Ještě si neodpočinuli po cestě ani nepojedli a již přišel do jich světnice vrchnostenský úředník s rychtářem, který v ruce nesl okovy a řetězy. Vytkl jim, že jako cizinci nesmějí se tu zdržovat. Mají ihned odejít, sice bude sedlák, který je přijal, v okovech uvězněn. Nebylo pomoci. Hned musil pastor s chotí vsednouti na vůz a za noci jeti dále, co bylo po nich se všech stran házeno kamením. Stěží se na voze ukryli pod plachty. Den nato dojeli do Libiše, jako nejbližšího ev. sboru. Sotva tu pobýli 3–4 dny, již došel Végha od vrchnosti z Obříství list, že v Libiši je dosazen jen jeden pastor. Proto ať se druhý pastor ihned klidí dál. Nezbylo jim než odejít do Krp u Vtelna, kam byli poukázáni kraj. úřadem v Boleslavi. Tam ve stodole konal bohoslužby pro Vtelenský sbor, bydle v chatrné komoře, až cís. dekretem z 16. února 1785 bylo mu dovoleno ubytovati se ve Vtelně.

Végh sám pracoval dále v Libiši. S pomocí Krameriovou překládal z maďarské církevní agendy

^{88a} V é g h , Nachricht 127nsl.

bohoslužební modlitby, až si sestavil Církevní agendu a také ji vydal pomocí Krameriovou počátkem r. 1783. Má název: „A g e n d a,⁸⁹⁾ to jest Pořádek křtění, přísluhování večeri Páně, přísluhování nemocným, uvádění šestinedělek, oddávání, pohřebních a jiných k službám Božím příhodných modliteb k užívání církví českých reformovaných.“ V Praze u Rosenmüllerských dědiců. 1783. 8° 56 str. V předmluvě psané v Libiši z 28. srpna 1783 praví Végh, že tato Agenda neb Pořádek jest přeložen „z uherského rituálu, jehož všechny reformované církve v Cystybisskanském kraji království Uherského užívají, s malou toliko kdesi proměnou, což se příhodně pro nynější stav církve české změnit vidělo. A dále dí: „Což se pak ještě dotýče toho, jak se starší, správcové a kostelníci při církvích ustanovují, jakož také strany navštěvování vězňů atd., to s pomocí Boží a obzvláštní přízni našich milých přátel a spolubratří jiným časem na světlo vydáme.“ Také vydal pak dílko: „K r á t k á p r í p r a v a⁹⁰⁾ k svaté Večeri Páně v otázkách a odpovědích mládeži církví českých obnovených předložená.

⁸⁹⁾ Pan učitel Chalupník v Proseči má (31. srpna 1924) tuto knihu „Agenda to jest Pořádek křtění, ...“ (jak nahoře uvedeno) v opisu. – Tištěný ex. je v univ. knihovně 54 E 2135. – Též v knihovně Synod. výboru v Praze. (Dar konsen. Jos. Nešpora v Chrudimi.) – Slovo „Tybsa“ je řeka Tisa a „Cistybissanský“ – předtiský.

⁹⁰⁾ V univ. knih.: 54 F 120. – Agendu i Krátkou přípravu zaslal Végh 28. list. 1783 hraběti Věžníkovi jako jednomu prý z předních mecenášů vlasti (tomu „bigotnímu“ hraběti, jak poznamenává v maďarské poznámce v Knize zápisů z r. 1781 nsl. 97). Dedikuje mu ty knížky nejen jako dokumenty náboženské prostoty, i jako cizinec, který pracuje mezi poddanými hraběcími nikoli jako nečinný, nýbrž užitečný člen (Kniha zápisů 1781 n. 97).

Jakož také Pořádek křtu, kterýž od D. C. H. Pana Samuele Szalay v kraji za řekou, Tyssa řečenou, v království Uherském superintendenta, nejjasnějšímu Císaři Josefovi slavného toho jména druhému podán byl.“ V Praze u Rosenmüllerských dědiců, za Matouše Schmádlů Faktora 1783. (8°. 44 str.)

V této knížce v předmluvě, psané v Libiší 21. září 1783, Végh podotýká, že nechce v této knížce podati „mládeži naší české“ celého katechismu. Upozorňuje na katechismy podle Helv. vyz. vydané, jako jsou „oba katechismové Bratří Českých, nemalou prací v Berlíně vydání, pak katechismus Heidelberský nejprve v Praze 1619, podruhé v Krosně 1723 vytištěný, letošního pak roku v Brně přetištěný, kterýžto, jakmile nám k němu citací lze bude přidati, jako oba oninno bratrští své náležité ceny a pochvaly důjde“. Zatím chce tuto mládeži naší české něco o s. Večeři Páně podati. Dí: „Psal jsem sice jediné pro mládež, ale i dospělejšího věku s prospěchem knížečku tu čísti mohou.“ „Přidal sem k této knížečce také Pořádek aneb způsob křtu od ... Sam. Salay...“. Z těchto slov lze viděti, že Végh snad měl účast v brněnském vydání katechismu Heidelberského a chystal k němu citací. Krátká příprava k s. Večeři Páně pak, jak praví, byla patrně jeho samostatnějším dílem. Je to vlastně stručný katechismus s podrobným katechetickým poučením o Večeři Páně. První otázka zní: „Křesťanský člověk oč se má především starati v tomto životě? – O to, jak by spasen býti mohl. Mar. 8,36.“ Obsah je pravověrně a horlivě reformovaný. Obsahuje 37 otázek, z nich 8–37 jednají o večeři Páně. Následuje 9 modliteb k Večeři Páně. Na to následuje Salayův Pořádek křtu, tj. poučení o křtu.

Spisy těmi, Agendou i Krátkou přípravou, Végh posloužil velice ostatním mladým maďarským ref. kazatelům v českých sborech. Byloť teprve těmito knížkami jim umožněno konati služebnosti církevní v české řeči. Také kázání, Krameriem přeložená, Végh půjčoval kazatelům a ti jich užívali ke kázáním svým a spolu se tak cvičili v češtině, že do roku s pomocí slovníku dovedli kázati česky srozumitelně a vzdělavatelně.

Krameria⁹¹⁾ vzal pak k sobě někdy koncem r. 1783 Jos. Szalay do Lysé a s jeho pomocí přeložil Helvetskou konfesi do češtiny. Dal ji do tisku, než spatřil jen 3 archy vytištěné. Zemřelť souchotinami 12. května 1784. Zálohou dal knihtiskaři jen 1 soverin, ostatní náklad převzal a tisk dokončil Végh. Vyšla tiskem pod názvem: „Krátké a sprosté vyznání⁹²⁾ a vysvětlení víry čisté křesťanské. K vzdělání a probuzení církve Boží české reformované nyní ponejprv po dvou stech osmnácti letech z latinského do českého jazyka přeložené. V Praze u Rosenmüllerských dědiců za Jana Beránka, faktora. 1784.“ 8°. Jest to vyznání, které, jak Szalay v předmluvě⁹³⁾ podotýká, maďarští kazatelé podepsali v Debrecíně dne 24. února 1567. Szalay v předmluvě upozorňuje,⁹⁴⁾ že Bratří Čeští se sice k Helvetskému vyznání nehlásili, ale s ním v učení se srovnávali. Také doznává, že v překladu Helvet. konfese užil práce M. V. Krameria.⁹⁵⁾

⁹¹⁾ Végh, Nachricht 114.

⁹²⁾ Hrejsa, Čes. Konfese 692–3, 653, 684–6. – Univ. 54. C. 120. – Vyznání to mělo býti vydáno tiskem znova r. 1831. Ale bylo „wegen der darin enthaltenen Diatriben gegen die kathol. Kirche“ zapovězeno. G. Loesche, Inneres Leben 198.

⁹³⁾ Na 8. a 9. str.

⁹⁴⁾ Str. 12.

⁹⁵⁾ V témž roce vyšla „Konfesi Helvetská aneb Vyznání a sprosté vysvětlení pravověrné víry a artikulův...“, jak známo, i v Berlíně u Jana Michala Kunsta s obšírnou předmluvou (str. III–XXXII), psanou o velikonocích 1784 v Berlíně, péčí tamního ref. faráře K. F. Elsnera. – Exemplář Helv. vyznání, vydaného Szalayem, který byl majetkem Véghovým, je nyní v majetku br. Gust. Šoltésza, faráře v. v. v Lozicích. Také 1 ex. je v knihovně synod. výboru v Praze (Dar Jos. Nešpora konsen. v Chrudimi).

Předmluvu tu Szalay napsal 12. ledna 1784. Szalay dle poslední vůle z 9. května 1784 neměl hotových peněz. Po rozprodání ostatní pozůstalosti přál si zůstatiti matce a dvěma sestrám 70 zl., ostatní pak odkazoval církvi v Lysé a dvěma církvím maďarským. Než výnos stačil jen z části na tyto odkazy. Véghovi zanechal vůz a z knih, co by si přál. Szalay byl pohřben první na nový hřbitov evanj. v Lysé. Ztráta jeho byla pocíťována velmi těžce jako muže, který vzal první prapor českých ev. církví H. v. do rukou. Végh sám na svém exempláru Vyznání Szalayem vydaného poznamenal na konci na posledním listě latinsky: „Zbožně a svatě zemřel... Přítel můj, pokud možno bylo, daleko nejmilejší.“

Tenkráté vyšla tiskem i knížka „Křestianské víry hlavních článků gruntové“, katechismus sepsaný podle Heidelberského katechismu a původně vydaný holandsky, pak v překladu maďarském, a odtud přeložený do češtiny. Autor není na spisu označen, ani místo tisku, jen rok 1784. Je velmi pochybno, že by jej do češtiny přeložil a vydal již 1784 Végh, jak o tom bude dále řeč.⁹⁶) Ale v roce 1828 vydal jej Végh v novém vydání.

Vedle potíží jazykových dolehly na Végha v Libiši však ještě jiné nesnadnosti, a zvláště

⁹⁶ Srov. dále str. 127nsl.

stran bytu.⁹⁷⁾ Bylť dosavadní byt v Libiši č. 15 provisorní. Libišští evangelíci chtěli mu byt zříditi v Libiši č. 2 ve statku Jana Lasičky ze zbořené komory. Ale vrchnost hrabě z Věžníku tomu odpíral a odkazoval je na gubernium. I obrátili se na gubernium s žádostí z 30. července 1783, poukazující na to, že nelze v celé Libiši najíti vhodný byt a že vystavěním světnice ze zbořené komory se tomu snadno a vhodně odpomůže. Než že se tomu vzpírá hospodářský úřad hr. Věžníka. Gubernium však zaujalo právě vlivem hraběte stanovisko odmítavé, až docela nařídilo, že pastor se má přestěhovati z Libiše do Byškovic, což krajský úřad oznámil níže 4. září 1783. To bylo arci všem Libišským evangelíkům proti mysli, ježto středem sboru byla Libiš a nikoli Byškovice. Bylo také velmi trapno, že bohoslužby v Libiši,⁹⁸⁾ ač se tu konaly již pravidelně po mnoho neděl, měly býti přerušeny a nově zařizovány v Byškovicích. Proto Végh hledal, jak by tomu se dalo odpomoci.

V ten čas v některých reformovaných sborech v Čechách již došlo k úspěšnému postupu. Ve Chvaleticích,⁹⁹⁾ kde působil Jessenius, byla dne 6. července 1783 již vysvěcena první modlitebna za přítomnosti 14 kazatelů, direktora a úředního personálu. Brzy nato 17. srpna byla vysvěcena další prostorná modlitebna v S e m t ě š i za přítomnosti skoro všech reformovaných kazatelů z Čech. Kázal tu Frant. Kovács, nejstarší z kazatelů, na text Amos, 8,11–12. Mimo to měl slavnostní řeč Jos. Szalay

⁹⁷⁾ Libiš. Kniha pam. 43 nsl. – Végh, Kniha zápisků z roku 1781 nsl. 99 nsl. Při zmínce o „gnädige Obrigkeit“ v této žádosti poznamenává Végh maďarsky ve své Knize zápisků: „patří na šibenici“.

⁹⁸⁾ Végh, Nachricht 22.

⁹⁹⁾ Végh, Nachricht 116–118.

o původu a rozličných jménech církve. Řeč tu si sestavil na základě učené inaugurační řeči, kterou kdysi měl prof. círk. dějin a řečnictví v S. Pataku Jan Szentessi při svěcení katedrál. kostela v Pataku 8. července 1781. Při posvěcení semtěšské modlitebny zpívali mladí kazatelé symfonii, zvláště ze Žalmu 102,7–8, čímž byl všecken lid dojat až k pláči.

Při tomto shromáždění kazatelů¹⁰⁰) bylo usneseno, aby dva kazatelé šli k císaři Josefovi II., který byl v září očekáván v Praze, a aby mu 1. poděkovali za toleranci, 2. předložili prosby v některých důležitých věcech a 3. odevzdali i některé stížnosti. Úkolem tím byl pověřen Jos. Szalay a Jan Végh. Bylo ujednáno, aby nikdo jiný ve své osobní či církevní věci se neodvážil k císaři jíti, nýbrž aby se každý se svojí věcí obrátil na tyto dva delegáty, kteří mají všechny žádosti a stížností sebrati a podstatné věci císaři předložiti. Když Szalay a Végh sedali na vůz, aby odjeli, přišel k nim „zbožný stařec Frant. Kovács“ a žehnal jim jménem našeho bratrstva (Fraternität) k obmyslené cestě k císaři.

Tímto pověřením k císaři byla dána Véghovi zvláště vhodná příležitost, aby přednesl císaři i svoje těžkosti. K provedení¹⁰¹) toho poslání došlo 5. září mezi 2.–3. hod. odpoledne v Hloupětíně, kde císař za vojenského ležení po všecka léta pobýval v hostinci. Přijeli tam fiakrem z Prahy. Když oba delegáti přišli k hostinci, přišel jim vstříc starý, ctihodný muž v císařské uniformě a tázal se přívětivě: „Chcete, pánové, mluvíti s císařem?“ „Ano.“ I vedl je stráží dovnitř ke schodům, vedoucím do císařského pokoje. Tu jim řekl: „Zůstaňte zde

¹⁰⁰ Végh, Nachricht 118–119.

¹⁰¹ Végh, Nachricht 139.

stát!“ Když pak byli předpuštěni k audienci, byli celí zmateni. Pohled na císaře, „který k nim přišel jako blesk“, cele je přivedl z rovnováhy. Szalay si připravil díkůvzdání a cestou opakoval je Véghovi několikrát, ale nyní pojednou zapomněl vůbec císaře oslovit. Císař sám se jich tázal: „Co jste?“ A oni zmateně odpovídají: „Jsme Uhři.“ Císař rozmlouval pak s nimi velmi přátelsky. Řekli mu, že jsou kazateli v Čechách podle tolerančního patentu. Ptal se, podle které jsou konfesse. „Podle Helvetské.“ Ukazuje na Végha, tázal se: „Ty jsi snad Augsburské konfesse?“ „Ne, Vaše Veličenstvo, jsem také Helvetského vyznání.“ „Tož jste oba Helv. konfesse?“ „Ano.“ „Jste snad Slováci?“ „Nikoli, Veličenstvo, jsme rození Uhři“ (Maďaři). „Ale pravíte, že jste českými kazateli?“ „Ano.“ – Tu rozvažoval císař: „Rození Uhři – čeští kazatelé. Jak kázete? „Česky.“ „Jak to může být?“ Rozhovor se dál německy. Tu Szalay pravil latinsky: „Snad, nejjasnější císaři, líp se vyjádříme latinsky.“ Císař: „Také porozumím. Jak tedy kázete?“ „Dosti těžce, hledáme slovíčka ve slovníku atd.“ Císař usmál se: „Dobře, dobře. Co tedy žádáte?“ „Abychom mohli míti superintendenturu.“ „Budete ji mít. Co ještě?“ „Abychom mohli míti školu.“ „Jakou?“ „Aby naši jinoši mohli se vzdělávati k duchovenskému úřadu. Jeť nesnadno povolávati v případě potřeby z Uher potřebné osoby aneb vhodné kandidáty, znalé lidové řeči.“ Císař: „Synové, nejste s to, abyste takovou školu si zřídili. Ale rád bych vám poradil. Posílejte své syny do Prahy, tam budou moci učiti se a absolvovati humaniora (latinskou školu) a filosofii, pak je posílejte na theologii buď do Pataku nebo Debrecínu.“

Císař se pak ptal dále: „Co ještě si přejete?“ Végh a Szalay, vidouce, že čas pokročil, obávali

se, aby další rozmluvou císaře neunavovali a proto nezmiňovali se o stížnostech, jež mu chtěli předložit, ani o prosbách a jen mu podali připravený prosebný a stížný spis. Přijal jej, poklonil se a pravil: „Valet!“ (Buďte s Bohem) a po schodech zase odešel.

Oba delegáti¹⁰²) vraceli se pak fiakrem do Prahy. Cestou přepadala je bázeň, zda nechybili, když císaři ve spisu předložili i své stížnosti na mocné v zemi, a zda nebudou z toho zlé důsledky. Tu pojednou viděli, jak na silnici vojáci s obou stran stavějí se v řady a rozvinují prapory. A již za nimi jede a je předjíždí šestispřežný povoz a v něm císař čte pozorně spis – jejich spis. Po 3–4 dnech bylo slyšet, že hrabě Věžník onemocněl, kaplan z Kostelce byl předvolán a místy bylo zavedeno šetření. Kníže Lobkovic z Hořína řekl pastoru Vtelenskému Sam. Oroszovi: „Páni protestanti způsobili mi veliké nesnáze; musil jsem se v té při dostaviti do Vídně. Kdybych byl císařem, naučil bych Végha atd.“ Než Végh¹⁰³) zůstal ušetřen všelikých nesnází, jichž se obával. Mohl klidně pracovat na vzdělání sboru. Dne 21. září 1783 postaral se o volbu 5 kurátorů či správců církevních a 10 starších. Rád pak viděl, že brzy přestávaly dosavadní potíže.

Jedna potíž arci nepřestala, a sice právě nutnost odstěhovati se z Libiše do Byškovic. Již 26. září 1783 dal totiž krajský úřad¹⁰⁴) ohlásiti Véghovi skrze hospodářský úřad hrab. Věžníka v Obříství, že dřívější písemná žádost Libišských evangelíků o přepuštění katolického kostela v Libiši a o osvobození

¹⁰² Végh, Nachricht 141–143.

¹⁰³ Libiš. Kniha pam. 54.

¹⁰⁴ Libiš. Kniha pam. 49.

od placení taxy štolové a desátku katolickým farářům se zamítá. Dne 3. října pak 1783 krajský úřad¹⁰⁵) prostřednictvím hospodář. úřadu v Obříství oznámil na žádost Véghovu k císaři, že gubernium 27. září nařizuje, aby se Végh dle dřívějšího poručení přestěhoval do Byškovic. Hrabě z Věžníku pak nařizoval direktorovi a rychtáři v Libiši, Václavu Švejdovi, jestliže by Végh do 4 dní se nevystěhoval, aby ho hned mocí vyvedli. Végh žádal hraběte aby mu to dal písemně. Učinil tak přípisem ze 7. října. V Byškovicích nebylo pro Végha ani bytu. Než marně prosil Végh hraběte o poshovění. Hrabě chtěje církev ev. zničit, trval na svém. A tak Végh musil 8. října 1783 se vystěhovati do Byškovic když byl v Libiši pobyl skoro plných 19 týdnů. Ubytoval¹⁰⁶) se tu v komoře br. Josefa Plocka v č. 3 jednoho z předních kurátorů či správců církevních později pak v komůrce v chalupě Jos. Horníka v č. 16. Služby Boží konal v Byškovicích po stodolách. Ale nevzdával se myšlenky na Libiš.

Zatím přišla resoluce císařská¹⁰⁷) na žádosti mu předložené 5. září jménem reformovaných sborů. Krajský hejtman oznámil ji Véghovi prostřednictvím hospodářského úřadu v Obříství 9. prosince 1783. Císař dvorským dekretem ze 17. listop. 1783 oznamuje své nejv. rozhodnutí: 1. svoluje evanjelíkům Helv. vyz., aby si zřídili kvůli řádu svého superintendenta. Další bude v té věci zařízeno; 2. svoluje, aby reformovaní povolali si vlastní učitele. Sborové se postarají o jich vydržování. 3. Svoluje, aby evanjelíci si zřídili své hřbitovy

¹⁰⁵ Libiš. Pam. kniha 51.

¹⁰⁶ Libiš. Pam. kniha 57.

¹⁰⁷ Végh, Nachricht 143–5. Libišská Kniha pam 55 až 56. – Végh, Kniha zápisků z r. 1781 nsl. 104–107.

v místech, kde mají modlitebny, ale katolické kostely nemohou jim býti nikde přenechány. Na stížnosti odpovídá: Guberniální nařízení o přeložení pastora Végha z Libiše do Byškovic ponechává v platnosti. A podobně byly i další stížnosti, jakkoli oprávněné, zamítnuty jako neodůvodněné. Bylo patrné, že se tu silně uplatnily nepříznivé informace a vlivy vládních kruhů, nepřejících evanjelickému hnutí.

Za těch poměrů¹⁰⁸) nezbylo Véghovi, než pomýšleti na stavbu modlitebny v Byškovicích, aspoň zatím, než přece se pak dostane svolení k pobytu duch. správce v Libiši. I hledali vhodné místo v Byškovicích. Ale vrchnost i tu jim činila překážky a odkazovala je zase do Korycan. Hr. z Věžníku, sloup a podpora katolické církve, chtěl ev. církev na svém panství znaviti a zničiti a proto jí tolik znesnadňoval i stavbu modlitebny. Byloť v Korycanech v základech všude mokro a proto pro kostel nebylo tu vhodného místa. Végh prosil hraběte z Věžníku o změnu, leč marně. Hrabě Věžník¹⁰⁹) dal docela svým úředníkům pokyny, aby jednali s Véghem sice zdvořile, ale aby jej bedlivě pozorovali a vše oznamovali hraběti. Jeho žádosti mají co možná pomalu vyřizovati a působiti mu překážky a mařiti tak jeho úmysly. Végh nebude

¹⁰⁸ Libiš. Kniha pam. 57–60.

¹⁰⁹ Végh, Nachricht, 125 nsl. – Végh, Kniha zápisků z roku 1781 nsl. 96–97. Neochota úřadu k těm, kteří přestupovali k evanj. církvi ostře se odrážela od vládního postupu, když šlo o zájmy katolické. Když Jan Turek a Mart. Španek v Měšicích chtěli své děti přidržeti k ev. církvi bez jich 6nedělního cvičení na katol. faře, vláda násilím je nutila k tomuto vyučování. Docela nařídila (kraj. úřad v Kouřimi 24. pros. 1783), aby děti ty rychtář odňal rodičům a dal je do Sluh na 6 neděl na byt a na vyučování na útraty jich rodičů.

moci to snést, a ovšem i nevhodné byty, a bude musit odejít. Hrabě pak již prý se postará, aby jiný pastor na jeho panství nepřišel. Hrabě prý při přeložení Végha z Libiše do Byšic prohlásil: „Dám svoji šedivou hlavu pod meč katův, jestliže se pastor ještě vrátí do Libiše!“ V jeho smyslu jednal direktor Jan Kalubner arci velmi nepřívětivě až surově s poddanými evangelíky. Dálo se tak ovšem i jinde. Než Vég^{109a}) nebyl z těch, kteří by to strpěli. Když 20. července na Lobkovickém panství poddaný jeden hlásil se k přestupu k Helv. vyz., byl mu odpírán zápis do seznamu přestoupilých a tím i svolení k přestupu. Tu Vég napsal list tamnímu vrchnostenskému úřadu, dotazuje se, proč se tak děje proti mandátům císařským, aby po případě mohl proti tomu zakročiti u vyšších úřadů. Když pak v listopadu 1783 na panství hr. Věžníka v Obříství někteří přestoupili k vyznání Helv. po šestinedělním cvičení na katolické faře žádali ředitele panství o potvrzení svého přestupu, ředitel Kalubner před 7 evangelíky a kancelářským písařem jim řekl: „Jděte do pekla s tou hovadskou vírou.“ Vég proto 28. listopadu 1783 napsal stížnost ke guberniu, stěžuje si, že ředitel Kalubner náboženství křesťanské, reformované podle Helv. vyz., podle tolerančního patentu v Čechách tolerované, pohoršlivě potupuje. Vyličuje podrobně zmíněný případ, upozorňuje, že je to rouhání proti Spasiteli, hlavě církve, a že ředitel jedná proti mandátu císařskému, ač jako úředník a hlava panství má poddaným předcházeti dobrým příkladem. I žádá gubernium o ochranu.

Než postup vrchnosti doléhal zle na Végha i na celý libišský ref. sbor. Tím se sboru stavba modlitebny znemožňovala a lid unavoval. Nastávala pokleslost. Co jinde se světily nové modlitebny,

^{109a} V é g h , tamtéž, 98. str.

v Libiši zůstávaly poměry stále jako v počátcích. Nebylo tu ani modlitebny, ani bytu pro pastora. Pro Végha bylo to tím trapnější, ježto právě tenkrát¹¹⁰) se oženil. Jeho chotí se stala Judita Bankošová z Uher, tehdy 17letá, dcera notáře v Gyöngö, narozená 17. prosince 1767. Jan Végh totiž po smrti svého otce, který zemřel 30. června 1784, odebral se koncem září 1784 do své vlasti, aby tu uspořádal pozůstalostní záležitosti, a tu došlo 17. listopadu 1784 k jeho sňatku v Gyöngö.

Tak Végh dlouho žil v primitivních, neurovnaných poměrech, v jakých s počátku žili všichni noví kazatelé, přišlí do Čech. Někteří s počátku byli na tom arci ještě hůře. Někteří neměli ani své světničky, ale bydlili společně s rodinou některého sedláka v jedné místnosti, než jim byla opatřena vlastní místnost a pak i vlastní farní dům. Végh pak musil se stěhovati z místa na místo.

Než i při tak chudičkých a primitivních poměrech v první době toleranční bylo kazatelům povzbuzením, že tu bylo všude mnoho horlivosti a lásky v lidu, i když nemohl svým duchovním poskytovat více než skrovničké služné. Végha zvláště těšilo, že i mnozí z nepřátel evanjelia postupně přestupovali k ev. církvi a že právě z takových Saulů stávali se zvláště horliví Pavlové v církvi. Uvádí ze svého sboru o tom řadu dokladů.

Zatím i v celé české reformované církvi docházelo k pevnějšímu zorganizování ve smyslu císařského svolení k utvoření superintendence a seniorátů. Superintendentem byl 1. dubna 1784 od císaře jmenován nejstarší a nejváženější kazatel

¹¹⁰ Végh, Kniha zápisků z r. 1781 ns. 121.

Frant. Kovács v Krouně. Reformování duchovní pak 4. června 1784 ve Chvaleticích¹¹¹) konali konferenci reformovaných kazatelů. A tu byly reformované sbory v Čechách rozděleny ve tři senioráty, pražský, poděbradský a chrudimský. K seniorátu pražskému byly přiděleny sbory v Libiši, Lečicích, Krabčicích, Vysoké, Nebuželicích, Vtelnu, Lysé, Kšelicích, Soběhradech, Moravči a fil. sbor ve Strměchách, celkem 11. K seniorátu poděbradskému připadly sbory v Hořátvi, Libici, Velenicích, Bošíně, Chlebích, Krakovanech, Velimi, Libštátě, Černilově a Klášteře, celkem 10. K seniorátu pak chrudimskému se připojily sbory v Močovicích, Chvaleticích, Semtěši, Hradišti, Dvakačovicích, Krouné, Svratouchu, Telecím, Borové, Bučině, Sloupnici, Proseči, Čermné a malý něm. fil. sbor v Čeňkově (Rothwasser), celkem 14 sborů. Všechny těchto 35 sborů tvořilo společnou superintendenci.

Reformování duchovní konali pak společnou schůzi v Praze u Štěpána Kandy¹¹²) na Starém městě č. 169 v domě „u husara“ a usnesli se předložit císaři stížnost na příkoří, dosud jim činěná.

Stížnost tu předložili pastoři Sam. Szüts v Čermné, na panství Lanškrounském, a Jan Turoczi v Chlebích, na panství Poděbradském, datovanou z Chleb 12. září 1784. Stěžují si v ní jménem všech pastorů Helv. vyznání v Čechách, že kněžstvo katolické soukromě i veřejně s kazateli mluví proti jich náboženství, viní je z bludů a tím budí v lidu nesvornost a náboženské hádky. Týž klérus neustává šířiti mínění – jak to činil i kolínský

¹¹¹ Végh, *Nachricht* 145–147.

¹¹² Just. Szalatnay v *Dobiášově Časopisu hist.* 1881 247nsl. – *Knihy zápisků z r. 1781*, nsl. 89–90.

děkan s kazatelny – že pastoři H. v. nejsou vysvěceni a proto nejsou kněžími a pastýři duchovními, což vede v lidu k náboženským sporům. Když pak evanjelík H. vyz. katolickému faráři odvede štólu a žádá cedulku o zaplacení, dává mu kněz urážlivý lístek, jímž svoluje, aby „pastor cizího náboženství“ vykonal příslušnou služebnost oddavek, křtu aj. V úředních listech krajských a vrchnostenských úřadů a při osobním předvolávání jedná se s pastory nepřívětivě a neslušně. Mýtní nutí pastory platiti mýtné, ač kněžstvo katolické a sedláci jsou od mýtného prosti. Při přestupu k vyznání Helv. v kancelářích nechtějí přestupující zapisovat a faráři je nepřipouštějí k 6nedělnímu cvičení. Jsou-li pak přece připuštěni, zakoušejí mnoho soužení, a účastní-li se ev. bohoslužeb i bez vědomí pastorů, jsou pastoři proto zle sužováni. Když deisti a Ariáni, posměvači náboženství, v neděli pracují, nikdo toho nedbá, jestliže však evanjelíci Helv. vyz. o svátcích čistě katolických pracují, jedná se s nimi tvrdě. I žádají podepsaní pastoři o nápravu, jakož i aby směli svobodně chodit do filiálek a aby při vyšetřování evanjelíků H. v. a jich pastorů krajskou komisí byl komisi přítomen i superintendent neb jeho zástupce.

Na stížnost tu přišla odpověď císařská výnosem gubernia z 2. listopadu a byla přes krajský úřad v Chrudimi hospodářským úřadem v Lanškrouně 6. prosince 1784 doručena pastoru Szütsovi v Čermné: Pastoři mají svoji stížnost doložiti jednotlivými případy. Císař svoluje, aby pastoři směli navštěvovati lidi svého vyznání a jich dítky vyučovati. Ale účastenství superintendenta či zástupce jeho při komisi – leč by se věc týkala náboženství – je zbytečno. Do způsobu života tzv. deistů nemají se pastoři vměšovat.

Zatím byli 6. listopadu 1784 superintendentovi k pomoci jmenováni tři senioři. V seniorátu pražském stal se seniorem Lad. Baka, pastor v Hořátvi. Později pak v září 1785 bylo zvoleno superintendentu k pomoci¹¹³) 7 pastorů, mezi nimi i Jan Végh v Byškovcích. Měli dozíratí na mravní život a řád v celé české církvi. Na superint. pak shromáždění v Semtěši^{113a}) r. 1785 byla schválena Véghova Agenda „pro zachování chvalitebné jednotnosti v řádu služeb Božích církví reformovaných“. Nadto pro české sbory reformované s moravskými sbory i s ostatními reformovanými sbory dědičných zemí rakouských byla zřízena 1. června 1785 společná c. k. konsistoř ve Vídni. Světským členem jejím stal se dvor. agent Samuel z Nagy, duchovním pak členem ref. superintendent ve Vídni Hilchenbach.

Než v Libišském sboru pro odpor hraběte z Věžníku zůstávaly poměry stále neurovnány a na stavbu kostela a fary nemohlo býti pomýšleno. Žádost¹¹⁴) z 31. srpna 1785 o svolení ke stavbě modlitebny v Libiši, ježto Libiš je skutečně správným středem celého sboru, že je tam místo pro kostel i faru velmi příhodné opatřeno, podal Jan Végh krajskému úřadu. Mimo to předložil Josef Plocek z Byškovic a Jan Petráček 19. září 1785 žádost ke guberniu o svolení, aby v Libiši č. 2. v domě Lasičkově mohla býti zřízena ze zbořené komory místnost pro pastora. Než žádost o přeložení modlitebny do Libiše byla zamítnuta.

¹¹³ Památka 1863, 238–239.

^{113a} Památka 1863, 250. – Srov. též Paměti Justa Szalatnaye (rkp. kons. Vikt. Szalatnaye).

¹¹⁴ Památník čbr. církve ev. 1924 (Fr. Bednář) 228. – Végh, Kniha zápisků z r. 1781 nsl. 100–103.

Tu odhodlal se Végh¹¹⁵) k novému rozhodnému kroku. V srpnu 1786 vypravil se do Vídně, aby císaři předložil své potíže. Císaře nezastihl ve Vídni. Ale obrátil se na konsistoř, na dvor. agenta Samuela Nagye a na superint. Hilchenbacha. A ti se ho ochotně ujali a vypracovali mu žádost k císaři. Vylíčili v ní potíže v Korycanech a Byškovcích a připojili žádost, aby libišští evangelíci směli si zřídití kostel i faru v Libiši, jako vlastním středisku sboru. Když pak císař v září 1786 opět dlel v táboře u Hloupětína u Prahy, vyžádal si Végh znova u císaře audienci a tak 12. září 1786 v audienci vyprávěl císaři o všech svých protivenstvích a předložil mu připravenou žádost z 10. září 1786. Císař mu pravil: „Však¹¹⁶) ta věc již před dvěma lety byla rozhodnuta a bylo mi o ní jinak referováno, než jak pravíš.“ Végh odpověděl, že již na 4. rok snášejí Libišští taková protivenství a dosud nikdo stížnosti ty spravedlivě nevyšetřil. I předložil císaři svoji žádost¹¹⁷) s datem 10. září 1786.

Zakročení Véghovo tentokráte císař sledoval velice vážně. Již 10. října 1786 přijela¹¹⁸) do Korycan k o m i s e, vedená pánem z Wernerů. A ten skutečně vyšetřil věc nestranně, zjistil nemožnost stavby v Korycanech a vykázal vhodné místo v Byškovcích přes odpor tamních katolíků. Konečné vyřízení přišlo pak od císaře dvorským dekretem¹¹⁹) z 18. února 1787. Bylo rozhodnuto, že

¹¹⁵ Libišská Kniha pam. 64. – Végh, Kniha zápisků z r. 1781, nsl. 107–108.

¹¹⁶ Libišská Kniha pam. 65: Tamen illa res iam ante duos annos decisa est et aliter mihi relata, quim ut dicis.

¹¹⁷ Libišská Kniha pam. 65–67 uvádí žádost tu doslovně.

¹¹⁸ Libišská Kniha pam. 68.

¹¹⁹ Libišská Kniha pam. 74. – Végh, Nachricht 23.

Libišští evangelíci smějí si stavěti modlitebnu v samé Libiši. Kouřimský krajský úřad oznamuje z Prahy 8. března 1787: „Jeho c. k. Veličenstvo ráčilo k žádosti Byškovického sboru Helv. vyz., předložené na nejvyšším místě, dvorským dekretem, vydaným 18. února, rozhodnouti, že těmto akatolíkům má býti dovoleno, aby své bohoslužby přeložili do Libiše a tam směli a mohli si zříditi modlitebnu. Což se jim v důsledku guberniálního nařízení z 2. t. m. dává na vědomí a k vyrozumění. Kr. Kouřimský krajský úřad v Praze 8. března 1787. Karel Josef z Bienenberku, k. kraj. hejtman.“

Byl to den radosti, když Végh dostal toto rozhodnutí. Znamenaloť konec dosavadního sužování sboru a počátek nové práce. Véghovi^{119a}) bylo rozhodnutí to tím vítanější, že se mu v ten čas 24. února 1787 narodil první syn Josef v Byškovicích č. 27. I přestěhoval se do Libiše. Přijal ho do chalupy podruh Jan Karban v č. 39 za 8 zl. roční činže od církve.

VII. V Libiši (a v Lysé) v r. 1787–1798

Poslední¹²⁰) kázání v Byškovicích konalo se 25. března 1787 s vroucím díkůčiněním Bohu, a s radostí byly pak dne 1. dubna na květnou neděli zahájeny zase první bohoslužby v Libiši č. 2 ve stodole B. Pavla Zychy. A sbor se chystal vážně ke stavbě církevních budov. Hledal proto hned vhodné stavební místo. S počátku

^{119a} Végh, Kniha zápisků z r. 1781, nsl. 111–112. – Libišská Kniha pamětní, str. 98.

¹²⁰ Libiš. Kniha pam. § 29. a § 30. Tamtéž str. 77–80, 92, 103. – Végh, Kniha zápisků z r. 1781 nsl. str. 111–112.

chtěl stavěti modlitebnu naproti starému filiálnímu kostelu katolickému, v němž se konaly bohoslužby jen jednou za 6 neděl. Místo pro faru a školu bylo na obecném pozemku uprostřed vsi naproti kovárně, pro kostel pak na poli souseďa Nebeského. Než direktor tomu odepřel, neboť by prý „zpěv evanjelíků bylo slyšet do kostela“ katolického. Byla pak bratřím nabízena jiná dvě místa, ale odmítli je. Nakonec se shodli na místě na zádušním poli vedle obecního průhona, kteréž prý přinášelo katol. faráři v Obříství beztak jen škodu a nesváry s obcí Libišskou. Katolický farář Jos. Jan Thon žádal 12. května 1787 vskutku arcibiskupskou konsistoř o svolení. Leč konsistoř 25. června 1787 žádost tu zamítla. „Společní oudové svaté Jednoty evanjelicko-reformatské“ proti tomu protestovali, ale nepořídili. Krajský hejtman jim nakonec přikázal stavební místo, jež však bylo nevhodné. Než bratří znavení báli se protestovat. „Není možné, abychom se všichni do Špinhauzu nedostali. Řeknou zajisté v guberniu, že jsme lid odbojný, nepokojný.“ Než Végh přece se nepoddal: „Tu duchovní pastýř církve skoro sám jedinký zůstal na bojovišti, který nestrachuje se ani hanby před světem ani neštěstí, posilnil se a z Prahy sobě povolal jednoho piksmistra, muže řemesla a kumštu inženerského...“ Byl to „Uher“ Zámbo, reformovaný. Udělal Véghovi plány a Végh šel s nimi stěžovat si na krajský úřad, že na tom místě stavět nelze. Úředníci ho přijali nevlídně, skřípějíce zuby. Ale Végh se nedal. Vykládal, že by na tom místě ani hřbitov nemohl býti a že církev za to nemůže, že se pan krajský na ten plac zběžně podíval. Vskutku pak komise dala Véghovi za pravdu.

Konečně se pak našlo vhodné místo. Zatím dostal Végh z bytu výpověď. I přikročeno k stavbě

fary. Dne 1. dubna 1788 byl¹²¹⁾ položen základní kámen k faře. Za 11 neděl dokončena byla stavba fary^{121a)} nákladem 625 zl. 42 kr. V roce 1788 byla velká neúroda, což ohrožovalo další stavební práci. Rok na to 27. dubna 1789 byla zahájena stavba kostela. Stalo se tak ve slavnostním shromáždění pod širým nebem na farním dvorečku, kde Végh měl řeč na základě Nehem. 2,17–18. Při kladení základního kamene lid plakal radostí. Práce pokračovala za horlivé součinnosti. R. 1790 byla dostavěna škola. Ve škole^{121b)} té zahájil vyučování první školmistr reformované školy v Libiši Antonín Kládiva, již výše zmíněný, 1. září 1790. Byt měl zatím v chalupě br. Martina Maláka č. 41 za 5 zl. činže. Než stavba kostela dokončena byla teprve r. 1792, kdy 30. listopadu došlo k posvěcení kostela. Při posvěcení kostela kázal Végh na slova Žalmu 134: „Ej, nuž dobrořečte Hospodinu, kterýž učinil nebe i zemi.“ Stavba kostelní vyžádala si náklad 747 zl. 39 kr. Tak se postaral Végh náležitě, že sbor

¹²¹ Památník čbr. církve ev. 1924 (Bednář) 229. – Libišská Kniha pamětní: Végh při položení zákl. kamene k faře kázal na text 1. Paralip. 29,10–18. První kámen do základu položil jeho synáček Josef.

^{121a} O stavbě fary má opět Véghův syn Josef v Sarospataki Füzetek z roku 1861, na straně 530–531 legendárně oživenou dramatickou zprávu. Vypráví, že při stavbě fary byl otec jeho sám polírem a fara byla se vším všudy i se štukatérskou prací atd. za 6 týdnů hotova. Když byla dostavena, přijel hr. Věžík z Prahy. Vidí z dálky bělat se novou budovu. Ptá se kočího: Jaký je to nový dům? – Nekatolická fara. – Jeď rychle, Himmel Sakrament! Vyskočil před farou z kočáru a spěchal přes dvůr kol Végha, který tu stál, do síně a odtud, maje v ruce hůl se zlatou rukojetí, do první světnice i do dalších. Végh spěchal za ním, oba mlčky. Hrabě kroutil hlavou. A zase bral se zpět do první světnice. Végh za ním. Tu se obrátí hrabě na Végha a dívají se sobě do očí jako dva kohouti před bojem. Najednou hrabě plácne otce na rameno: „Bravo, Herr Pastor“. Jste statný muž. To může dokázat jen Maďar. Ujišťuji vás svým přátelstvím. – Děkuji. Ale přátelství Vaší Excellence mne stálo mnoho. – No, – no. Ještě se to může obrátit k dobrému – A tak se stalo. Hrabě za nedlouho umřel a jeho nástupce hr. Filip Clary vážil si protestantů, že jsou řádnější než katolíci, a že jejich škola je řádně vedena. I řekl inspektorovi: Végh zkusil mnoho sekatur. Rád bych ho něčím odměnil. Inspektor navrhl deputát v naturáliích a hrabě to ochotně schválil.

^{121b} Libišská Kniha pamětní 103.

libišský byl opatřen všemi potřebnými církevními budovami, ovšem skromnými, ale přece tak solidními, že vystačily sboru na dlouhá léta.

Végh dbal při stavbě a zařízení kostela a fary i školy o to, aby vše bylo solidní a vkusné. „Byl^{121c}) zvláštním přítelem řezbářství. Dlouho si vydržoval v domě zvláštního umělého řezbáře. V chrámě libišském jsou dosud řezby z doby té. Ale i ve vlastním domě (faře) dal nábytek řezbářsky okrašlovati.“ V kostele v Libiši, dosud uchovaném v původní podobě, uchovaly se dosud i nápisy, tenkráté Véghem pořizené. Jsou velmi zajímavé a charakterizují pěkně i ráz zbožnosti Véghovy. Proto je zde uvádíme. Kostel je nevelký. Je stavěn po způsobu maďarském reformovaném v podobě obdélníka. Kazatelna je uprostřed delší strany a proti ní v protější delší straně je vchod. Při obou kratších stěnách jsou kruchtě. Na kruchtě

^{121c} Tak píše Justus Szalatnay, Véghův vnuk, o svém dědovi ve svých zápiscích podle sdělení konsen. Vikt. Szalatnaye. Justus Szalatnay ještě poznamenává, že nábytek ten zdědila jeho matka (Kristina), choť pastora Gersona Szalatnaye v Lysé, ale když se rodina tato měla stěhovati později do Uher, byl nábytek rozprodán. Zachovaly se v rodině jen starobylé hodiny ve vykládané skříni a obraz císaře Josefa II.

napravo od vchodu (když se vstoupí do kostela) jsou varhany. Pod kazatelnou směrem ke středu kostela je stůl Páně. Po pravé straně kazatelny, hledíme-li od vchodu, je lavice pro duchov. správce. Lavice pro lid jsou umístěny, hledíme-li od vchodu, napravo i nalevo pod kruchtami a obráceny proti sobě, tedy všechny směrem ke stolu Páně a ke kazatelně, takže kazatel má posluchače vždy napravo a nalevo, a jen poskrovnou uprostřed před sebou. Kazatelna je ozdobena odznakem sboru, který je i na razítku sboru a je vykreslen i v Pamětní knize Libišského sboru hned zpředu na 2. listu před samým listem titulním: Uprostřed je velká kniha (bible) a na ní stojí kalich. Nad kalichem je slunce s tváří lidskou, zářící hojnými paprsky. Kolem je věnec z bohatých klasů a hroznů. Kolem jsou odkazy na Žalm 16,5 a 119, 174 a vročení 1783. Mimo to vzadu za kazatelem jest na kazatelně na vykládané stěně nápis: „Alfa i Omega. Svatý, svatý, svatý jest Pán Bůh všemohoucí, kterýž byl a jest i přijíti má. Všecka země plná jest slávy jeho.“ Dole pak na kazatelně asi ve výši stolu Páně je štítek s nápisem hebrejským a českým 1. Sam. 7,12: Až potud pomáhal nám Hospodin. Stůl Páně má nápisy Mat. 11,25, Žalm 20,5, Zjev. 19,9, Přísl. 9,5. 2. Hlavní nápis však je na větší ploše napravo od kazatelny nad lavicí kazatelovou: „D. O. M. S. Ke cti a slávě nejmocnější a nejvelebnější Trojice sv., Hospodina zástupů, obnovená církev křesťanská Libišská Helvetského vyznání. Společní oudové a bratří Jméno Pána Jezu Krista vyznávající Dům tento a příbytek svatý svou prací a ochotností a nákladem vystavěli. Za panování Josefa II. ho, Řím. Cís. Krále Uher. a Českého, za vrchnosti Excelenz Pana Hraběte Filipa z Clary, za Jána Végh, prvního

této Církve Libišské duchovního pastýře a zakladatele. Grunt sv. tohoto domu Božího založen L. P. 1789 dne 27. dubna. Posvěcen L. P. 1792 dne 30. listopadu. Dokončen L. P. 1803 dne 8. září. Psal Jan Jansa, školní učitel, L. P. 1810 dne 28. Juli.“ – Druhý hlavní nápis je pak na největší volné ploše na stěně proti kazatelně, tedy nad vchodem a zní: HaeC DoMVs AVgVsto bene ConVenlente IOSEPHO Patrono KLARI, PatreqVe VÉGH patVTt (tj. „Tento dům Páně za císaře Josefa laskavě příznivého, za ochránce Klaryho a za duchovního otce Végha byl otevřen“ – se skrytým letopočtem 1789). Kristus Ježíš jest učiněn nám moudrost od Boha i spravedlnost i posvěcení i vykoupení. I. Korinth. 1,30. Milovati budeš Pána Boha svého, z celého srdce svého a ze vší duše své a ze vší mysli své. Milovati budeš bližního svého jako sebe samého. Na těch přikázáních všecken zákon záleží i proroci. Mat. 22,37–40. Po tom poznají všichni, že ste učedníci Ježíšovi, budete-li míti lásku jedni k druhým. Jan 13,55. – Na kruchtě s varhanami je nápis I. Kor. 3,11; Žalm 51,20. („Sionem svým Českým“), (týž nápis, ale bez „českým“ je tu i maďarsky), a ještě Žid. 10,23. Na kruchtě druhé jsou pak nápisy: Luk. 11,28; Kaz. 12,1.; I. Mojž. 28,16–17, Žalm 28,4. Stůl Páně, kazatelna, lavice i kruchty jsou bohatě řezbářsky ozdobeny.

Stavby ty a jich zařízení i výzdoba vyžadovaly značný náklad, na nějž chudý sbor nestačil. Proto Végh hledal^{121d}) pomoc v kruzích reformované církve v Maďarsku i jinde. Tak se obrátil s žádostí o pomoc i na reform. konsistoř v Kološi v Sedmihradsku. V roce 1791 přišla pomoc

^{121d} Libišská Kniha pamětní 101–102, 152.

305 rýnských. A přišly i jiné podpory, jako r. 1801 z Elberfeldu v Porýnsku 287 zl. 45 kr. a pak ještě 200 zl. Tak bylo sboru značně ulehčeno v stavební práci.

Když ještě modlitebna byla nedostavěna a bylo na ní pracováno, přišel kraj. hejtman baron z Bienerberka¹²²) do Libiše, shlédl faru i stavbu modlitebny a dal Véghovi najevo plnou spokojenost: „Bravo, pane pastore, dobře jste hrál svoji úlohu!“ A svému průvodci, příbuznému svému, řekl: „Mám pana pastora velmi rád. Vykonal svoji věc jistě velmi dobře.“ Bylo to pro Végha milým povzbuzením.

Nadto se mu ulevilo i jinak v jeho potížích a dostalo i pomoci. Tenkrát¹²³) totiž 14. září 1789 zemřel hlavní nepřítel libišského sboru hrabě Věžník, 78letý. Jeho pak nástupci zaujali k Véghovi a ke sboru již stanovisko zcela jiné, příznivé. Hrabě Filip Clary z Aldringen,¹²⁴) majitel panství Obříství, pozval Végha do Obříství do zámku na oběd. Byl přítomen i hraběcí kaplan, Jan Krásný. Při tabuli hovořilo se i o náboženství v latinské řeči. Hrabě naslouchal se zájmem. Nakonec pak pravil: „Kdybych nebyl katolíkem, byl bych Kalvinistou, ježto Kristus praví (při večeři P.): To čiňte na mou památku.“

Tento Filip Clary jako pán na Obříství věnoval¹²⁵) na modlitebnu v Libiši 100 kop šindela, nadto dával pastoru deputát 3 sudy piva ročně. Jeho pak syn Frant. Xav. Clary poskytoval mu od 1. ledna 1804 ročně 2 sudy piva, 2 korce pšenice, sáh tvrdého a sáh měkkého dříví a 4 kopy

¹²² Végh, Nachricht 127.

¹²³ Ottův nauč. slovník: „Věžník“.

¹²⁴ Végh, Nachricht 36–37.

¹²⁵ Végh, Nachricht 148nsl.

otýpek roští. Jeho pak nástupce hrab. Clam Gallas deputát ten ještě rozhojnil pro Véghova syna Josefa.

Za poměrů tak již urovnaných, ale ještě uprostřed pilné práce stavební vydává Végh r. 1790 nový spisek: „Učení o hlavních člancích víry¹²⁶⁾ čisté křesťanské, kteréž po uvedení křesťanské snášlivosti, podle dospělejšího věku církve Boží České obnovené, na světlo vydal, a k pobožnému vyučování a vzdělání lidu Božího, jenž se v této milé české vlasti podle křesťanského Helvetského vyznání k čistému učení evanjelickému srdcem i ústy hlásí, upřímně obětuje a odevzdává Jan Vég, církve České reformované Libišské duchovní pastýř.“ V Praze (tiskem normální školy) 1790. 72 str. Další vydání vyšlo r. 1807. Jest to katechismus pro dospělejší mládež Helv. vyznání, ale není to katechismus Heidelbergský. První otázka zní: Co jsi ty podle tvé víry i náboženství? – Odpověď: Já jsem evanjelický křesťan podle křesťanského Helvetského vyznání. Pořad článků je: O Bohu, Věřím v Boha, Slovo Boží, Desatero atd. Na konci je řada modliteb.

Po 7letém pobytu v Libiši však pojednou Végh zakolísal v přichylnosti k libišskému¹²⁷⁾ sboru. Souviselo to patrně s hospodářskou tísni Véghovou, když jeho rodina vzrůstala a příjmy byly skrovné. Dne 21. září 1790 obrátil se Végh na konsistoř ve Vídni, žádaje o propuštění do Uher. Šel prý do Čech jen na 3 léta, jak to bylo r. 1782 ujednáno s uherskými bohoslovci. Sbor libišský pak je již

¹²⁶⁾ Jeden exemplář má čbr. ev. far. J. Řepa ve Velimi.

¹²⁷⁾ Památka r. 1863, 172. – O jeho odchodu z Libiše Vypisky Tardyho z archivu vrch. círk. rady. Též M. Klapuš, Jan Végh, v Českobratr. kalendáři 1920, 123. O rodinných poměrech V é g h, Kniha zápisků z r. 1781, nsl. 122. – O pohledávce za sborem Libišská Kniha pamětní 137.

v takových poměrech, že ho nebude pohřešovati a odchodem jeho neutrpí. Konsistoř vskutku rychle vyhověla. Již 25. listopadu poslala mu „demisi“, propuštění z úřadu. Superintendent pak Sam. Szüts ustanovil o své vůli, aniž měl k tomu práva, jak mu pak bylo konsistoří vytčeno, již před tím v říjnu 1790 jeho nástupcem Ladislava Báku, dotud seniora v Klášteře. Jenže Végh dohovořil se brzy s Libišskými a ti mu zřejmě vyšli vstříc a přemluvili jej, aby setrval v Libiši. Végh proto vzal resignaci zpět. Než když mu někteří vytýkali, že tak učinil pro hmotné výhody ve sboru, dal si předložiti povolací listinu z Lysé tenkrát uprázdněné. Konsistoř pak rozhodla, že Végh může zůstat v Čechách, ale nikoli v Libiši, nýbrž v Lysé. Na podzim 1792 potvrdila jej konsistoř pastorem v Lysé a Végh 18. června 1793 opustil Libiš a odebral se do Lysé i se svojí rodinou, k níž v Libiši 21. července 1791 přibyla dcera Kristina. Před svým odchodem z Libiše učinil náležitou pořádnost. Do Pamětní knihy v Libiši pak napsal: „Takto dokonal svůj, v deseti letech a 19 dnech trvajících, mnohými pracemi a těžkostmi plný běh, a též spisování těchto příběhů církevních s pomocí Boží učinil konec α i ω .“ Loučení pak 16. června 1793 bylo velmi tklivé: jako „otec přirozený oplakává ztraceného vlastního svého syna a též synové jeho v Pánu milí, větší žalostí a hořkostí oplakávali svého pastýře a otce“.

Végh při svém odchodu do Lysé odpustil těm údům, kteří mu za r. 1791 a 1792 dluhovali salár a dluh ten mu upírali, dlužné obnosy. Nadto mu byla církev dlužná 180 zl. 24 kr., jež Végh vydal za církev ze svého na stavbu fary, kostela a školy. Dali mu obligací na ten dluh a jeho nástupce Štěpán Berety mu obnos ten pak poslal do Lysé.

Végh přišel v Lysé do poměrů značně nesnadnějších, než byly v Libiši. Sbor v Lysé byl malý a chudý. V městě bylo málo evanjelíků, v okolí pak byli zastoupeni zvláště v chudých vrstvách. Byt duchovního správce byl velmi ubohý, světnička v podruží. Nebylo fary. Kostel pak byl dosud bez omítky vnitř i zevnitř, bez podlahy a bez stropu.

V Lysé^{127a}) začal „Ján Vég ouřad svůj kazatelský po odchodu dvojctihodného Štěpána Rimány L. P. 1793 dne 23. června.“ Povolací listina zněla asi na 300 zl. V roce 1793 sešel se příslušný obnos až na 1 zl. 29 kr., ale v roce 1794 zůstala církev Véghovi dlužná na službu již 112 zl. 23 kr., kterýžto obnos do r. 1795 však klesl na 52 zl. 23 kr.

Végh psal své záznamy do Pamětní knihy v Lysé, ale, jak jeho předchůdce a pak později i jeho nástupce Štěp. Rimány poznamenává, „bud' od něho samého aneb od někoho jiného (bezpochyby proti někomu urážlivě psáno bylo) vyříznuto jest“.

Za Véghova pobytu v Lysé byl vystavěn farní dům již v roce 1794, ač chudý sbor se stavby obával, v chrámu byl zřízen „hořejší strop“. „Poněvadž pak on nákladný dům farní chtěl vyvésti, že tato malá církvička s to býti nemohla, pročež on psal do Uher a do Sedmihradské země pro almužnu; jakož i přišla.“ Stavby tyto vzbudily Véghovi ve sboru nějaké nepokoje, jež prý superintendent Szüts podněcoval.

Než pobytu jeho v Lysé nebylo dlouho. Po resignaci Beretyho z Libiše r. 1796 povolali Libišti opět Végha.

Ještě za pobytu v Lysé 20. května 1796 psal Végh konsistoři do Vídně,¹²⁸) že byl od některých bratří duchovních pověřen, aby sepsal reformované normální

^{127a} Pamětní kniha v Lysé (zpráva br. far. L. Hrbaty).

¹²⁸ G. Loesche, Von der Duldung zur Gleichberechtigung 385. – Výpisky Tardyho z archivu vrchní círk. rady.

knihy pro české školy. Žádal konsistoř, aby vymohla nejv. schválení k zavedení knih těch do škol. Brzy pak na to dne 29. listopadu 1796 vrací se do Libiše, odkud Berety již odešel do Uher. Nebyl oblíben. Mnozí mu neplatili služné. Pak mu dluh zaplatila církev, jen aby odešel. A tak po 3 letech a 17 týdnech vracel se na jeho místo Végh se čtyřmi dětmi. Narodila se mu v Lysé 1. prosince 1793 dcera Judita a 25. února 1796 Susana.

Végh měl v Libiši co činiti s nějakými pomluvami,^{128a)} které prý šířil zvláště jeho předchůdce Berety. Starší sboru vydali proti těmto pomluvám prohlášení, které vlastnoručně podepsali v knize pamětní sboru Libišského. V prohlášení tom praví, že Végh „nejvíc trpěl pro dobro církve, ji hájil a v nebezpečnostech retoval a často sebe a své jmění pro církev v šanc položil“. Snad se pomluvy ty týkaly i „Příběhů“, tj. Pamětní knihy a příběhů v ní zaznamenaných. Pravíť starší dále: „Tomu všemu že tak jest a že všechny příběhové církevní v této knize až potud zaznamenané a vypsané pravdivé jsou, toho my níže podepsaní kurátorové a starší svědomitě osvědčujeme a podpisem našich vlastních rukou potvrzujeme.“ Učinili tak již něco později (30. prosince 1801).

S tím asi souvisí, že Végh dbal, aby měl i z Lysé potvrzení o své práci.

Po odchodu z Lysé dostalo se Janu Véghovi tohoto vysvědčení^{128b)} staršovstva sboru v Nové Lysé nad Labem z 16. října 1797: „My níže psaní

^{128a)} Libišská Kniha pamětní 137–138.

^{128b)} Vysvědčení to na 15 kr. kolku je v originále majetkem kons. V. Szalatnaye v Kut. Hoře.

známo činíme tu, kde by toho zapotřebí bylo, že u nás při Lyském zboru dvojí cti hodný pán, pan Jan Veg, učitel podle evanjelického reformirského smyslu, tři leta a šest měsíců ouřad svůj kazatelský s velikou, bedlivou, vroucnou horlivostí po všecken ten čas vykonával a o svou církev náležitou a věrnou opatrností upřímně pečoval. Za to my všickni v každém času na našich nehodných modlitbách vzpomínajíce a Pána Boha milosrdného a dobrotivého prosíce, aby je ráčil duchovním i tělesným požehnáním dařiti a nebeskou moudrostí osvítiti, aby mohli v českých krajinách pravdu Boží dále ohlašovat a rozšířovat. Neb jakž u proroka Daniele 12 k. stojí: „Ti, kteříž jiné vyučují, stkví se budou jako blesk oblohy na věčné věky.“ Toto my vše vinšujíce a osvědčujíce a našima rukama to podpisujíce. Sig. v městě Nové Lisí nad Labem dne 16. Octobra 1797. Jozef Layner, starší, Matěj Jandoušek, Václav Brinich, Johan Semenec, starší, Jozef Mager, Václav Hermon, Václav Kopejtko, kostelní zpěvák.“

A tak působil Végh dále zase ve svém libišském sboru. Ale poměry hospodářské byly stále tísnivé, zvláště když dívky dorůstaly a syn Josef 11letý měl být dán na vzdělání^{128c}) do střední školy. Végh pomýšlel na Sasko. K tomu neměl prostředků. Služné nestačilo ani s podporami z Uher z rodin obou manželů. Pomýšlel znova na odchod do Uher a žádal 3. července 1798 konsistoř znova o propuštění. Než znova došlo k dohodě se sborem a i konsistoř sama slíbila Véghovi podporu, a 19. srpna Végh oznamoval konsistoři, že sice trvá na svém úmyslu opustiti Čechy, ale že by

^{128c} M. Klapuš, Jan Wégh. V Českobr. kalendáři 1930, 123–124.

zatím zůstal, nečiní-li konsistoř námitek. Nabídku podpory od konsistoře přijímá a velice si jí váží. Také prý je mu slíbena podpora od vrchnosti v Obříství. Bratrstvo mu prý také projeвило důvěru, by dobře mohl býti superintendentem, jsa znalý německé řeči. Také prý bratrstvo naléhá na vydání Modlitební knihy. – Konsistoř 1. září 1798 vyřídila zprávu tu příznivě.^{128d)}

VIII. V Libiši 1798–1811

Zůstal tedy Végh v Libiši. Ale poměry jeho hospodářské se valně nezlepšily. Jeho příjmy byly vůbec velmi skrovné. Měl sice sjednané služné se sborem v obnosu ročních 320 zl. (na kterýžto obnos asi dřívější služné 300 zl. vzrostlo) a 12 strychů žita (asi též v posledních letech míra zvýšená), ale ve skutečnosti dostával toliko 225 zl. a 2½ strychu ročně. Mnozí členové sboru tedy salár neplatili ani v penězích, ani v obilí. Tak žil Végh nadále v poměrech stále velmi skrovných, zvláště když dítky jeho dorůstaly. Ale byl v Libiši zřejmě spokojen uprostřed lidu, s nímž duchovně srostl a který k němu lnul.

Při tom však v Libiši pak při svědomité práci duchovenské dochází nejen k tomu, že ohrazuje budovy kostelní r. 1801 zdí a že r. 1802 zakupuje pole pro nový hřbitov za 150 rýnských a koná stavební opravy, nýbrž věnuje se opět ve zvýšené míře literární práci ve službě svého sboru a evanj. církvi vůbec. Sepisujeť od r. 1794 do 1797 na přání bratrstva knihu zvláště potřebnou, totiž Modlitby. V r. 1797 předložil ji superintendentu Sam. Szütsovi. Ale Szüts prý nepřál literární práci Véghově. (Již 16. února 1797 v listu svém ke konsistoři vyslovil

^{128d} Vypisky Tardyho z archivu vrch. círk. rady.

se nepříznivě o Véghově katechismu z r. 1790 i o jeho Agendě.) Originál Véghových Modliteb ponechal téměř celý rok u sebe, aniž jich za ten čas přečetl. A také nedbal, aby kdo jiný spis ten prohlédl a censuroval. Hleděl prý tak zameziti jeho vytištění. Teprve v roce 1798 někdy v letě (před 19. srpem) Végh po mnohé žádosti si vymohl, že mu kniha ta byla vrácena. Měl pak ještě jiné stížnosti na superintendenta Szütse. Dne 19. července 1798 podal na Szütse, jehož úřední období mělo brzy skončiti, stížnost konsistoři, že prý Szüts byl původcem nepokojů v Lysé proti Véghovi, že otvíral dopisy příbuzných Véghových, poslaných Véghovi aj. Tím vším byl Végh ve své literární práci nemálo zdržován.

I vydává teprve v r. 1799 „Horlivé a nábožné Modlitby křesťanské“,¹²⁹) kteréž podlé pravidla nejpřímějšího Slova Božího a podlé téhož pravidla obnoveného učení a řádu církvi křesťanských evanjelických českých a moravských, skrze jedinkého prostředníka a orodovníka Krista Ježíše (1. Tim. 2,5) s pomocí Ducha svatého (Řím. 8, 26) každý, jako Enoch, s Bohem rád se obírající křesťan, Otcí světél, od něhož jest každé dání dobré a každý dar dokonalý zhůry zstupující (Jak. 1,17) přednášeti i obětovati může. Rozdělené na čtyry díly a vydané od Jana Véga, církve české reformátské Libišské duchovního pastýře. V Praze vytištěné u Františka Jeřábka v klášteře sv. Havla 1799.“ Jan Végh znamenitě vystihl potřebu českého ev. lidu a vyšel jí vstříc. Stalať se kniha ta knihou modlitební našeho ev. lidu, nad jiné oblíbenou. Ještě před titulní

¹²⁹ Univ. knih. 54 F. 326; mus. 69 H. 63. – Originál modliteb Véghových je nyní v knihovně Husova domu I. M. 272. – Originál pak oběžníku Véghova je v rukou konsen. Vikt. Szalatnaye.

list připojil Végh celostránkovou rytinu, na níž je zobrazena rozeklaná skála a pod ní je nápis: „Ta skála pak byl Kristus. I. Kor. 10,4.“ S levé strany letí ke skále holubice, s pravé pak tmavý jestřáb. Nad skálou je nápis: „Hac ab hoste tuta post te“, jakož i na levé straně nad holubičkou: „Holubičko má, jenž bydlíš v rozsedlinách skalních, v Písni Šal. 2,14.“ Níže pod skálou je tato sloka:

„Jako malý ptáček milý,
Do dir stromů, skal běží,
Když se zdvihá bouře škodná,
Jenž vše stvoření straší:
Tak, můj Kriste, outočiště
Své já mám k dirám ran tvých:
V čas ouzkosti, hříchů, smrti
Dávám se nacházet v nich.“

Pod těmi verši je pak umístěn v ozdobném oválu monogram Véghův „J. W.“

Verše ty, ať již původní či překlad, sestavil asi sám Végh. Jeť celý ten obraz patrně dílem Véghovým, jak ukazuje poznámka dole: „Joh. Wégh del.“ Spolu pak rytec se označuje slovy: „Joh. Berka sc.“ V tomto obraze pěkně se obráží náboženské stanovisko Véghovo, které arci se projevuje i v obsahu, v modlitbách samých. Jest to reformovaný bohoslovec, stanoviska pravověrného, konservativního. Zračí se i v předmluvě, jež za titulním listem následuje. V předmluvě té poukazuje na to, že „s pomocí Boží církve evanjelická, zvláště reformátská, jež jest podle vyznání Helvetského, z jejížto lůna nyní tato kniha vychází“, bude „zaopatřena knihou modlitební“. Však již „osmnáctý rok běží“, co nastala tolerance. I odůvodňuje vydání těchto Modliteb obecnou potřebou. Při tom vykládá, „co ten

kupferstich na prvním listu této knížky vypořádá. „Totiž Kristus, jenž jest nepohnutelná skála spasení našeho, na mnoha místech Písma svatého skále neb kamení se připodobňuje... Ta skála... rozražena jest, když svatý bok Kristův kopím otevřen byl... Rány Kristovy a ranami dobyté zásluhy jeho jsou ty rozsedliny skalní, v nichž se holubice duchovní, to jest církve Kristova a každá věrná duše křesťanská v čas soužení se schovají.“

Také se v předmluvě Végh omlouvá pro svoji nedokonalou češtinu. Na konec předmluvy píše: „Psáno v Libiši na panství Obřístevském v kraji kouřimském léta Páně 1799. dne 30. ledna. Vydavatel.“ –

Knihy čítá 357 stran, s rejstříkem a opravou omylů 372 stran. Modlitby jsou rázu biblického a užívají hojně slov Písma.

Zachoval se i Véghův rukopis těchto modliteb. Z něho poznáváme, že 4./6. února 1799 předložil knihu tu k cenzuře. Po škrtnutí několika málo míst dostalo se jí Imprimatur. Tak škrtnuto bylo i důležité místo v předmluvě, jednájící o tom, z jakých pramenů Végh tyto modlitby čerpal. Zaslouhuje proto, aby bylo celé, jak bylo konfiskováno, zde otištěno: „Ještě na tu otázku, jsou-li tyto modlitby originální, neb přeložené neb z jiných knih vybrány, těm, ježto rádi hloubají, odpovídám, že taková otázka k podstatě věci nepřináleží; jakž jeden učený muž, za našeho věku profesor v Pataku v Uhřích, pan Štěpán Szentgyörgyi, v předmluvě jedné své knihy, kterou vydal, napsal: Sim compiler, sim plagiarus, modo prosim. (Ať jsem kompilátor, ať jsem plagiátor, jen když prospěji.) Já také s ním držev, pravím: Necht' jsou tyto modlitby vzaty z čehožkoliv, když jen budou užitečny! Nicméně směle a důvěrně tě o té věci zpravím, že největší

díl těchto modliteb jest originální, teď ponejprv vypracovaný a skládaný, jak je z materie jich křesťanský čtenář viděti může. Však ale nepovrhl sem také dobrých modlicích kněh Uherských Reformatských. A též náhodou mi přišel do rukou, právě v tom času, když sem u sebe zavřel tu práci před sebe vzíti, jeden starý, veliké vážnosti hodný rukopis v Haagu hraběcím v Holandu roku 1623 psaný od jedné exulantky, urozené paní rytířky jménem Voršily Benigny z Michalovic, rozené z Vrdby, jejížto muž bl. pam. rytíř Bohuslav z Michalovic se 26ti osobami v Praze L. P. 1621 dne 23 (21) Juni odpraven byl. Z těch tedy jsou též zde onde některé věci vytažené.“

Mimo to byl škrtnut v modlitbách samých censurem delší odstavec v modlitbě na den výroční uvedení Tolerancí. Odstavec ten jedná o pronásledování evanjelíků v době pobělohorské a protireformační. Slova ta jsou z valné části vyňata z Listu J. A. Komenského, psaného k rozptýleným Čechům z Lešna polského.

Ještě než byla kniha ta vydána tiskem, Végh poslal 7. května 1799 po sborech v Čechách Bratřím maďar. reformovaným kazatelům maďarský oběžník „k pročtení a dobrozdání“. Píše v něm, že je nedostatek dobrých modlitebních knih. Proto odhodlal se takovou knihu vydati. Ale překážkou je mu značný náklad. Máť četnou rodinu, 5 dětí. Obrací se na Bratří v Pánu a v naději, že jej neopustí, chce se o dílo pokusit. „Děj se vůle Boží.“ Kniha, kterou v 1 ex. předkládá, není ještě zcela hotova. Schází titul, předmluva a index. Obraz vpředu, „Kupferstich“, sám navrhl, nakreslil myšlenku a vzal obrázek do Prahy. Radil se s rytcem a ten obrázek provedl. Mohl by ve větším formátu se dáti za sklo na stěnu vedle desatera.

Mimoto zmiňuje se Végh v oběžníku, že knihtiskárna v Praze, u níž právě chce tisknouti své knihy, totiž Modlitby, vytiskla Malý Heideberský katechismus (či „Kdo tě stvořil“). Nakladatel nechal u tiskaře větší počet exemplářů, nemoha tisk vyplatiti. (Míní tím „Malý katechismus Heideberský“, či „Křesťanské víry hlavních článků gruntové“, o nichž byla zmínka již k r. 1784 a bude dále. Zníť 1. otázka v tomto katechismu: „Kdo tě stvořil?“) Z útrpnosti slíbil prý tiskaři, že se svými Modlitbami bude hledět i několik set katechismů těch udati. Žádá Bratří, aby se ujali těchto knih a šířili je mezi posluchači.

Jednotliví pastoři odpovídají na oběžníku samém. Superintendent J. Fazekas odpovídá latinsky: Neví, bude-li Kniha modlitební podle obvyklého řádu od koho z bratrstva schválena, ale oceňuje náklad, námahu a horlivost vydavatelovu, přeje, aby mohl v prodeji těch knih svěřiti plachty šťastným větrům. Ostatní bratří v maďarských stručných poznámkách projevují ochotu k šíření knihy. Libický pastor Mojžíš Tardy píše obšírnější posudek a dotýká se blíže některých jednotlivostí v knize té. Kritika byla tedy příznivá.

„Véghovky“ byly toužebně přijaty a brzy rozebrány.

Végh byl brzy nato 3. dubna 1800 jmenován^{129a}) od císaře seniorem Pražského obvodu. Konsistorní dekret mu byl vydán 14. května 1800. Tím byl postaven v čelo církevní práce v pražském seniorátě. Ale přibyla mu arci značná práce, aniž tím bylo služné jeho zdatněji zvýšeno. S úřadem spojeny byly starosti a nedorozumění. Végh se proto z úřadu

^{129a} Výtahy Tardyho z archivu vrch. církv. rady ve Vídni.

toho poděkoval a dne 5. února 1806 oznámil konsistoři, že to činí pro slabé zdraví, dále pro starost o děti, pak aby dosáhl pokoje a nadto, že již nechce dlouho v Čechách zůstat. I byl pak po nějakém čase úřadu toho zproštěn.

Végh ještě jako „senior v Pražském distriktu a církve české reformátské Libišské duchovní pastýř“ vydal¹³⁰) své modlitby po druhé r. 1807 s titulem z části pozměněným: „Horlivé a nábožné Modlitby křesťanské, podle pravidla nejpřímějšího slova Božího a podle téhož pravidla obnoveného učení a řádu církví křesťanských evanjelických, českých a moravských, spořádané a rozdělené na čtyry díly. Nyní pak znovu s jinou předmluvou a s mnohými přídavkami vydané od Jána Vég a, seniora v pražském distriktu pastýře. V Praze vytištěná u Bohumila Hása 1807.“ Před titulem je opět zmíněná rytina. Na rubu titulního listu je Oznámení o tom druhém vydání. Upozorňuje na přídavek 21 modliteb a výběru písní z kancionálu bratrského v tomto vydání. Na to

¹³⁰ Univ. 54 F. 71. – Mus. 69 G 20. – Patrně tohoto druhého vydání týká se zmínka Josefa Vég a v Sarospataki Füzetek 1861, str. 529n., kde vypravuje zajímavě, ale podle všeho opět pravdu s legendárními rysy takto: Na podzim otec jeho Jan Végh, když nemohl jít do Prahy pro nepříznivé počasí, pověřil tiskaře v Praze, aby dal nutnou opravu textu provést někomu, kdo tomu rozumí. Po několika týdnech, přišel do Prahy, nahlédl Jan Végh do archů vysázených a vidí v nich hrubá pochybení, z nichž vanul papeženský duch. Bylať změněna slova tak, že evanjel. smysl byl porušen. Vytkl to a prohlásil, že dílo to nemůže vyjít pod jeho jménem. Tiskař se ulekl. Byloť vytištěno 20 000 archů. Právil, že k té práci vybral nejlepšího muže, prof. Nejedlého (patrně Jana Nejedlého, naroz. r. 1776). Nemůže prý tudíž za nic. Ať si to Végh vyřídí s Nejedlým. Nejedlý, rektor university a člen gubernia (?), pozval pak Vég a na druhý den před společnost učenců a tam byla zahájena prudká debata. Végh citoval Nejedlému autory české z 17. století a usvědčil Nejedlého z nesprávného postupu, až victas cogebatur porrigere manus (až se musil mu poddati) Akademie uznala, že Végh je v právu. Nemohl však na Nejedlém dostat žádnou náhradu než velkou stříbrnou medaili, na níž na jedné straně byl Ježíš s 12 učedníky, an ustanovuje večeři Páně, na druhé pak straně verš: „Ego enim accepi a Domino 1. Kor. 11,23–26.“ Josef Végh 1861 podotýká, že medaili tu dosud má. Archů vytištěných pak bylo užito k balení v obchodech.

následuje na 14 stranách „Zpráva a naučení, jak se dobře a Bohu líbezně podle vůle a přikázání jeho modliti má?“ Na konec pak této zprávy podpisuje se vydavatel: „Psáno v Libiši na panství Obřístevském v kraji kouřimském dne 5. března léta Páně 1807. Ján Végh nehodný služebník a ctitel Kristův a těchto modliteb vydavatel.“ Végh věnoval po 1 ex. svých Modliteb z r. 1799 koleji v Š. Potoku a pánovi Abrah. Vayovi. Též r. 1807 věnoval 1 ex. druhého vydání do Šar. Potoku.

Modlitby ty vyšly pak tiskem i v r. 1835, 1853 (dvakrát¹³¹), 1861 a v dalších vydáních, až i r. 1927 v 13. vydání.

Také vydal Végh tiskem „Jana Végha seniora v Pražském distriktu a duchovního pastýře církve české Libišské Helvetského vyznání Kázání¹³²) o pokoji a všelijakých způsobech jeho, při případnosti prohlášení žádostivého pokoje, v dědičných zemích císařských, po desítileté kruté vojně francouzské, držané v domě Božím Libišským dne

¹³¹ Souvisí to se sporem mezi jich vydavateli, Janem Košutem, far. v Krakovanech, a Jos. Růžičkou v Praze. Právo k vydávání knihy té zdědil Gerson Szalatnay, ale přenechal je, nemaje na vydávání prostředků, Košutovi v Krakovanech (podle Paměti Justa Szalatnaye a Výpisků Tardyho) za 100 zl.

¹³² Univ. knih. 54 K. 1499.

12. dubna léta Páně 1801 a k potěšení a k vzdělání všech věrných pokoj milujících vlastenců vydané. S povolením císař. král. cenzury. V Praze u Františka Jeřábka v klášteře sv. Havla.“ (8° 36 str.)

Véghovo kázání má textem 2. Tes. 3,16. Zmíniv se v úvodě o uzavření míru mezi císařem a národem francouzským v Luneville, mluví nejprve o pokoji s Bohem, jako nejdůležitějším pokoji. Lidské pokolení skrze hřích odpadlo od Boha. Ale Bůh měl o nás myšlení pokoje a uzavřel darovati nám vykupitele, způsobitele pokoje. Jeho svatý Syn přišel na svět s ohlášením pokoje a způsobil pokoj svou krví jako obětí smíření za nás a vložil v nás to slovo smíření. Podle toho děje se pokoj s Bohem, když člověk obrátí se k Bohu a věří v prostředníka, skrze což k oučastenství dochází toho způsobeného smíření a do toho stavu přichází, že Bůh mu milosti své prokázati a svá zaslíbení jemu splniti může. Tomu Božímu pokoji máme my děkovati, že se milosti Boží těšiti a Boha jako svého s námi smířeného Otce považovati a k němu Abba, to jest Otče, volati můžeme.“ I mluví dále o pokoji vnitřním. A pak o pokoji zevnitřním v církvi i v politické společnosti, v rodině a zvláště ve státě. V druhém pak dílu mluví o Bohu jako pánu pokoje a vede k radosti a vděčnosti nad pokojem, k vděčnosti k císaři a k Bohu. Končí modlitbou.

V r. 1806 vyšla tiskem v Praze u Fr. J. Scholla a r. 1807 v Kut. Hoře u Fr. Vincence Krbce v novém vydání knížka již zmíněná z r. 1784: Křestianské víry hlavních článků gruntové, katechismus, jehož vydavatel není znám. Bude dále o tom řeč, pokud lze tu mysliti či nikoli na Végha.¹³³⁾

V roce pak 1807 vyšla v českém překladu

¹³³ Viz dále str. 127nsl.

z maďarštiny knížka „Krátká Summa Historie Písem Svatých,¹³⁴⁾ v nížto Příběhové církve Boží od stvoření světa až do rozšíření náboženství křesťanského z celého Písma svatého podlé běhu a pořádku časů krátce se vypisují. – Původně sepsaná v jazyku francouzském od Jana Fridricha Osterwald, muže za jeho věku učeného a pobožného; potom od Jiřího Marothi a Štěpána Lossonczy, profesora v Velkém Körösu do uherského jazyka přeložená. Nyní pak pro čest a slávu Boží a k vzdělání křesťanské mládeže české z uherského jazyka do českého přeložená, však mnoho se k originálu neváže, obšírněji v otázkách a odpovědích vydaná od Jana Végh, duchovního pastýře církve české reformatské Helvetského vyznání Libišské. V Praze u Bohumila Hase, král. česk. stavovského kněhtlačitele, 1807.¹³⁵⁾ (12°, 46 str.) V malé této knížce Végh uvádí nejprve „pořádek časů a let v této svaté historii obsažených“, počítaje od stvoření světa do narození Páně 3993 let a pak od narození Páně do zkázy Jeruzaléma 74 let. Následuje pak vlastní „Krátká summa historie svaté“, v níž ve formě otázek a odpovědí probírá zcela stručně a přehledně biblickou historii od stvoření světa přes potopu, Abrahama, vyvedení Židů z Egypta, vystavení chrámu Šalamounova, zajetí babylonské, narození Pána Ježíše, činnost Pána Ježíše,

¹³⁴⁾ Jungmann, Hist. VI. 1789.

¹³⁵⁾ Knížka ta byla v pozůstalosti po far. J. Pelíškovi v Semtěši a r. 1930 dostala se prostřednictvím antikvariátu V. Straky v Kolíně do soukromé knihovny p. presidenta, odkud mi byla ochotně zapůjčena. O knížce píše Jan Végh, Nachricht, str. 13nsl. v listu konsistoři z r. 1819 i o jeho přídavku „Grundrisz von den Gebräuchen und von der Ordnung der Evangelischen Gemeinden Helv. Conf. im Jahre 1807.“ Srov. Výpisky Heř. z Tardy (latinské Véghovo přání o Modlitbách a Krátké summě).

nanebevstoupení a činnost apoštolů až do zkázy Jeruzaléma. Na konec uvádí pořádek knih Starého i Nového Zákona. V přídatku podává „krátké ponaučení Řádu a některé příběhy obnoveného náboženství evanjelického českého podle Helvetského vyznání pro památku a nepovědomým těch věcí k povědomosti.“ Ve formě otázek a odpovědí podává tu poučení o svátcích obnovené církve české H. v., o příčině svěcení neděle, o památných dnech tolerance, o tom, že reformátská církev česká slaví 4krát do roka večeři Páně, že čítá 34 sborů mateřských, 5 filiálních ve třech seniorátech, o školách reformátských v Čechách, o nejvyš. úřadu církevním – konsistoři, o superintendentu a seniorech. „Superintendent zvolen bývá z řádu seniorů, seniorové pak zvoleni bývají hlasem bratrů ze starších a zasloužilejších duchovních, potom pak prostřednictvím slavné konsistoře k nejvyššímu potvrzení se přednášejí a podle novějšího dvorského dekretu, dne 11. září 1806 prošlého, superintendent přísahu věrnosti skládati musí při úplném shromáždění slavného zemského ředitelství v Praze.“ Zmiňuje se pak o kandidátech bohosloví, že „zprvku sem do Čech přišli z slavného národu uherského zrození Uhři, nyní pak a budoucně budou do prázdných církví dosazováni ze studentů českých a spolu ze synů duchovních pastýřů zde zrozených.“ Podotýká, že studují v S. Pataku a Debrecíně a pak docházejí posvěcení u superintendentů a seniorů v Čechách a potvrzení bývají dvorským dekretem. Poučuje o evanjelících H. v., českých i německých, v Praze, kteří dosud se přidrželi českého i německého ev. sboru A. v. Je jich asi 80 rodin. Jsou v úmyslu přivtělit se k církvi Libišké, odděliti se od sboru A. v. a jsou zatím bez pastýře, očekávající

povolení konsistoře Helv. vyz. Základ církví obnovených je láska bratrská. Proto každý věrný reformátský křesťan má si žádati, „aby Pán Bůh svým svatým Duchem zachoval lásku mezi námi!“

Végh si poznamenal do svého zápisníku o knížkách, vydaných r. 1807, totiž o Modlitbách v II. vydání a o Krátké summě latinsky tato charakteristická slova: α i ω „Všemohoucí, věčný Bože, Otče světél, který jsi krví Syna svého jednorozeného, v němž se Ti dobře zalíbilo, vykoupil církev svou, jejíž částkou je Sion nový Tvůj reformovaný, český a moravský, způsob z milosti a pomoci dobrého Ducha svého, aby tato nepatrná má dílka, česká kniha modlitební a summa svaté historie, nedávno vydaná, přispěla k slávě velikého Tvého jména, k potěšení a vzdělání věrných Tvých a k osvícení přemnohých v tomto národě dosud nevidoucích a k jich spasení, u věku tomto i mezi potomky. Amen. Tomuto čistému přání zasvěcuje všechny své tělesné i duševní síly a své časné statky Jan Végh, pastor církve reformované v Libiši a autor těchto knih.“ – Superint. Kubeš a konsistoř smýšleli však o knihách Véghových jinak. Dne 12. ledna 1833 prohlásila konsistoř Véghovy Modlitby za knihu chatrnou a že se proto nemá napomáhati jejímu rozšíření.

Mimo jmenované spisy vydal tenkrát r. 1807 Végh tiskem ještě další knížku, totiž druhé vydání Učení o hlavních člancích víry z r. 1790. Tak slouží Végh i literárně ke vzdělání církve, i mládeže i dospělých.

Pastor Végh stál tehdy na vrcholu své činnosti. Bylo to také tenkrát veřejně konstatováno v časopisu *Neue Annalen der Literatur des ost. Kaiserthums*, vycházejícím ve Vídni, v roč. II. v roce 1808 (str. 206–209). Není známo, kdo tam

článek ten napsal. Ale Véghův syn Josef později v roce 1861 poznamenává^{135a}) (v Sarospataki Füzetek 1861, str. 532), že guberniální sekretariát si tenkrát vyžádal od jeho otce data o narození a zprávy o jeho činnosti v úřadě i o literární práci. Otec nevěděl, proč si to seniorát přeje, až přečetl zprávu o sobě v Neue Annalen. Chce patrně Josef Végh říci, že zprávu tu tam napsal gub. sekretář na základě zpráv Véghových. Není jasno, je-li tomu vskutku tak. Ale článek patrně spočívá na spolehlivých datech Véghových, ač den jeho narození klade do r. 1754, tedy o rok dříve. Dí pak o Véghovi, že po dobu 25 let pracuje věrně a úspěšně ve svém sboru v Libiši, který čítá na 180 rodin a více než 1000 duší, rozptýlených po 15 katol. farnostech. Je přesný v úřadování. Přestál mnoho nesnází. Jeho sbor jej miluje jako svého otce. Má v domě pořádek, je správný hospodář a je ve své činnosti vzorem ostatním jako jeho modlitebna je vzorem všem evanj. kostelům. S katolíky žije v harmonii. I katolíci jej milují a žádný úřad si naň nestěžoval. Vyniká šlechetným morálním jednáním a prací veřejně prospěšnou. Je plodným spisovatelem. Vydal řadu spisů, jež se tu podrobně uvádějí, též prý Helvetskou konfesi, která vyšla sice pod jménem Josefa Szalaye, ale její vydání i ukončení je jeho prací. Nyní se zaměstnává překladem Hřbitovního přemyšlování, sepsaného Jakubem Herveyem. (Bude o něm dále řeč.) Kázání o pokoji z r. 1801 vydal ve prospěch české církve Helv. vyznání. Také se pochvalně zmiňuje o jeho duchovenské práci mezi vojskem, při pluku

^{135a} Maďarský překlad tohoto článku z Neue Annalen der Literatur 1808, Vídeň, str. 206–209 otiskl časopis Sarospataki Füzetek 1861 535–536 podle překladu Josefa Végha.

husarů hrab. Blankenšteina, jehož štáb je v Brandejse n. L., a škadrony v Mělníku, Nymburku a Lysé. V Kostelci n. L. konal pro ně dvakrát bohoslužby s Večeří Páně. – Jeho heslem je „Prompte et sinoere in opere Domini“. – Tak je tu vykreslen obraz života a činnosti Véghovy z té doby.

K tomu je nutno dodat, že rostou jeho rodinné starosti.^{135b)} Dne 10. června 1798 narodilo se mu v Libiši páté dítě Ráchel, dne 6. listopadu 1800 šesté dítě Jan. Ale tu umírá mu 24. prosince 1800 5letá Susana a o velkonocích 1801 synáček Jan. Ještě se mu pak narodil 19. února 1806 synáček Jan, ale umírá hned 1. března 1806. Zůstávají mu tedy čtyři děti.

Při tom Végh v ten čas ještě rozšiřuje okruh své práce. Libiš je nedaleko Prahy a tak měl Végh častěji příležitost přijít do Prahy, a také častěji musil docházeti k ústředním úřadům a i do tiskáren v zájmu svých knih, jež vydával tiskem. A tu Végh stýkal se arcí častěji s českými reformovanými v Praze, kteří se dosud přidrželi pražského evanjelického sboru A. v. Végh počínal se ovšem zajímat o tyto reformované souvěrce a byl jim rádcem a oporou, až od r. 1803 počínali¹³⁶⁾ usilovati o utvoření vlastního sboru v Praze. Po delším jednání dospěly věci k tomu, že sice čeští reformovaní v Praze zůstali i na dále členy pražského evanjelického sboru, v němž většinu měli čeští evanjelíci A. v., ale došlo k vzájemnému ujednání v roce 1808, podle něhož měl libišský pastor Jan Végh pražským reformovaným 6krát do roka v pražské

^{135b)} J. Végh, Kniha zápisků z r. 1781 nsl., 122nsl.

¹³⁶⁾ Hrejsa, Dějiny čes. ev. církve v Praze 1927. 175–187.

modlitebně konati bohoslužby a večeři Páně, začez mu měli pražští reformovaní poskytovat 100 zl. rýn. a 2 štrychy žita ročně.

Byla to již doba menší horlivosti náboženské a větší snášlivosti. O tom svědčí událost z té doby, o níž Végh později¹³⁷) vypráví. Jan Végh konal v roce 1806 a 1807 dvakrát bohoslužby pro vojsko, husary, v král. kamerálním městě K o s t e l c i n . / L a b . a sice přímo v tamním katolickém kostele. Végh o tom píše: „Dal jsem postaviti malý stolek před oltář. Místo zvonění zatroubil trubač třikrát na hlavní stráž. Zatím husaři z kasáren a ze svých bytů dali se na pochod a postavili se frontou před hlavní stráž. Pak šlo mužstvo ve vojenském pořádku do kostela, já jsem šel za nimi. Libišský reformovaný učitel upravil předem sv. nádoby, jež jsme si přinesli z Libiše, v zákristii. Oba katoličtí kostelníci byli přítomni a byli k službám. Učitel pak nádoby postavil na stůl. Připravil jsem stůl k večeři Páně a zaujal jsem místo v děkanské stolici. Husaři zpívali nádherně a harmonicky, neboť byli mezi nimi mnozí studenti z Debrecína. Vstoupil jsem na kazatelnu, pak počala Communio (Večeře Páně). Kostel byl plný katolíků obojího pohlaví. Vše se dalo v nejlepším pořádku a pokoji. Učitel pak vyprávěl: Pozoroval jsem bedlivě katolíky, ale na mou čest, chovali se velmi slušně, nepozoroval jsem mezi nimi nejmenší neslušnost ani smích. Docela veřejně říkali: „Bylo to jistě dojemné kázání. Neboť husaři při něm prolévali horké slzy. Škoda, že jsme ničemu z toho nerozuměli! Jen hleďte na protestantské náboženství! U nich je všechno, jak to čteme v evangeliu. Jen blázen by mohl toto náboženství tupiti.“

¹³⁷ Jan Végh, Nachricht 8nsl.

V r. 1810 se zdálo, že se postavení Véghovo^{137a}) značně pozvedne a upevní a práce jeho silně rozvine. Po smrti superintendenta Jiřího Fazekáše ve Kšelích r. 1810 měl Végh naději, že bude jmenován superintendentem. Snad s tím souvisel již zmíněný dotaz gubern. sekretáře z r. 1808 a k cíli tomu asi směřoval i článek zmíněný, uveřejněný ve vídeňských Annalen 1808. Mnozí duchovní si ho přáli. Konsistoř navrhovala ternu: 1. Lad. Baka, 2. Pet. Molnár, 3. Jan Végh. Konsistoř se přimlouvala horlivě za Baku, jenž prý se osvědčil a jest mírumilovný a zdvořilý, v čemž patrně vynikal nad Végha, který však znalostí němčiny předčil zase Baku. Dne 30. října 1810 bylo oznámeno, že císař jmenoval superintendentem Baku. Než po nějakém čase Baka žádal (20. listopadu 1810), aby pro neznalost německého jazyka byl zproštěn superint. úřadu. Mnozí z farářů, Molnár, Tardy, Toronay, Rimány, Bubeníček, Szikora, Kovács, Orany, žádali, aby byl superintendentem jmenován Végh. Později však Baka přece přijal úřad superintendenta a zůstal jím do své smrti r. 1820.

Tenkráte docházelo k důležité změně v práci Véghově. Jeho syn J o s e f V é g h,¹³⁸) jež velice miloval, věnoval se bohosloví a studoval proto v Uhrách, patrně v S. Pataku. Žil ve skromných poměrech. Leč časem si získal přízeň a podporu vrchního kurátora kollegia, magnata Josefa Vaye.

^{137a} M. Klapuš, Jan Végh (Českobr. kal. 1930. 124.) – Výpisky Tardyho z archivu vrch. církev. rady ve Vídni.

¹³⁸ Jan Végh, Nachrichten 161 (Maďarský dodatek). – O sbírce, konané po českých sborech ve prospěch českých studujících bohosloví v S. Potoku, píše podrobně G. A. Skalský, Zur Vorgeschichte der evang. theol. Lehranstalt in Wien. Jahrbuch d. V. f. d. Gesch. d. Pr. i. Öst. XXV. Jg. 1904. 110–124.

V ten čas v Uhrách, zvláště v Pataku, Miškovci, Lučenci a i v Debrecíně studovali již mnozí čeští studenti, ponejvíce rolničtí synkové, na středních školách i na bohoslovecké fakultě. Reformovaní duchovní v Čechách a na Moravě, do těch dob skoro sami Maďaři, to podporovali, poněvadž viděli potřebu domácího dorostu, ježto nebylo lze očekávati nové a nové duchovní z Maďarska. V Maďarsku tito čeští studenti docházeli hojně podpory. Sami z domu mnoho nedostali. A česká a moravská církev je podporovala jen skrovně ze sbírek kostelních, jež k tomu účelu se konaly a vynesly ze sboru 3–8 zl., ale z mnoha sborů nic. Podpory ty byly určeny pro alumny české národnosti. Jednou dostal i syn Véghův Josef jako český alumnus ze sbírky té 5 zl. od prof. Rozgonyiho, – ale otec Jan Végh musil je pak doma, ač se velmi mrzel, vrátit, že prý naň se ta podpora nevztahuje, že není český alumnus. Když syn Josef studium bohosloví skončil, vypomáhal otcí. A tu otec, když viděl, že je syn jeho v Libiši oblíben,¹³⁹⁾ přijal v roce 1810 povolání do Nebužel. Dne 6. června 1811 byl propuštěn z Libiše konsistoriálním dekretem, rozloučil se se sborem 11. srpna 1811 kázáním

¹³⁹⁾ Srov. i Végh. Nachricht (Dodatek) 165 jakož i list Josefa Végha v Sarospataki Füzetek 1861, 532–533, kde Josef Végh vypráví, že otec jeho Jan Végh byl zvolen do Nebužel již roku 1810, když Nebuželský pastor Petr Sikora byl povolán do Prus. Slezska do tamního jednoho exulantského sboru. Tu otec Végh povolal syna ze Šar. Potoku, aby se stal v Libiši jeho nástupcem. Než Sikora nedostal pas a zůstal ještě rok v Nebuželích, Jan Végh pak zůstal ještě rok v Libiši a syn jeho Josef zůstal při něm. Za ten rok Jos. Végh, jak doznává, tolik se od otce naučil, co se nenaučil ani za celých svých bohosloveckých studií. Při odchodu z Libiše r. 1811 kázal prý otec na slova 1. Tim. 4,12, a Josef, přejímaje spolu úřad, kázal na základě Jerem. 1,4–9.

na 1. Kor. 3,6–11 a 12. srpna odešel do Nebužel a v Libiši se stal jeho nástupcem jeho syn Josef.

O tehdejších poměrech ve sboru Libišském zmiňuje se^{139a}) později Véghův syn Josef, vzpomínaje své práce tamní, již se po svém otci ujal. Dí, že tamní sbor měl své členy rozptýlené v 57 obcích, v 15 katolických farnostech před Vltavou i za Vltavou. Někteří měli do Libiše až 2 míle cesty. Proto již v sobotu vydávali se na cestu do kostela. Ale kostel býval plný. Když kazatel vstupoval do kostela, všichni povstávali. Kazatel své kázání četl (patrně pokračoval ve způsobu z doby toleranční, kdy kazatelé neuměli česky) a lid byl na to navyklý a přál si toho. Kdo mluvil z paměti, o tom lidé říkali, že mluví z břicha jako papeženci. Služné kazatelovo činilo za Josefa – patrně jako za jeho otce – 300 zl. fixum, štóla činila 60–70 zl. ročně. K tomu dostával 24 měřic obilí. A ovšem deputát z panství. Také přinášeli mnozí do fary – zvláště při confirmaci dítek – dary, husy, jehňata.

Jan Végh miloval sbor svůj v Libiši a nerad odcházel do zámožnějšího sboru v Nebuželích. Své zápisy v Pamětní knize v Libiši zavírá^{139b}) takto: „Tak sem já... svůj běh a své dílo, kteréž mně můj věrný spasitel Pán Ježíš Kristus při tomto nově štípeném dědictví svém svěřiti ráčil, počátečně od 29. Máje 1783 do 4. Augusta 1811 ve jménu jeho a jeho svatou pomocí a milostí dokonat. Po všecky časy těch let byla mně ruka Hospodinova i při všech odpornostech a protivenstvích silou, pomocí, obranou a ochranou. Začež

^{139a} Zpráva Josefa Végha v Sarospataki Füzetek 1861. 533.

^{139b} Libišská kniha pamětní 202–203.

budiž jeho svaté jméno pochváleno. Radostí srdce mého konal sem ten můj běh a ouřad mně od Pána svěřený, poněvadž ty mé věrné a upřímné ovčičky sem miloval a též od nich milován byl. Upřímnost, důvěrnost a láska nás k sobě vázala a obživila, pročez také dával nám Pán Bůh prospěch a požehnání a vzdělávala se církev na příklad jiným. Teď pak tyto mé věrné ovčičky odevzdávám Tobě, synu můj nejmilejší, Josefe Végh! Neměl sem a nemohl sem Tobě dražšího dědictví zanechat, jako jest to dědictví Hospodinovo, ovce pastvy Kristovy, oudové svatého sboru Libišského, kteří byli vždycky a jsou v očích mých nejdražší. Važ jich sobě i Ty draze, malých i velikých, chudých a bohatých, stejnou láskou je miluje. Pas je po čisté i zdraví pastvě Slova Božího, neodstupuj od šlépěje otce svého, jak jsi na něm příklad viděl, jak v jeho obcování, tak i v učení a v přičinlivosti, aby také láska Boží od Tebe neodstoupila. Ty jsi se v církvi Libišské narodil v vyhnanství mém v Byškovicích, nejsi tedy cizí mezi svými ovčičkami! Již hned tenkrát celá církev se z narození Tvého radovala a ti vážní starší jednomyslně řekli: Chvála Bohu, to bude náš dědic! A já jsem Tebe jim přislíbil. Bůh naplnil jejich i mé žádosti: oni jsou Tobě od Hospodina dáni a Ty jim podle jeho svatého řízení Duch Hospodinův a jeho milost budiž s Tebou a s Tvými milými posluchači, prodloužij dny života Tvého, dej Tobě prospěch, zdraví, pomoc a požehnání podle obojího života, tak aby skrze Tebe a pod Tvou pastýřskou péčí a vynasnažováním jeho svaté dílo nepřetrženě a bez umenšení neb oblevení se konalo i dokonalo, a tato církvička Kristova evanjelická Libišská v lásce, ve víře a v ochotnosti k Tobě kvetla a ovoce vydávala od pokolení ku pokolení k slávě Boží, k spasení všech

věrných oudů a k Tvé největší časné i věčné radosti. Tak se staň. Amen! Toho z otcovského srdce Tobě žádá a ty věci k srdci Tvému přiváže Tvůj otec Ján Végh.“

To jsou slova, v nichž Végh odhaluje celé své srdce.

IX. V Nebuželích 1811–1821

V Nebuželích převzal Jan Végh práci duchovního správce 11. srpna 1811. Tak vstoupil, 56letý, do práce již zorganizované a pracoval v ní dále po 19 let do svého 75. roku. Přirozeně nešlo tu o nové plány a myšlenky, nýbrž o dovršování dosavadního díla. Byla to již doba vzpomínek a zrání, doba podzimu, a při tom i doba mnohých potíží a příkoří.

S počátku vyjasňován byl život Véghův některými radostnými událostmi rodinnými, zvláště když syn jeho Josef, pastor v Libiši, oženil se s Marií Dobrovolnou z Rančířovského mlýna u Jihlavy a když r. 1815 dcera Kristina se provdala za Gersona Szalatnaye, pastora v Dvakačovicích.

V roce 1816 Végh se postaral o to, aby kostel byl slušně upraven. Prostranný kostel, úplně tak zařízený jako libišský, s tím rozdílem, že je značně prostrannější, byl vyzdoben i prací řezbářskou i nápisy, které tu trvají až doposud a i tu svědčí o zbožnosti Véghově. Na kazatelně na táflovaném pozadí je nápis: „Svatý, Svatý, Svatý Hospodin Zástupů, kterýž byl a jest i přijíti má. Všecka země plná jest slávy jeho. Zjev. 4,8.“ Jest to tedy nápis obdobný nápisu v Libiši. A podobně jest obdobný libišskému nápisu i nápis druhý v nebuželském kostele. Na velké totiž ploše stěny kostelní po levé straně kazatelny, hledě na kazatelnu od protějšího vchodu, je nápis: „Alfa i Omega! Ke cti

a slávě nejmocnější a nejvelebnější Trojice svaté, Hospodina zástupů obnovená církev křesťanská Nebuželská Helv. Vyznání, společní oudové a bratří, jméno Pána Ježíše Krista vyznávající a vzývající, dům tento a příbytek svatý svou prací a nákladem s ochotností z gruntu vystavěli za panování Josefa II., císaře Římského, krále Uherského a Českého, za Samuele Kapossy, prvního této církve duchovního pastýře a zakladatele, za Kurátora Jána Nováka, souseda Nebuželského No. 42. Grunt tohoto svatého domu Božího založen dne 18. dubna roku 1785. Posvěcen dne 27ho srpna roku 1786. – Poznovu pak opraven, zveleben a uvnitř okrášlen byl za Jána Végh, třetího duchovního pastýře roku 1816. Potvrdiž Hospodine, což si mezi námi vzdělal. Žalm LXVIII,29.“

Taková oprava a zvelebení kostela byla arci také radostnou událostí v životě Véghově. Ale již do dalších radostí vpadaly přece jen již i stíny.

O tom svědčí především významné Véghovo kázání toleranční¹⁴⁰) z r. 1816, které se dosud v rukopisu uchovalo. Végh tenkrát, chtěje při nedělních bohoslužbách vzpomínati vděčně tolerance, rozhodl se „místo obyčejného výkladu Písma

¹⁴⁰ Rkp. je v majetku konsen. V. Szalatnaye v Kutné Hoře a má nadpis: „Sermo ad Festum anniversarium Tolerantiae, habitus in Ecclesia Reformatorum Nebuželensi. 1816.“ Již tento nadpis, ale celý obsah, svědčí o tom, že autorem jeho je Jan Végh. Kázání to však bylo otištěno v Hlasech ze Siona XVII. 1872, č. 10. a 11. jako kázání Jana Szalatnaye, pastora v Moravci, z r. 1816. Od textu Véghova liší se zvláště tím, že v Hlasech ze Siona jsou předeslány textu Véghovu 2 odstavce a na stránce 89 je připojena obšírná poznámka, ve které Jan Szalatnay vypravuje, jak Sam. Szücs, vrátiv se z Čech do Šár. Potoku, získal nových 7 kazatelů pro Čechy, mezi nimi i Jana Szalatnaye. Také na str. 90 je vsunut odstavec, ve kterém se vypráví, jak „tato zdejší moravečská a strměšská sjednocená církev chtěla zprvu k vyznání Augsb. se přihlásiti, ale jistý bratr Ant. Kubeš z Nové Cerekve, který ještě před tolerancí pro náboženství do Pruska ušel, uslyšev tam o toleranci, navštívil z Berlína svých moravečských známých a návštějí jim dal, by se k Helv. konfesi přihlásili a Praxí blah. paměť. Jana Amosa Komenského se přidrželi.“ – Také některé odstavce jsou poněkud přeházeny, konečná poznámka dána do textu, něco je i vynecháno, některá slova upravena, vynechána neb doplněna. Ale jinak je to úplně totéž kázání. Patrně Végh kázání toto, jako již předtím mnohá jiná, půjčil svým bratřím v úřadu a Szalatnay si je upravil a snad téhož roku užil.

svatého“ držeti řeč o toleranci, u vědomí, že látka tato „obzvláště podstatná jest a tejká se i nás a nemnoho jest jich, kteřížby tolik povědomosti a zkušenosti o této věci měli. jako já nejmenší z těch, kteréž Pán Bůh k vzdělání vinice své v nově vštípené hned ponejprv do země české poslati jest ráčil“. V této historické řeči mluví pak Végh o tom, 1. „které věci pamětné se v Čechách před tolerancí zběhly, 2. jak a kdy se ujala tolerance a jaké věci se při a po vyjití tolerance staly, a 3. v jaké váze a povaze teď naše církevní věci stojí“. A tu pak nejprve vzpomíná kvetoucích poměrů náboženských v Čechách v době předbělohorské, až bitva na Bílé hoře osud českého království na konečnou zkázu přivedla.¹⁴¹⁾ Vzpomíná staroměstské popravy, vyhnání kazatelů, zrušení náboženské svobody, pokatoličování země misionáři, „kteří s chytrostí ďábelskou a mocí vlezli do všech stavení, všecka místa, kouty a skrejše vyhledali, vyčichali a všecky knihy, kde co našli, sebrali a spálili“. Sami moudří katolíci toho litovali. Véghovi prý řekl do očí bibliotékař pražský P. Ungar: „Pro dolor! extirpata Religio, extirpata eruditio.“ (Běda! Vykořeněno náboženství, vykořeněna vzdělanost!) Slovem: Bůh

¹⁴¹⁾ Végh se tu dovolává Thamova National Lex. Praef. pag XXV.

pohnul svým zlatým svícem z místa svého. Však všecka ta usilování nepřátel zcela náboženství evanjelické vykořeniti ze srdce nedovedla, až císař Josef II. vydal toleranční patent 1781. Císařský vyslanec, který přinesl patent do Prahy, aby oznámil jej guberniu v plném zasedání, položil prý „meč na stůl a řekl, že teď takový patent se bude ohlašovat, proti kterému kdo by se opovážil ústa svá otevřít, že hrdlem bude potrestán“. Tu oněměla ústa rouhačů. Hned nevinní vězňové, pro slovo Boží v žalářích úpějící, v počtu na tisíce, na svobodu, propuštění. Kde kdo jakou knihu ještě schovanou měli, vyndávali, vysušovali, na stůl směle dávali. Plesání věřících bylo veliké. Líčí pak úsilí o získání duchovních pomocí agenta Samuela Nagye ve Vídni a příchod prvních kazatelů do sborů, příkoří se strany katolíků zvláště při pohřbech, první sněm v Semtěši z r. 1783, audienci u císaře v r. 1783 a organisování sborů v r. 1784. Blíže se zmiňuje o tom, že mnohem více lidu českého přihlásilo se ke konfesi Helvetské nežli k Augsburské. I vypráví, jak do Uher bylo psáno o reformované kazatele a jak bylo o to jednáno v Miškovci a v Šar. Potoku, a jak první kazatelé se odhodlali a odebrali se do Čech. „Tak jsme sem přišli první dělníci spuštěnou vinici Páně vzdělávat. Ne z tělesných příčin, ne jako bychom chleba českého žádostivi byli, – nýbrž z vnuknutí Ducha Božího, z lásky křesťanské, abychom čisté slovo Boží zvěstovali národu českému.“ „A kdo by z českých Bratrů našich nynějšího věku myslil, že jsme tu hledali službu jen a vyživení, aneb kdo teď tu naši skrovnou službu jen jako nájemníkovi odvádí, a při tom maje to v moci žádné jiné lásky k naší osobě nemá, – ten jest nehodný, nevděčný a tuze špatný evanjelík.“ Ukazuje pak, že jen „sprostnost apoštolská

v řádích církevních a v svatém posluhování i v sprostých povahách, způsobech a oděvech duchovních pastýřů byla příčinou, „že čeští evangelíci dali v toleranci přednost Helvetskému vyznání. Vzpomíná několika příkladů, jak duchovní pastýři Aug. vyznání větším dílem jako duchovní římskokatoličtí nosili vyfryzírované, vypudrované vlasy, při službách Božích brali na sebe bílou komži, postavili na stůl krucifix, svíčky, hostii, zpívali Otče náš, dělali kříž aj. Lid pokládal je za katolické kněží a odvracel se od nich. Zmiňuje se o tom, jak v Libiši¹⁴²) došlo k přihlášce k Helv. vyznání a jak i katolické osobnosti se vyslovovaly příznivě o Helv. konfesi. Tehdejší ev. církev byla arci jen hlaveň vychvácená z ohně (Amos 4,11.), kazatelé žili v podruží, ale vnitř po stránce „víry, lásky, ochotnosti a horlivosti čas ten při začátku tolerance apoštolského času se mohl přirovnat“. „Lepší upřímnost nemohla býti, jako tenkrát mezi Bratry byla.“ „Jakou láskou byl veškeren lid k svému duchovnímu správci nakloněný; jak bývali osypáni všemi dary; každý sebe za šťastného pokládal, když se mu něčím zavděčiti mohl. To činilo, že jsme byli pojati milostí všech našich posluchačů, že jsme celou sílu vynaložili k naučení se jazyku českého, tak též k vzdělání Siona Božího,“ a „že jsme z těch protiventství, podružství, posměchu si nedělali nic a že jsme naši milou vlast nepohřešovali.“ Lid s radostí přicházel i v dešti a sněhu do bohoslužeb, konaných v stodolách, třebaš z dále 2–3 hodin, mládež přicházela k cvičení volná a chtivá, v nešporních službách Božích bývalo množství lidí. Kde pak jsme teď od toho času po 35 letech! Ať to soudí a napraví sám Pán Bůh všemohoucí!

¹⁴² Odkazuje na Libišský Protokol církevní.

Lidé horliví vymřeli, vymřela s nimi horlivost. Já ani o tom mluvíti nechci. Hluboké mlčení větší výmluvností to vypravovati může, nežli můj jazyk a mé pero. Jaká tesknost často srdce mé svírá, když předešlý čas s nynějším srovnávám. Mlčení křičí a vede si stížnost proti necitelnosti, vlažnosti. I prosí nakonec: „Bratří, prosím vás, važte sobě této milosti Boží, která se vám stala skrze tu drahou svobodu svědomí, važte sobě světla, kteréž Bůh vám rozsvítil. Nedejte koukoli nevěry, vlažnosti a bezbožnosti do srdcí vašich se usaditi. Kdo jste mrtví, obnovujte se k novotě života, kdo žijete, vstaňte, kdo jste vlažní, rozhorlete se!“ A „Bůh utvrdí Siona svého mezi námi, zachová viničku svou, kterou pravice jeho vštípila.“

Na konec kázání Végh připojuje „Ještě pro paměť“ historickou vzpomínku na pražského pastora Mat. Markovice, pak krabčického Borota, prešpurského Mich. Institorisa a na Jana Pullinyho a na jeho kázání v Činovsi, aby ukázal sklon evanj. lidu k Helv. vyznání.

V kázání tom se nám jeví Végh v celé své horlivosti a vroucnosti, ale již také v mnohé neuspokojenosti a neúspěšnosti blížícího se stáří. Již víc a víc doléhaly naň potíže života a trpkosti mnohé, i když také radostné a slavnostní chvíle vyjasňovaly jeho život.

Takovou slavnostní a radostnou chvílí byla i slavnost světové reformace,^{142a)} která se konala v neděli dne 2. list. 1817 se svolením císařským a z nařízení konsistoře slavnostně po všech evanj. sborech v zemích českých a rakouských

^{142a)} O slavnosti té v Libiři a Nebuželích podává zprávu kniha Jakuba Glace, Zprávy o svěcení třetí jubilejní slavnosti Reformací. 1817 Do češtiny přeloženy od Jos. Krejčího, v Praze 1820, str. 159–160.

podle pokynů, daných od konsistoře. Dálo se to s velkou radostí. V Nebuželích na panství Řepínském shrnulo se za jasného dne množství lidu do modlitebny, jež vynikala nade všechny jiné ev. modlitebny v Čechách svou prostranností a důkladností. Přišli i četní katolíci, že modlitebna nestačovala na všechny. Modlitebna byla již r. 1816 „dílem řezbářským a štafířským“ vyzdobena a i nápisy krásně opatřena, a nyní ještě okrášlena. Duch. pastýř vešel do shromáždění, v jedné ruce bibli, v druhé kalich, a postavil to na stůl Páně, co za ním šli z farního domu starší církevní a 24 družiček v bílých šatech a s věnci na hlavách. Posadily se kol stolu Páně, ozdobeného řezbářsky krásnými mřížemi. Duchovní kázal na Žalm 118,1–2, 12 a 13. Po kázání dcera Véghova Judita v bílém rouchu přednesla báseň, sepsanou od Josefa Végha, pastora v Libiši: „Příběhy církve křesťanské od vstoupení Krista Pána do nebe až do nynějších časů.“ Druhá pak dcera Véghova Karolina Ráchel přednesla píseň, sepsanou rovněž Josefem Véghem, a píseň tu pak družičky zpívaly a s nimi všechen lid. Po Večeři Páně rozcházel se lid, tím vším hluboce dojatý a rozradostněný. A Végh sám arci s vděčnou myslí vzpomínal Boží milosti, jež umožnila, že evanj. lid směl se radovat z nastalé svobody evanjelia.

A podobnou jasnou událostí mu bylo, když dcera jeho *J u d i t a* se provdala 25. května 1818 za Štěpána Varádyho, reformovaného duch. správce, do Uher. Ale již se dostavovaly i bolesti.

Bolest života svého procítil zvláště, když 13. září 1819 zemřela mu v Nebuželích jeho choť *J u d i t a V é g h o v á*, roz. Bankošová, u věku 52 let a když 64letý manžel se svým synem ji ukládali k hřbitovnímu odpočinku. Syn *J o s e f V é g h*, duch. správce v Libiši, měl u hrobu pohřební řeč, jež pak vyšla

tiskem: „Poslední¹⁴³) řeč a loučení Josefa Vegha nad hrobem Judity Veghovy“ dne 15. září. Praví v kázání tom vděčně: „Stojím nad hrobem mé nejmilejší matičky..., kteráž spolu s tímto... mým vážným a dobrým Otcem z ohledu mne a mých ostatních sester mnohem více zásluh mají, než všichni lidé na celém světě, následovně žádnému tolik vděčnosti, tolik děkování, té uctivosti dlužen nejsem, jako jim... Veliká budiž tedy Tvá odplata, ó ty oslavená nejlepší Matko moje, že jsi mi jako ona Eunyka, matka pobožná Timoteova (2. Tim. 1,5) již hned s mateřským mlékem tvým bázeň Boží, důvěrnost v Bohu, v Pánu Ježíši, milování bližních mých, zalíbení a chtivost k slovu Božímu do srdce vstúpila a mne k tomuto svatému ouřadu odchovala a obětovala. Veliká a slavná budiž tvá odplata za tvé pěstování, vychování, za všechny tvé slzy a modlitby, za tvé nesčíslné dobré skutky, z kterýchž ani za ten nejmenší já jsem se tobě odsloužiti nemohl. Hojná a neskončená budiž odplata za tvé mateřské požehnání, kteréž jsi mému dobrému Otcí, mně, mé manželce, mým dítkám a mým sestřím těžkým již jazykem, ale nejpřímnějším srdcem udělila. Hojná a neskončená budiž tvá odplata za všecku tvou lásku a věrnost, kteroužs ke všem nám až do smrti zachovala!... Požehnání ať jsou všichni ti šlechetní a upřímní, kteříž tě ctíli, neošetmetnou láskou milovali, občerstvovali, tvé slze stírali a kteří i nyní upřímně je pro tebe vylívají.“ Tak mluvil vděčný

¹⁴³ W. G. P. Poslední řeč a loučení Jozefa Vegha, toho času duchovního pastýře při církvi evanjelické Helv. Vyz. Libišské, nad hrobem Matky své nejmilejší J u d i t y Veghovy, Držané na hřbitově evanjelickém Nebuželském dne 15. září 1819. V Praze 1828. Vytisťené v Sommerovské knihtiskárně v bývalém klášteře sv. Anny v Nře 948. Majetek kons. V. Szalatnaye v Kutné Hoře.

syn u hrobu té, která jej „pod srdcem nosila a přes 30 let v každém okamžení upřímně milovala“. Činil tak u víře, „že smrt nic jiného není, než ten jistý a bezpečný most, kterýž nás z této neřesti plné pouště světa do rozkošných krajů pokoje a věčného blahoslavenství přenáší“. I chválí Boha z jeho milosti a naděje jistého vzkříšení a radostného se někdy shledání, chválí Spasitele Ježíše Krista, zvítězitele nad smrtí a peklem, že všem svým věrným věčné místo připravil. Děkuje Bohu, že dal nám vítězství skrze Pána našeho Ježíše Krista. Z celé řeči zní vroucí láska i víra – a i dobrá čeština. Végh vychovával dobře své děti spolu se svojí manželkou.

Na pískovém jejím p o m n í k u , jež postavil její manžel Jan Végh r. 1820, byla právem vytesána v d ě č n á a u z n a l á s l o v a ¹⁴⁴): „Požehnané památky Dvojtíhodná paní Judit Vegová, rozená Bankoš z Uher. Tato ve všech svatých cnostech a v čisté křesťanské bázni Boží na příklad všem pobožným se skvoucí Hvězda v církvi Kristově, druhá Eunyka 2. Tim 1,5., putovala v České zemi 35 let, v Pánu zesnula dne 13. září 1819. Léta věku 52.“ Nad nápisem tím je vytesána hvězda a nad ní je vytesán kalich.

Právě tenkrát psal Jan Végh pozoruhodné dílo, do něhož vložil celou svoji duši, totiž své paměti, svoji „Zprávu ¹⁴⁵) o vzniku reformovaných

¹⁴⁴ Otiskl je J o z e f V é g h ve své Poslední řeči.

¹⁴⁵ Nachricht von der Entstehung der Reformierten Kirchen – Gemeinden in Böhmen, verfasst und beschrieben von Johann Végh, d. Z. Prediger der reformierten Gemeinde zu Nebužel 1819. Rkp. – Josef Végh vypráví blíže o Nietschkovi ve svém listě, otištěném v Sarospataki Füzetek 1861, str. 526. Dí tu, že Nietschke řekl jeho otci, aby sepsal dějiny vzniku obnovené ev. církve v Čechách německy a jemu je poslal k otištění. Jeho otec prý si vyžádal od Nietschkeho jeden hebrejský Nový Zákon pro S. Patak a jeden pro Debrecín.

sborů v Čechách“. Jak sám v předmluvě vypráví, dal mu podnět k sepsání této Zprávy Joh. Fried. Nietschke z Nieskyho, duchovní Jednoty ochranovské, zaměstnaný ve službách biblické společnosti, dopisující člen anglické biblické společnosti v Londýně, když v r. 1818 konal cestu po rozličných zemích, aby poznal tamní náboženský život a zvláště, zda je tu mezi Židy možnost křesťanské misie. Proto jim rozdílil, kde se to dalo, evangelia v hebrejské řeči, londýnské vydání z r. 1813. Na cestě z Polska přes Prus. Slezsko dostal se do Prahy a snažil se tu poznati poměry ev. církve v císařských zemích. Než v Praze nemohl prý dostati uspokojivých zpráv. Byl však odkázán na ev. kazatele v Libiši, kam může zajeti na zpáteční cestě, směřuje k Čes. Lípě. Se zájmem viděl, že na modlitebně je místo kříže pozlacený kohout, z čehož poznal ref. modlitebnu. I vyhledal tamního kazatele Jos. Végha, ale ten pravil, „že je ještě mlád, než aby mu mohl dáti trochu světla o poměrech protestantské církve v Čechách a zvláště o jich vzniku,“ a odkázal jej na svého otce Jana Végha v Nebuželích, který to vše prožil a zná. A tak Nietschke, provázen Jos. Véghem, odebral se 5. září 1818 do Nebužel a Jan Végh vyprávěl mu, co si přál Nietschke zvědět. Ten pak v údivu pravil, že to vše je v zahraničí neznámo, a divil se, že dosud nic o tom nebylo napsáno. „Ach, byla by věčná škoda, kdyby tyto věci měly upadnouti v zapomenutí. Věc je důležitá a vypsání vzniku nových protestantských sborů v Čechách jest kus církevních dějin našeho věku. A vy, Bratří, jednali byste nezodpovědně před Bohem i potomstvem, kdybyste

zanedbali tak učiniti.“ Jan Vég h tím pohnut, rozhodl se ve svém stáří napsat tyto dějiny. I věnoval tomu svůj volný čas. S počátku chtěl vše vypsati „jen zcela krátce,“ ale při psaní a i v noci vzpomněl mnohých událostí, jež by potomstvo mohly zajímati a tak spis jeho vzrostl. Dne 31. srpna 1819 dopsal¹⁴⁶⁾ konsistoři ve Vídni o svém úmyslu, zdůrazňuje důležitost takového historického vypsání, zmiňuje se o dosavadních svých spisech v tom směru,¹⁴⁷⁾ a žádá o zprávy o dobrodincích české reform. církve. Konsistoř odpověděla 28. srpna 1819, že zprávy ty vyžádají si více práce a budou moci mu býti zaslány až později. Z obsahu Vég hova spisu je patrné, že mu zprávy ty nebyly poslány. Vég h zatím však píše svoje paměti a jen tu v předmluvě podotýká, že píše tyto dějiny ve svém 65. roce (1819), kdy očekává hodinu, kdy budu musit „ze svých slov i skutků spravedlivému soudci světa složiti účty“. Nadto jej již „nic víc neváže k tomuto světu“ a je „zcela lhostejný k přízni či nepřizni lidí“. Proto „za authenticity těchto dějin stojí moje svědomí, podle něhož zde nestojí nic vybásněného, nic přehnaného, nýbrž pouhé skutečnosti a ryzí pravdy“.

Upozorňuje, že toleranční doba, kterou tu líčí, byla doba konfesijně vzrušená a nebylo by dnes dobře se urážeti nad pravdivým vylíčením tehdejších

¹⁴⁶⁾ Dopis ten vepisuje i s odpovědí konsistoře Jan Vég h do Nachricht 134 (mezi předmluvu a vlastní Nachricht).

¹⁴⁷⁾ Již jako student v S. Potoku do své Knihy zápisků z r. 1781 poznamenával si mnohé pamětihodnosti z dějin uherské církve. Do knihy té psal i v Libiši mnoho o současných círk. událostech. Jeho kázání historická z r. 1816 a Kniha pamětní Libišského sboru svědčí rovněž o jeho zálibě v historii.

výstřelků konfesijních té či oné strany. Dnes arci nebudou již katolíci vyhrabávat ev. mrtvoly ze země a házet do vody a vzpírat se nejvyšší moci až do prolití krve, Bratři pak A. v. nebudou mezi lidem šířit paskvily proti Kalvínovi a jeho učení vykřikovat za horší kacířství než bylo Áriovo a Mohamedovo a reformovaní nebudou souvěrcům A. v. vyčítat některé ceremonie. Vzpomíná, jak v lednu 1819 byl sám povolán do Čes. Lípy, aby tam posloužil večeří Páně nemocným evangelíkům. Hned tam jel povozem mu zasláným a posloužil večeří Páně v soukromém bytě asi 30 osobám, evangelíkům A. v. Jen jedna paní byla Švýcarka, reformovaná. Byli to továrníci, profesionisté, vesměs vážení lidé, sami cizinci. „Postavili na stůl krucifix a dvě hořící svíce. Tázal jsem se, „zda víte, pánové, že jsem kazatel Helvetského vyznání?“ „O ano,“ pravili. „Ale ráčíte také vědět, že podle zákonů naší reformované církve nemáme hostií, nýbrž chléb při sv. Večeří Páně podle příkladu Kristova, jak to stojí v evangeliu: Kristus vzal chléb, lámal - a sv. Pavel to vykládá: „Chléb, kterýž lámeme, jest společenstvím těla Kristova. Nebylo by vám, pánové, k pohoršení, jestliže bych vám rozdíl sv. Večeří Páně z chleba?“ „O nikoli,“ pravili jednomyslně, „vždyť je to jedno!“ „Tak nechal jsem stát krucifix a hořet svíčky a oni požívali večeří Páně v chlebu.“ Vzpomíná již výše zmíněných bohoslužeb reform. pro husary v Kostelci n./Lab., a jak „nynější důstojný kazatel a. v. v Krabšicích pan David Kučera za uprázdnění krabšického reformovaného sboru skoro po celé 2 roky obstarával tamní ref. sbor: křtil, pohřbíval, jednu neděli měl kázání a kommunii ve své, v druhou neděli v reformované modlitebně. Reformovaní šli na jeho kázání do augsburské a Augsburgští

souvěrci do reformované modlitebny atd. Uvádím schválně – dí Végh – tyto skutečnosti, abych ukázal, jak se změnilo smýšlení lidu od tolerance. Proto, když líčím nyní charakter oné doby v plné pravdě, nemůže mi to nikdo zazlívát.“ Chce prý potomstvu zanechat památku o tom,

„Quantae¹⁴⁸) molis erat Renovatam condere Christi
Ecclesiam, quam nunc terra Bohema foveat.
Non caro, non sanguis, nec Vulgi caeca libido,
Sed Deus ipse Auctor Religionis erat,
Sed Deus inquam, Auctor fideique speique suorum,
Quos inspiravit vox patefacta Dei,
Ouis dedit Augustum magnum virtute Josephum,
Cuius in aeternum gloria lausque erit.“

Upozorňuje, že by mu bylo daleko snáze historické to vypravování psáti maďarsky neb česky, v kteréžto řeči od 37 let káže evangelium, ale němčina je daleko rozšířenější než řeči obou národů a i mezi nimi zdomácněla skoro mezi všemi duchovními a lidmi distinkce, dílo to pak nesmí být určeno jen pro Čechy a Maďary, nýbrž i pro Němce v tuzemí i v cizině. Žádá jen, aby byl omluven pro slohové nedostatky v této řeči. Tak píše 11. listopadu 1819.

Tak vznikla Véghova „Zpráva o vzniku reformovaných církevních sborů v Čechách“

¹⁴⁸ Tyto latinské verše, jak je patrné z konceptu této Nachricht, jsou dílem Véghovým. Végh patrně zaměstnával se i básnickými pokusy. Český verš zní takto: „Co námahy stálo založiti obnovenou Kristovu – Církev, kterou nyní česká země chová. – Nikoli tělo ani krev ani slepá vášeň lidu, – Ale Bůh sám byl původcem náboženství, – Ale Bůh, pravím, původce i víry i naděje svých, – Jež zřejmý hlas Boží nadchl, – Ont' dal císaře Josefa v ctnostech Velikého, – Jehož sláva a chvála bude na věky.“

z r. 1819. Vypisuje v ní, jak z poměrů tolerančních v Čechách, ze sborů, jež se hlásily zprvu k vyznání Aug., vzrostla reformovaná církev, jmenovitě v Libiši a okolí, a jak byli z Miškovce odesláni do Čech reformovaní kazatelé. Líčí svoji cestu z Uher do Velimě a Libiše, a svoji tamní práci.¹⁴⁹⁾ Zmiňuje se blíže o potížích, zvláště při bouřlivých pohřbech¹⁵⁰⁾ v roce 1783–4, o audienci u císaře 5. září 1783 a o další práci ve sborech reformovaných, a o příznivcích reform. sborů v Čechách.

Nakonec píše o prvních čtyřech českých reformovaných superintendentech, rodem vesměs Maďarech, a o nově zvoleném superintendentu Mat. Kubešovi. Podotýká o něm, že jest to syn selský z Krabčic. Studoval v koleji v Šar. Pataku. Za vše, co je, má co děkovati dobrodiní velkomyslného patronátu v Uhrách. Čas prý ukáže, bude-li oporou církve (Stator rerum publicarum). Kéž prý se na něm nesplní známé přísloví: „Nic není protivnějšího, než když chudý se povznese.“ Tak jeho „Zpráva“ končí.

Již tato zmínka o Kubešovi ukazuje, že Végh byl v ten čas nespokojen s poměry čes. reform. sborů a nějak z a t r p k l ý a z a u j a t ý proti jich českým kazatelům a jmenovitě proti superint. Kubešovi. A to je skutečně zjev, který charakterisuje Végha v posledních jeho letech a dává pak jeho spisu „Zprávě“ nakonec velmi trpký ráz. Je proto třeba blíže si této věci všimnouti.

¹⁴⁹⁾ Na str. 103 píše, že je mu 66 let, tedy píše tento oddíl v roce 1821.

¹⁵⁰⁾ Na str. 138 Végh dí: „Nyní r. 1819.“

X. V Nebuželích 1821–1825

Végh si své Paměti či Zprávu, jak ještě dodává na konci¹⁵¹), po druhé opsal od 23. března do 24. května 1821. Měl ji tedy ve 2 exemplárech. Jeden exemplář, jak ukazuje latinské věnování v exempláři nyní uloženém v knihovně v koleji v Sar. Pataku z 10. dubna 1822, zaslal z vděčnosti koleji, v níž byl vzdělán a vychován. A tu překvapuje, že již v tomto věnování, umístěném v popředí spisu, vyslovuje se velice trpce o českém lidu. Má tu na mysli české reformované sbory. Píšeť o nich: „Než poznej z připojeného (spisu) a poznej Matko, oškliví si již lid nestálý slovo spásy, s nebes mu seslané – neuznává mateřskou Tvoji k němu laskavou dobrotu – syny Tvé sem vyslané potupou stíhá – špatná žeň zde jim ubohým se sklízí. Přízeň Tvá a dobrodiní příkladně štědrá, kterými jsi syny tohoto národa z křesťanské lásky poctila, nesou nyní v těchto časích synům Tvým vlastním trpké ovoce. Nehodným vpravdě a nevděčným otevřela jsi mateřské své srdce a ruce své pomocné!“

Taková trpká slova dodatečně celému spisu připojená, jsou v naprostém rozporu s celým obsahem tohoto spisu, a jen zmínka na jeho konci právě dotčená o českém sup. Kubešovi dává tušit, že v posledních letech vzrostla v duši Véghově veliká hořkost k Čechům, (reformovaným sborům), že ve svém hněvu užívá tohoto spisu, aby dosavadním příznivcům čes. ref. sborů na sbory ty trpce žaloval a snad docela přízeň maďarských kruhů od nich odvrátil. S čím to souvisí?

Vysvětlení podávají maďarské poznámky, připojené tu a tam dodatečně ke „Zprávě“, a zvláště

¹⁵¹ Végh, Nachricht, str. 157.

obširný maďarský „Dodatek“ na konci. Z „Dodatku“¹⁵²) vysvítá, že Végh velice zanevřel na mladé české bohoslovce, kteří vyšli z chudých selských rodin, ale pomocí maďarských ref. farářů v Čechách dostali se na studium do Uher, jmenovitě do Šar. Pataku, Jos. Nešpor i do Debrecína, a tam vystudovali pomocí tamních dobrodinců co někteří maďarští faráři v Čechách žili v takové bídě, že své syny nemohli dáti na studie, nýbrž že musili do Uher do služby. Když pak tito čeští bohoslovci vrátili se do Čech, ač prý někteří z nich nedobře se na studiích chovali, čeští sborové ref. dávali jim prý přednost před syny dosavadních maď. farářů. Zvláště si stěžuje Végh na sbor v Krabčicích. Véghův zeť Gerson Szalatnay i Gabriel Molnár rádi by se tam byli dostali, ale Krabčičtí nic nechtěli prý o nich slyšet, než stáli jen o Nešpory, Opočenské, Kubeše a Bubeníčky. Sbor zůstal uprázdněn po 2 léta a povolal si pak mladšího Nešpora z Bratislavy a zavázal se mu hned ke zvýšenému služnému (400 zl., 80 zl. na dříví, 20 měřic obilí, 100 chlebů a k tomu tolik darů, že není tomu příkladu). Co jiní duchovní téměř hlady umírají, seděl prý on ve všem až po krk, pokládali jej za apoštola Čechů, ze všech sborů spěchali k němu lidé jako na posvícení, až prý musil Krabčice opustiti s hanbou.¹⁵³) Co tak čeští synové z milosrdenství zbožných příznivců a sborů v Uhrách vystudovali a se vrátili, upadla prý vážnost maďarské národnosti u tohoto národa docela. Nastal pro

¹⁵² Végh, Nachricht strana 158nsl. – Syn Véghův Josef později v stáří r. 1860 to líčí arci v Sarospataki Füzetek 534 již jinak. Tam dí, že „duchovním z českých synů nebyla dávana čest jako nám Maďarům“. Ale to vidí Jan Végh již zkrášlené září minulosti.

¹⁵³ Stal se pak duchovním ve Chvaleticích.

maďarské duchovní konec první lásky, vážnosti i naděje. Čeští hoši vtlačili se hned do nejlepších sborů. A sotva kde byli 1–2 roky a naskytl se kde lepší sbor, hned tam běželi, co maďarští duchovní, jako Lad. Baka, Tardy, Jan Szalatnay aj. vytrvali ve sboru po celý život anebo dlouhá léta. Maďarský duchovní Benj. Kis byl odmítnut v Krabčicích a zůstal konečně v bídném sboru v horách v Libštátě. Na jeho místě v Močovicích vládne starší Nešpor, co jeho mladší bratr Jan Nešpor z Krabčic celé Mělnicko prý poštvál proti Maďarům, píše o nich, že se „nedrží k nám věrně, povrhují námi, nestarají se o blaho sborů, hledají jen svůj vlastní prospěch atd. – my jsme vaši praví duchovní, vaši bratři“. Tak prý odvracel srdce lidu od Maďarů jako Absolon od svého otce Davida. Lid český reformovaný zřejmě odvracel se v ten čas od maďarských ref. kazatelů. Ve Vysoké dali proto docela svému duch. správci Štěp. Rimányimu formálně na srozuměnou, že může odejít, kam chce, že ho již nepotřebují. Věc přišla před superintendenta a došlo k vyšetřování. „Kdyby podvody a šejdířství toho špatného člověka nebyly vyšly na světlo..., byl by nás všechny lid ze země vyhnal.“ „Na moje domovní vrata v Nebuželích byl dvakrát upevněn takový prokletý paskvil s tak hroznými nadávkami nejen proti mně, ale i proti všem maďarským duchovním, že mi ještě nyní, když si na to vzpomenu, srdce hořkostí chce puknouti.“ Végh proto slíbil 50 zl. tomu, kdo by mu pisatele toho paskvilu prozradil. Než bezvýsledně. V paskvilu tom, jež Végh si uschoval, bylo psáno, že prý „je hloupý, kdo těmto Maďarům, těmto cizincům naslouchá. Oni jsou služebníky, našimi služebníky, my jsme jejich páni, neboť jedí náš chléb, vykrmují svá břicha, jsou dětmi hněvu, kteří dědictví Boží

odírají atd. Nepřišli proto, aby zvěstovali evanjelium, nýbrž aby naplnili své měšce atd.“ Soused Véghův v Nebuželích napilý křičel před farním oknem přes plot: „Vy uherská prasata, není-liž pravda, vy nemůžete mezi sebou dobrého duchovního (Nešpora) trpěti, protože je Čech?“ A jiný posluchač Véghův – Karel Titěra – v kovárně pravil: „Ti sakramentský uherský šelmi se do Čech vedrali, ty musejí bejt odsad vymrskáni.“ Végh žaloval proto u kraj. úřadu pro urážku na cti na Karla a Jiřího Titěru. Spor se projednával počátkem června 1820. Karel Titěra a jeho bratr Jiří byli odsouzeni na čtrnácte dní do vězení.

Tenkrátě to asi bylo za rozbrojů v Nebuželích, že Végh jednou přišel do kostela, roztrhl kleriku a zase odešel. Byl patrně velice rozčilen a rozhořčen.

A tu Végh n a ř í k á : „Takový úděl a odměna dostala se nám Maďarům a našim dětem mezi Čechy!“ A stěžuje si dále: „Tito čeští hoši nejenom našim dětem odlovili lepší a výnosnější sbory, nýbrž dovedli také hned se zmocniti úřadů seniorů a superintendentů.“ „Můj syn Josef, který – nepravím to z chlouby, – v těchto Čechách byl hvězdou, pravil mi jednou, propukaje v hněv: „Proklatí psi, Čechové! Kdyby mi byli dali aspoň ze slušnosti někam vokaci, abych mohl jednou říci, že bych byl mohl jíti sem či tam! Ani zmínky nebylo o mně v žádném sboru!“ „Kubeš a Nešpor stali se hned seniory, Kubeš hned na to superintendentem!“ (Kubeš byl pak superintendentem od r. 1820 až do r. 1859.) Végh pak dodává: „Jak ten se stal superintendentem, se neví. Jisto je, že nikdo pro něj nehlasoval. V té věci konsistoř nevyžaduje hlasování, ježto si osobuje právo proti vůli a mínění ctihodného bratrstva „dělati“ superintendenty, nadto

je jisto, že tento Matěj Kubeš, když náš superintendent Ladislav Baka byl na smrtelné posteli, tajně jel do Vídně. Proč? Lze si to mysliti. Přítel mi psal: „Proč jste neusiloval o místo superintendenta, když to tak teď na světě chodí?“ – A dále píše: „I když jsme my staří byli nehodni tohoto úřadu, ale dali jsme svým dětem takovou výchovu, že každý z nich by byl 100krát více zasloužil úřad superintendenta.“ Vzpomíná synů maďarských farářů a jich vzdělání i v Německu, Marburku, Vratislavi, v Praze, svého syna Josefa, jeho talentu, šlechetného srdce a morálního charakteru. „S těmito dětmi zasloužilých, v utrpení osvědčených maďarských duchovních, s jich vzděláním, mravným charakterem nemají tyto české selské děti, pastevci volů a hus, ani společného stínu!“ „Kubeš stal se tedy superintendentem, vrchním pastýřem! Nešpor seniorem! My všichni přišli jsme pod jich dozor, moc, vedení. Na jich náladě, zprávě, milosti závisí nyní všechno naše štěstí i neštěstí!“

Véghův hněv souvisí jednak s tím, že se cítil pomínut a odstrčen, když šlo o vedoucí místa, ježto sám počítal s místem superintendenta a také by ho byl plně zasloužil nad mnohé jiné, jednak s tím, že od počátku Kubešova úřadování v čele reformované superintendence docházelo mezi Kubešem a Véghem ke značným rozporům. Végh totiž zavedl v Nebuželích¹⁵⁴) – jako již dříve v Libiši –, že při vstupu duchovního do modlitebny na počátku bohoslužeb lid vstával. Než při tom došlo k nějakému rušení pokoje a řádu. Végh žádal pak dne 30. června 1818

¹⁵⁴ G. Loesche, Inneres Leben 70. – Výpisky Tardyho z archivu vrch. círk. rady.

prostřednictvím superintendence konsistoř, aby chránila důstojnost a právo duchovenského úřadu. Superintendent Kubeš však naopak radil, aby konsistoř zvyk tento zapověděla i v Nebuželích i v celých Čechách. Při tom poukazoval na to, že Végh je nepokojná, vysokomyslná, hašteřivá a krátkozraká všední hlava, a že s každým superintendentem a kurátorem, i s evanjelickým a s katolickým duchovenstvem měl hádky a ještě nikdo u něho pořádně visitaci konati nemohl. Konsistoř, zdá se, byla také poněkud zaujata proti Véghovi, který 20. srpna 181 neváhal konsistoři vytknouti, že Wülknitzovo stipendium nebylo rozděleno podle spravedlnosti a slušnosti. Konsistoř vskutku vyhověla návrhu superintendenta a zapověděla ten způsob. Již to bylo Véghovi velmi nepříjemno. Nadto došlo k dalšímu střetnutí mezi Kubešem a Véghem.

Aspoň Végh ve zmíněném maďarském „Dodatku“ pokračuje a vytýká¹⁵⁵) s hořkostí, že sup. Kubeš začal svůj úřad vysokomyslně, aby dal duchovním cítit, že jsou mu poddáni. Tituloval je „Reverende Domine!“ „Wohlehrwürdiger!“, sám čině nárok na „Reverendissime“, „Hochwürdiger!“. „Podle toho i my jsme mu titul přiměřili, jak zasloužil.“ Než on rozeslal latinský cirkulář¹⁵⁶) ze 14. dubna 1821, ve kterém upozorňuje „Ad modum Reverendi Domini“, že někteří z nich „prázdni, nestydatí, plni pýchy, která prozrazuje srdce lehkomyšlné a hlavu prázdnou“, „z pouhé hanebné nestydatosti, pýchy, závisti a z pouhé touhy jiné týrat“, odpírají superintendentovi titul „Reverendissimi“. Aby vážnost úřadu byla chráněna, pro příště superintendent takové listy buď nezodpoví,

¹⁵⁵ Végh, Nachricht 172. (Dodatek.)

¹⁵⁶ Végh, Nachricht, Dodatek (Nro 80. Copia). Str. 172nsl.

anebo je oznámí konsistoři, aby jich tvrdošijnost byla zlomena.

Než V é g h 17. května 1821 na oběžník ten odpovídá¹⁵⁷) superintendentovi Kubešovi obšírným latinským listem: Všecky ty výtky vztahuje na sebe, poněvadž on sám právě psal superintendentovi ve svém listu pouze s titulem „An das würdige Superintendential Amt H. C. in aller Achtung“. Ale upozorňuje superintendenta, že se on, Kubeš, stal superintendentem nikoli podle vůle bratrstva, nýbrž podle vyššího rozhodnutí. Titul „Hoch“würdig mu nepřísluší. Konsistoř jej tituluje jen „Herr Superintendent!“ „A kdo jsi, který titul „Hoch“ si osobuješ a násilím a hrozbami snažíš se ho domoci? U nás všech a vůbec mezi krajany tvými jsi všední pověsti, z bahna a hnoje nedávno vyhrabaný, od pluhu odvedený, špinavý žebravý student, dobročinností dobrodinců postavený na nohy a zapáchající dosud hnojem.“ „Titulu lze dosíci ne násilím ani hrozbami, nýbrž zásluhami. Jaké však ty máš zásluhy? Leč že jsi v Uhrách zbohatl,¹⁵⁸) odtud rohy jsi přinesl, kterými nyní, nehodný, biješ syny uherské vlasti, jimž jsi povinen díky za vše, co jsi.“ Vytýká sup. Kubešovi, že žádá poslušnost chlapeckou, otrockou, hierarchickou, despotickou a chce si ctih. bratrstvo osedlat. A pokračuje: „Že mé srdce je lehkomyšlné a hlava prázdná? Nepopírám,¹⁵⁹) že značná část mého mozku vyschla starostí domácích i církevních.

¹⁵⁷ V é g h, Nachricht, Dodatek (Rescriptum ad hoc Circulare), str. 173nsl.

¹⁵⁸ K tomu podotýká V é g h na str. 177 pod čarou maďarsky, že Kubeš sám se chlubil před ním, že měl pohodlné studium a že jen z obchodů vínem měl ročně příjem 800 zl.

¹⁵⁹ Str. 177n.

Nicméně pomníky mé hlavy prázdné vidí církve a viděti bude i potomstvo. Církve nové ode mne shromážděné, farnosti, modlitebny, školy mým přičiněním a úsilím zřízené, dříve než jsi spatřil světla, jsou pomníky, jež nezhnou za staletí, hlavy mé prázdné! Komu vděčí v diecési přečetné modlitebny svůj důstojný vzhled, jako Velenická, Hořátevská, Libická, Chlebská, Vysocká, Vtelenská než typu Libišského a Nebuželského a chvályhodnému závodění s modlitebnami ode mne vkusně postavenými? Co mám říci o své svaté práci, věnované církvi české, pro kterou tisíce a tisíce křesťanských duší krajanů tvých Boha chválí a mně dobrořečí? To jsou moje doklady a pomníky hlavy mé prázdné! Tak prázdné, že již sotva pozůstaly některé zbytky umdlévajícího¹⁶⁰) věku.“

„Než tvá hlava je plná,¹⁶¹) více než plná. Proto drbeš ježaté,¹⁶²) vztyčené vlasy každou chvíli i, jak slyším, na kazatelně při kázání, aby lebku tvou neroztrhla tíha vzdělanosti tvé. V mravech tvých nevidím jiskry zbožnosti.“ V Kubešově překladu „Ordinací“ z němčiny do latiny nevidí Végh vynikající vzdělání, ani v jeho poznámkách zbožnost a horlivost. „Modlitby válečné“ pak nedávno od Kubeše vydané nedovedou pohnouti srdcem zbožných. „Co jsi vytrpěl pro náboženství? Jaké jest Tvé vzdělání? Tvá hlava jest plná – větru! Proto tolik ji zvedáš, podoben prázdnému klasu!“

¹⁶⁰ Végh, Nachricht, strana 178, poznamenává maďarsky „Z Boží milosti jsem 4. října 1821 (tenkráté asi tuto část psal) v 67 roce.“

¹⁶¹ Végh, Nachricht 178.

¹⁶² Végh, Nachricht 178 poznamenává k tomu maďarsky: „Vlasy nosí do ježka jako nějací pyšní selští hoši a je neustále čechrá. To je hnusná móda, před každým poctivým člověkem nesnesitelná.“

„Kdo¹⁶³) však je dotčen závistí pro čest, úřad nebo důchod Tvůj superintendenční, leč kdo jest podoben Tobě! Děkuji Prozřetelnosti, která ráčila mne osvoboditi od břemene nesnesitelného chabnoucím ramenům!“

„Nač¹⁶⁴) mnoho řečí? Ty, titul prázdný lapaje, lapáš vzduch, honíš vítr! (Sir. 34,2.) Nevzpomínáš, že farnost kšelská na mou radu si tě zvolila? Moji přízeň k tobě tak mi splácíš? Radím Ti ze zbožného a otcovského citu, odlož vrozenou ti selskou, hloupou pýchu a lakotu, pro niž jsi již ve veřejnosti znám; následuj pokoru, skromnost, laskavost, holubičí prostotu, přestaň¹⁶⁵) drbati hlavu. Muže nad jiné v našem kněžském stavu věkem, zásluhami i výchovou nad Tebe vynikající měj v úctě jako své otce. Bud' vděčen národu maďarskému a jeho synům, žijícím zde ubohým životem. Bud' pamětliv, že první základní kámen reformovaného náboženství v Čechách my a národ náš zde položili. Užívej modliteb za superintendenta a biskupa ode mne vypracovaných a tiskem vydaných. Necht' Tě obrazotvornost neklame, že jsi již dosáhl nejvyšší stupeň vzdělání a moci, a nepohrdej jinými vedle sebe! Tak průběhem let, když zásluhy den ze dne porostou, bezděky se ti dostane titulu i cti i vážnosti.“

K listu tomu Végh¹⁶⁶) připsal, že není překážky, aby list ten byl zaslán na vyšší místa.

Ve své maďarské poznámce, nemálo obšírné, připojené 9. dubna 1822 na konec k tomuto listu,¹⁶⁷)

¹⁶³ Végh, Nachricht 179.

¹⁶⁴ Str. 179n.

¹⁶⁵ Str. 180n. – Modlitby za superintendenta aj., o nichž se Végh dále zmiňuje, nejsou jinak známy.

¹⁶⁶ Str. 181.

¹⁶⁷ Str. 181n.

podotýká Végh, že není mu známo, zda sup. Kubeš list ten poslal do Vídně či nikoli. Ale že vše zůstalo v tichosti. Od těch dob však sup. Kubeš prý nerozesílá latinských kurrend, ale píše jen německy neb česky.

Ve skutečnosti superint. Kubeš spis ten předložil konsistoři.¹⁶⁸) Výtky Véghem pronesené dotkly se Kubeše tím více, že Kubeš si vskutku zakládal na svém vzdělání a 16. dubna 1821 předložil konsistoři spis, kterým se ucházel o místo dogmatika na bohoslov. ústavu ve Vídni. Hodlal přednášeti latinsky. Konsistoř předala 1. května spis ten studijní komisi. Proto nesl těžce výtky Véghovy a dne 4. prosince 1821 stěžuje si sup. Kubeš na „svárlivého“ Végha v příčině hanopisu Kubešovi poslaného a prosí za odpomoc. Nadto stěžuje si na pastora Végha, že při každé příležitosti projevuje nenávist a mstu. Nejzřejměji prý tak učinil při školní visitaci, kde odepřel zkoušku školních dětí z náboženství a musil býti k tomu donucen přítomným krajským komisařem. Végh při této visitaci dal prý školákovi jednomu v krátké pozdravné řeči osloviti superintendenta slovy: „důstojný pane seniore“, o sobě samém však dal mluvíti jako o „veledůstojném našem panu pastorovi“.

Végh pak maďarsky zavírá svůj maďarský dodatek¹⁶⁹) ještě těmito poznámkami, směřujícími příkře proti všem českým reformovaným bohoslovcům a sborům: 1. Žádnému uherskému kompatriotovi neradím, ano dávám to do své poslední vůle, aby nikdo více nešel do Čech jako duchovní. Čechy jsou něco jen pro Čechy. Po

¹⁶⁸ G. L o e s c h e , Inneres Leben 219–220. – Výpisky Tardyho z archivu vrch. církv. rady.

¹⁶⁹ G. Loesche, Inneres Leben 219–220. – Výpisky Tardyho z archivu vrch. církv. rady.

40 let¹⁷⁰) jsem obyvatelem Čech, ale nenašel jsem tu ještě žádného obyvatele, rodilého z Uher.¹⁷¹) Na počátku tolerance byl v Praze Štěpán Kanda a i ten odtud zmizel a nevím, kam odešel. Ještě tu je starý husarský invalida, žebrák u Mělníka ve vsi Šopce. A ten pravil mi: Nevím, zda Bůh či ďábel vzal mi rozum, že jsem zde zůstal. Jsem té víry, že tito protivní¹⁷²) a k nám bezpříkladně nevděční čeští posluchači se svými duchovními vlastní národnosti budou potrestáni. Zbožní čestní Čechové, kteří pro své náboženství trpěli, vymřeli; nynějším bylo vše snadno, náboženství a vzdělání duchovenstva je nestálo nic a tak ani nedovedou si vážit dobrého duchovního, ani nedbají, odkud jim žaludy padají.“ 2. „Národ tento nezaslouží, aby ctihodné uherské Publicum věnovalo jediný krejcar pro české alumny, ba nedopustí ani, aby překročili práh jejich škol. Mají peníze, mají universitu ve Vídni (kolej bohosloveckou od r. 1819), dobří Čechové ať jen otevřou svoji peněženku a nevysávají tak dobrosrdečných Maďarů. Myslím, že náš národ tomu národu již dosti vrátil světla, jež kdysi přijal od Husitů. Aby je i nadále přijímali od Maďarů, je zbytečno, a stali se toho nehodnými. Když dnes se rozhlížím po našich posluchačích a srovnávám je s posluchači před 20–30–40 lety, musím s lítostí v srdci se divit nad velikou změnou a rozdílem tenkrát a teď. Kam se poděla horlivost, víra a láska. A přece konáme svůj svatý úřad mezi nimi s toužou věrností, jako kdysi, jsme dokonalejší, než jsme byli v mládí, když jsme mezi ně přišli. Teď rozumím, že Bůh vpravdě mel dobré příčiny, aby tento národ častěji

¹⁷⁰ Bylo to tedy v roce 1822–3.

¹⁷¹ Arci mimo ref. maďarské kazatele.

¹⁷² Unausstehlich.

navštívil tvrdými ranami a i svůj zlatý svícen za starých dob zde převrátil.“

Ještě pak poznamenává jména současných reformovaných duchovních správců v Čechách a uvádí nejprve 11 starých duchovních maďarské národnosti, dále jména 9 synů duchovních maďarských, a 12 duchovních české národnosti. Při tom uvádí svého zetě Gersona Szalatnaye v Dvakačovicích jako kaplana jeho otce Jana Szalatnaye. O svém pak synu Josefu Véghovi, pastoru v Libiši, dí: „Ten opustí Čechy v květnu nadobro s manželkou a 4 dětmi...“ V Knize pamětní v Libiši je o tom bližší zpráva jednak Josefa Végha, jednak Jana Végha. Josef Végh, dosavadní pastor v Libiši, píše:¹⁷³) „L. P. 1822 stalo se, že já skrze velkou nepořádnost mnohých oudů církevních, mezi nimiž mnozí za celý čas mého zde přebývání tu mou skrovnou mzdu zadrželi a přes 10 let mi ani krejcaru neplatili, a též velikou familijí přemožen jsa, na tom jsem se ustanovil, abych tuto církev opustil a příznivějšího osudu pro sebe a mé dítky v uherské vlasti hledal. Srdečně jest mi líto těch skutečně dobrých a šlechtných oudů, kteříž po všechny časy nejen pořádně platili, ale i jiné mnohonásobné důkazy lásky a upřímnosti ke

¹⁷³ Libiš. Kniha pam. 240. – Végh, Kniha zápisků z r. 1781 nsl. 123 píše o rodinných poměrech svého syna, odcházejícího do Uher, a dodává, že se mu v Uhrách narodil ještě Albert 26. květ. 1824. – Josef Végh sám ve svém listě, otištěném v Sarospataki Füzetek 1861, 533 dí, že při odchodu z Libiše kázal na Skut. ap. 2,25–32. Týž píše tu na str. 532–3, o příčinách svého odchodu z Libiše značně jinak. Vypráví tu, jak byl otec jeho i on ve sboru oblíben a hojně opatřen. Proč tedy odešel? „prolium aptius educandorum, feliciusque procurandorum causa“. Patrně působily obě příčiny: Odešel i pro nedostatek výživy i v zájmu dětí.

mně prokazovali.“ A dále praví: „Již o velký díl svého vlastního jmění přišel jsem, když jsem musel každoročně na mé vyživení přísazovati. Pro tu příčinu dne 17. února 1822 ve jménu Páně dal jsem církvi Libišské výpověď.“ Dne 21. února dala mu konsistoř propouštěcí dekret. Josef Végh odešel pak do Uher i se svojí manželkou Marií, roz. Dobrovolnou, a čtyřmi dětmi, Žofinkou, Márinkou, Josefem a Klárinkou 11. května 1822. A jeho otec 10. května 1822 k jeho odchodu poznamenává:¹⁷⁴⁾ „Co se po tomto přesmutném loučení a odchodu mého syna nejmilejšího Josefa Végha v Libišské církvi zběhlo, pro budoucí památku ještě poznamenati neopominu. Jaká jest vrtkavost a převrácenost srdce lidského..., jak špatnou žeň mívají i duchovní pastýřové ze své nejuprávnější práce..., jak láska ustydla..., příklad toho všeho smutně jsem shledal teď při své bývalé církvi Libišské.“

Právě tyto poměry synovy v Libiši mnoho vysvětlují z roztrpčenosti otce Jana Végha. Miloval syna svého velice a proto tak jej bolelo, že syn jeho nenalézá v Libiši a v Čechách vůbec uznání a přijetí, jaké by mu rád přál. A proto i tak hořce píše ve svém maďarském „Dodatku“ a v poslední obšírné maďarské poznámce, určené pro maďarské čtenáře v Š. Pataku, proti českým reformovaným sborům.

Proto v maďarském „Dodatku“ na konec¹⁷⁵⁾ ještě dokládá 9. dubna 1822: „Pokládal jsem za potřebné a za svoji povinnost, abych toto tak vypsals a abych na to upozornil všeobecně ctihodné maďarské reformované Publicum, zvláště pak jeho... direktory a představené obojího stavu.“ Aby své

¹⁷⁴⁾ Libiš Kniha pam. 253.

¹⁷⁵⁾ Végh, Nachricht 185 (Dodatek).

zprávy ověřil, nejen sám je podepsal, nýbrž dal podepsati i Štěpánu Rimánymu, ref. kazateli ve Vysoké, který „bona fide dosvědčuje, že věci zde popsané vesměs jsou skutečné pravdy“.

Végh sám, uzavíraje vše, ještě poznamenává:¹⁷⁶) „N. B. Přál bych si, aby tato drobná práce v opisu byla zaslána i reformované koleji v Kološi (Klausenburg v Sedmíhradsku), poněvadž české reformované sbory obdržely dary lásky i ze Sedmíhradska.“ Záleželo tedy Véghovi velice na tom, aby vskutku do Čech nadále již nepřicházeli maďarští kazatelé a aby také čeští bohoslovci nadále nebyli přijímáni do tamních škol a nedocházeli tamních dobrodiní. Patrně zahořkl Jan Végh velice ve své duši proti Čechům, totiž proti mladším českým duchovním, kteří stanuli v čele ref. církve, a jmenovitě proti superintendentovi Kubešovi.

XI. V Nebuželích poslední léta 1826–1830

A hořkost ta nepominula, naopak dalšími událostmi byla ještě ztrpčována. Bylo sice potěšitelné pro Végha, že nejmladší dcera jeho Rachel se provdala za ref. duch. správce do Uher 26. května 1823. Ale Végh zůstal nadále zcela sám. Zato zeť jeho Gerson Szalatnay dostal se z Dvakačovic do Lysé. Tu pak znova docházelo k napětí a sporům starého pastora Végha s mladým superintendentem Kubešem, o nichž bude hned řeč. A někdy asi při té příležitosti došlo k tomu, že pastor Végh veřejně se cítil nucena, aby zdůraznil své šlechtiectví. To vedlo k tomu, že krajský

¹⁷⁶ Végh, Nachricht 186 (Dodatek). – Opis, o němž se tu Végh zmiňuje, asi přiložil k exempláři, poslanému do Š. Potoku pro kolej v Kološi.

úřad se ho dotázal 18. července, praes. 14. září 1826 č. 5743, jak to vlastně s jeho šlechtictvím je, a vyzval Végha, aby se o tom vyjádřil. Végh odpovídá¹⁷⁷) kraj. úřadu přípisem z 16. září 1826. Předkládá svůj atest či pas, vydaný mu r. 1783 zemplínským komitátem, v němž je výslovně jmenován „nobilis“ (šlechticem), a přikládá další vysvědčení v tom směru. Podotýká, že šlechtický diplom byl propůjčen jeho rodině v r. 1657 císařem Ferdinandem III. jeho předku Michalovi Véghovi. Šlechtický erb je zdoben dvěma lvy. Nad přílbou je totiž lev s taseným mečem a ve štítě je lev, a drží korunu. Originální diplom převzal před rokem v květnu jeho syn Josef Végh, dřívější farář v Libiši, a odvezl do Uher, kde je kazatelem v Berkeszi, v komitátu Szabolczkém na panství barona Abr. z Way, který jej jako přítel ze studií z Libiše povolal. Jos. Végh sám v Čechách „diplomu toho nepotřebuje, protože v této zemi uherské šlechtictví platí méně než nic. To jest příčinou, proč“ nemůže nyní diplom ten předložit. Ale odkazuje na kat. děkana v Nebuželích, který jej viděl, dále na seniora Rimányho, svého zetě Ger. Szalatnaye, kazatele v Lysé (od r. 1824), učitele, rychtáře a na členy sboru. Na otázku, proč dosud svůj charakter zatajoval a neužíval ho veřejně, odpovídá: „1. Nechtěl se jím chlubit. 2. Vidí cenu člověka ne v titulu, „ne v začazených obrazích předků“, 3. pokládá také za bezúčelné a marnivé, aby zde v Čechách chudý evanj. venkovský kazatel ukazoval svůj pravý rodný

¹⁷⁷ Listina ta v opisu Véghově je v rukou konsen. Viktora Szalatnaye v Kut. Hoře. – Pokud jde o zdůrazňování šlechtictví, vidí to jeho syn Josef v Sarospataki Füzetek 1861, str. 534, arci již po mnoha letech jinak. Dí, že jej nazývali obecně a patrně s úctou „Ein ungarischer Edelmann“.

charakter. Proto také resignoval na úřad seniora podle slov, qui bene latuit, bene vixit (kdo žije v ústraní, žije dobře). Ale okolnost jedna, o níž se nechce zde zmiňovat, pohnula jej, že konečně musil světu ukázati, kdo je – po příkladě velkého apoštola Pavla, který se nikdy nechlubil svým vznešeným rodným charakterem, až nastala nutnost, a tu se přiznal a veřejně prohlásil, že je rozeným patriciem.

Nutnost, která Végha pohnula ke zdůraznění šlechtictví, souvisela patrně s tehdejšími napětím mezi staříčkým pastorem Véghem a mladým superintendentem Kubešem.

O napětí tom svědčí zpráva¹⁷⁸⁾ superintendenta Kubeše konsistoři v roce 1826. Kubeš si totiž stěžuje konsistoři, že pastor Végh při poslední v i s i t a c i v Nebuželích dne 30. srpna 1826 k superintendentu Kubešovi se choval krajně neskromně. Ani nedovolil superintendentovi, aby při zcela mechanické katechisaci kladl mládeži otázky a odepřel mu odvésti visitační kázání. Projednávání této stížnosti se vleklo přes celý rok 1827 a i déle. Obviněný Végh se hájil¹⁷⁹⁾ ve své obraně z 20. prosince 1827, předložené konsistoři sup. Kubešem 18. února 1828: Végh myslil, že literární práce, jež měl tehdy, jsou důležitější, než odevzdati kázání superintendentovi a že je času dost odvésti příspěvky superintendenční do jeho nenasytného pytle. Také sám byl nemocen. O v i s i t a c i dí, že prý superintendent osvědčil se při v i s i t a c i té vášnivým komandantem, že prý bil pěstí

¹⁷⁸ Loesche, Inneres Leben 220.

¹⁷⁹ O obhajobě té se zmiňuje L o e s c h e, Inneres Leben 220 jen stručně. Jest to zřejmě týž akt, jehož koncept z 20. prosince 1827 se uchoval z valné části v majetku konseniora Vik. Szalatnaye. – Podrobný výpisek z ní uvádí Tardy ve svých Výpiscích.

do kazatelny a káral řeč pastorovu, že nemá kázati pohádky. Végh prý se nevzpíral katechisaci. Superintendent však chtěl ukázati svoji učenost a děti uvésti ve zmatek. Visitačního kázání nebylo prý od něho žádáno; zaslouží,¹⁸⁰) aby bylo tištěno a nikoliv, aby bylo pochováno v archivu superintendenčním. Aby však vyhověl nařízení, je hotov Végh, dopřeje-li mu Bůh života a zdraví, kázání to opsati a zaslati sup. Kubešovi, který i sám může ho užít, ježto byl (Kubeš) od kouřimského krajského úřadu poukázán, aby po příkladu Libišského,¹⁸¹) nyní Nebuželského pastora, postupoval ve svých kázáních. Z udání superintendentova jest prý mu však jasno, že superintendent chce jej povaliti (stürzen). Nenávidí jej (Végha), jemuž tisícové křesťanských duší žehnají a i jeho popelu žehnati budou. Snaží se jej obviniti z nedostatku subordinace. Než nemá k tomu důkazů. Přál by mu (Véghovi) věčnou blaženost (Seeligkeit), jemuž Prozřetelnost darovává dny i léta i zdraví, přiměřené jeho stáří. Sup. Kubeš je vrchní hlavou! Nikdo rozumný mu neodpírá povinnou úctu, naprostou poslušnost, ale nemá zapomínat, že podřízení nejsou tvorové bez citu, nýbrž jsou jeho spolubratry a spolupracovníky v říši Ježíšově. Ano podle výroku Ježíšova: kdo by chtěl mezi vámi býti největší, budiž služebník všech! Pan superintendent by měl míti více úcty a pozornosti k těm, kteří jsou pěstiteli a zakladateli náboženství (v Čechách); kteří, než on byl ještě na světě, pracovali na vinici Páně a kteří byli a

¹⁸⁰ Touto větou končí zpráva Loeschova a počíná uchovaná část konceptu v orig.

¹⁸¹ Pokyn kraj. úřadu se stal patrně v dřívějších letech (1811), dokud byl Végh pastorem v Libiši (1811), anebo se teprve ujal práce v Nebuželích, – když tedy Kubeš byl na počátku své kazatelské činnosti (1811).

jsou prvními apoštoly českého protestantského národa; a (měl by býti) vděčnější k těm, skrze něž dospěl z nejnižší třídy lidstva k své vysoké hodnosti.

Nakonec podotýká, že není třeba jeho služné zabavovat, ježto je s to, aby vyplatil těch pár zlatých. Však každému rád dává, co je spravedливо. – Patrně hrozila konsistoř zabavením jeho služného, neodvede-li úředně na něm požadovaný obnos, příspěvek sboru na služné superintendovo 28 zl. 36 kr.

Svoji obranu pak uzavírá ještě tímto rozkladem: Stojí na konci své životní dráhy. Ale srdečně mu jde o náboženství a o poměry „milého českého protestantského lidu, mezi nímž sešedivěl“. Proto upozorňuje: 1. Duchovní vrchní hlava české protestantské diecéze je zároveň pastorem. Bylo by slušno a nutno, aby i jeho sbor byl příslušným seniorem nebo jinými nejstaršími k tomu deputovanými kazateli visitován. Jsouť ve Kšelském sboru, jak lze slyšet, nepořádky. 2. Bylo by žádoucí, aby superintendenti, ne-li každoročně, aspoň několikrát za svého života vydávali pastýřské listy k povzbuzení u víře. Chudý protestantský lid nese těžká břemena. Katol. duchovním odvádí desátky a štólu, vydržuje své duchovní, učitele i budovy. Náboženství ho stojí vskutku mnoho! Měl by býti nábožensky posilován. 3. Každý kandidát či pastor měl by na svém místě vytrvat aspoň 3 léta a přebíhání ze sboru do sboru by mělo býti zamezeno. Příběh v Kšelích a Močovicích byl skandální. 4. Visitace superintendentovy by měly se konati řidčeji než ve 2 letech. V Nebuželích 10 sbírek nedělních nestačí na úhradu jedné visitace.

Jsou to hořká slova staříckého pracovníka. Kubeš předkládaje obranu tu konsistoři 18. února 1828, podotýká, že co se literární práce týče, již superintendent psal konsistoři o novém, nepořádném

vydávání Heidelberského katechismu. (Bude zde dále o tom zmínka.) O nemoci Véghově senior Rimány nic se nezmiňoval. Ostatní výtky Véghovy Kubeš odmítá jako pomluvy. O kázání Véghovo žádal úředně, ale nedostal ho. Odpírá tomu, aby jeho sbor byl od nižšího úřadu visitován. Nepořádku tu není. Navrhuje, aby Véghovi byla dána důtka. Konsistoř¹⁸²⁾ Véghovi zaslala 3. března 1828 podrobné a vážné napomenutí, načež Végh kázání ono předložil s prosbou o prominutí dne 2. května. Že však bylo kázání předloženo česky, superintendent mu je vrátil, aby je předložil německy. Učinil tak a dne 6. června Kubeš je předkládá konsistoři.

Nelze arci nevidět, že na těchto poměrech tak trpkých nebyli vinni jen jiní, nýbrž také mysl samého Végha, která zvláště v stáří projevuje se nemálo drsně a útočně a dráždivě. To se jevílo i v jeho poměru k tehdejšímu učiteli v Nebuželích Františku Novotnému,^{182a)} který však také nebyl bez viny, když popíjel v hostinci do půlnoci a pěstoval pohoršlivé společenské styky, co manželka jeho přestoupila ke katolictví. Pastor Végh pohnul staršovstvo, že mu dalo výpověď, ale než výpověď ta byla úřady státními potvrzena, již v modlitebně na počátku školního roku ohlašoval, že mnoho nezáleží na tom, budou-li děti chodit ještě do školy či nikoli, když učitel má odejít. Poměry byly tak napjaté, že došlo k projednání sporu i u kraj. úřadu v Boleslavi i u konsistoře ve Vídni. Gubernium pak prohlásilo, že pastor obviňoval učitele z provinění, jež v té míře zjištěna nebyla. Pastor sám, který již častěji byl zemským úřadem pokárán, zasloužil by, aby pro

¹⁸²⁾ Loesche, Inneres Leben 220. – Výtah Tardyho z archivu vrch. círk. rady.

^{182a)} Seniorátní archiv pražský, svazek listin z r. 1828.

vysokomyslné sebevědomí, nesnášlivost a svémocné jednání byl beze všeho zbaven své služby. Ale upouští se od toho trestu pro jeho stáří a jako poslední pokus, zda přece by se nedal pohnouti k rozumnému chování. Krajský úřad mu to má vytknouti a varovati jej jménem gubernia s pohrůzkou, mělo-li by se cos takového znova přihodit, zakusí přísnost zákonů a bude přenechán svému osudu. Gubernium uznává i vinu učitele Novotného. Neschvaluje sice jeho propuštění, ale kraj. úřad má jej přísně pokárat a varovat před pohoršlivým a podezřelým chováním. Konsistoř Véghovi pak 6. dubna 1828 vytkla písemně, že podněcoval sbor proti učitelu, a kárala jej co nejpřísněji pro neskromné, nezdvořilé a nesnášlivé chování. Ježto pastor Végh „při každé příležitosti si dovoluje nové nepřístojnosti, musí prý býti se vši přísností udržován v náležitých mezích. I ukládá superintendentu Kubešovi, aby si vyžádal v té věci i pomoci politického úřadu.

Než spory trvaly dále. Dne 29. října 1828 konsistoř znovu prostřednictvím superint. Kubeše vytýká Véghovi v jeho poměru k učitelu Novotnému jeho vysokomyslné sebevědomí, nesnášlivost a svémocný postup, varuje jej, aby pomyslel, jaká budoucnost jej čeká na stará kolena, kdyby měl v tom setrvat. U konsistoře nenajde v té věci opory. Spolu však dává pokárat i učitele Novotného pro jeho nepoddajné chování k pastoru Véghovi a vybízí jej, by se choval tak, aby se mu nic nemohlo vytknouti. A tak zůstal Fr. Novotný dále učitelem v Nebuželích – až do r. 1856. Zdá se, že napjatý poměr trval.

Za tak napjatých poměrů Végh pracoval dle svých sil na vinici Páně, ač již dovršil 73. rok

svého věku. V roce 1827 pracuje ještě i literárně, překládaje z maďarštiny do češtiny dílo, o němž byla již v r. 1808 zmínka, „Hřbitov a přemyšlování“,¹⁸³) sepsané Angličanem Herveym a přeložené Péczelym do maďarštiny. Zůstalo však netištěno – snad pro tehdejší svízelné poměry Véghovy.

Jeho spory s konsistoří a superintendentem Kubešem nebraly konce. V roce 1829 ocital se Végh v novém napětí, a sice tentokráte pro hřbitovní pobožnosti.¹⁸⁴) V některých totiž českých sborech ujal se od počátku tolerance zvyk, že evanj. pastoři při pohřbu konali tzv. „valedikce“, totiž loučení s mrtvým. Zvyk ten přenesli do Čech pastoři z Uher, kde duchovní správce konal v kostele kázání, u hrobu však učitelé, obyčejně bývalí studenti vysokoškolské, říkali veršovaný proslov, v němž zesnulý s nářkem se loučí s pozůstalými. Pastor Karel Nagy, tehdy v Libštátě (1827–1830), psal o tom takto: „Ježto první pastoři v těchto zemích ponejvíce byli ze studentů, kteří buď již byli učiteli, anebo měli se jimi státi, a až na několik ctihodných mužů měli literárně i morálně málo co vzácného a bylo při nich málo vzdělání i vkusu – převzali z Uher tento zvyk, a co v Uhrách kazatelé pokládají za nedůstojno pro ně a co tam jen učitel dává lidu k lepšímu jako věc vedlejší, to uvádějí zde na kazatelnu.“ Tak pastor po pohřebním kázání konal loučení, při němž kazatel jménem zesnulého loučil se obšírně a s nářkem postupně

¹⁸³ Památka r. 1863, 253. Dílko to zůstalo v rukopisu v pozůstalosti a uchovávalo se v rodině jeho zetě Gersona Szalatnaye. Nyní však je zatím neznámé. – Srov. Výpisky Heřm. Tardyho. Dílo to bylo Véghem zůstavěno ve 2 dílech.

¹⁸⁴ Loesche, Inneres Leben 145–146.

se všemi členy rodiny a příbuznými i známými všem děkuje a blahopřeje. Bylo při tom mnoho slz a mnoho lichocení a lid si na to navykl, že v tom viděl hlavní věc. Pastor Nagy v Libštátě chtěl zvyk ten odstranit, ale sbor na zvyku tom trval, ač kazatel hořce to nesl. Zato v Nebuželích pastor Végh byl rozhodně pro podržení tohoto zvyku. Psal¹⁸⁵ superintendentuře, když konsistoř chtěla zvyk ten odstranit: „Prostý lid velice si váží tohoto zvyku, ba více než kázání. Zkušenost učí, že pohřební kázání bylo by bez takové útěšné řeči suché. Zato dojemná řeč kazatelova, přání a žehnání jménem zesnulého vzbuzuje slzy a hlasitý pláč a jest vždy vzdělavatelné a poutavé pro všechny posluchače.“ Však prý „každá novota v našich nově zřízených reformovaných českých sborech je škodlivá a pohoršlivá“. „Rehabeam minul se cílem, když zamítl radu starých.“ Superintendent Kubeš, pohněván, učinil o tom oznámení konsistoři, uráží se zvláště pro zmínku o Rehabeamovi (1. Král. 12) a vytýkáje Véghovi tvrdošijnost a nedostatek subordinace. Konsistoř zaujala ostré stanovisko proti Véghovi. Dne 29. března 1829 odměřeně dopsala,¹⁸⁵) aby do 8 dnů o valedikci podal věcně a s pominutím všech nevčasných, domýšlivých a neslušných poznámek, ježto by jinak proti Véghovi, jenž dávno zasloužil, aby byl pro neskromnost a insubordinaci removován (úřadu zbaven), musilo býti neúprosně a nejpřísněji zakročeno. Než Végh odpověděl 4. dubna 1829 nebojácně: Líčí způsob pohřbu v Nebuželích, kde ono loučení děje se všeobecně a vzdělavatelně. Neví prý, jak lze jeho rozklad, aby se in ritualibus (v obřadech) nic neměnilo, vykládati za insubordinaci, když se přece nic určitého

¹⁸⁵ Archiv seniorátu pražského, svazek z r. 1829.

nenarřidilo. Nikdo nemůŕe mu dokázati insubordinaci. Co se pak tŕče jeho odstranění z úřadu, jeŕž prý dávno zaslouŕil, upozorňuje v nejhlubší úctě, ŕe k takové amoci starého duch. správce je třeŕba velmi důležitých důvodů, vyšetřování a svědků. Na pouhé žaloby a pomluvy svých nepřátel nemůŕe býti odsouzen. Beztoho předloŕí v nejbliŕších dnech podrobný ospravedlňovací spis i s doklady proti všelikým obviněním.

Odpověď ta působila. Konsistoř ponechává ji bez další výtky. Ale 23. března 1830 vydává dekret, kterým nařizuje,¹⁸⁶) aby „valedikce“ byly po sborech ponenáhu odstraňovány, jeŕžo sice vedou k chvilkovému dojetí, ale vadí skutečnému duchovnímu vzdělání.

Jan Végh pak zatím pokračuje v literární práci. R. 1828, již 73letý, vydává k školní potřebě kníŕzku, která mu měla způsobiti mnoho hořkostí, totiž „Křesťanský malý Katechismus Heydelberský¹⁸⁷) pro Školy a pro Mládeŕž Církví Evanjelických Českých Helvetského Vyznání přehlédnutý a malou jakousi změnou, neŕž první vydání bylo, a skrz nedostatek exemplářů nákladem svým poznovu vydaný od Jana Vegh, duchovního Pastýře Církve Nebuŕelské Helv. Vyznání. S povolením cí. kr. censury. V Praze 1828. Vytištěný v Sommerovské v knihtiskárně v klášteře sv. Anny Nře 948“. (16° 78 str.) Katechismus tento má celkem 154 otázek.

Jde o to, co míní Végh slovy „první vydání“. Patrně chce Végh říci, ŕe r. 1828 vydal svůj katechismus na základě dřívějšiho českého vydání, jeŕž někdy před tím obstaral buď Végh sám či někdo

¹⁸⁶ Archiv sen. praŕ., svazek z r. 1830.

¹⁸⁷ Univ. knih. 54. E. 283.

jiný. Ale které to bylo vydání?¹⁸⁸⁾ Podařilo se mi srovnáním zjistiti, že tím prvním vydáním je míněna knížka, o které byla již výše zmínka k r. 1784, 1799 a 1806–7: „Křestianské víry hlavních článků gruntové,¹⁸⁹⁾ kteréžto z Heudelberskeho katechysmusu podle Helvétské Konfessý v krátké otázky a odpovědi jsou sebrané a prve pro vzdělání maličkých v cýrkvi reformitské v řeči belganské vydaný, potom na uherský jazyk obrácený, nyní pak z uherského vydání pro dítky cýrkvi Helvetské konfessý v Čechách znovu zrozené práci jednoho kazatele slova Božího na českou řeč přeložený a vydaný.¹⁹⁰⁾ S povolením J. M. Cýs. cenzury. Léta Páně 1784“. Bez udání jména vydavatelova i místa tisku. Není to původní¹⁹¹⁾ Heidelberský katechismus, ale zachovává učení i rozdělení Heidelberského katechismu. Čítá 139 otázek. Snad že na toto vydání se vztahují slova Véghova v jeho svolání z r. 1799, kterým doporučil své Modlitby a malý Heidelberský katechismus před tím vydaný, anebo šlo o nějaké vydání pozdější před r. 1799, jinak neznámé od neznámého vydavatele. R. 1806 bylo zakročeno¹⁹²⁾ o svolení k novému jeho vydání.

¹⁸⁸⁾ R. 1783 vyšel v Brně „Heidelberský katechysmus aneb učení pravého náboženství křest. v otázky a odpovědi uvedené.“ 12° 71 str. Vydání to obstaral Mich. Blažek (P a m á t k a 1863, 255). Také sup. Jiří Fazekas vydal r. 1808 v Praze „Křest'anský katechismus...“, v kterémž jest heidelberský... sumovně obsažený“ Ale oba se liší od katechismu z r. 1828 celým svým rázem.

¹⁸⁹⁾ Mus. 69 H 320, 68 H 281, 68 H 378.

¹⁹⁰⁾ Srov. Jungmann, Hist. VI. 1755 a 1844 a Památka 1863, 255. Jungmann i Památka uvádějí titul každý poněkud jinak, Památka podle vydání kutnohorského z r. 1784 (a 1807), Jungmann však odchylně, ač se téhož vydání z r. 1784 dovolává.

¹⁹¹⁾ Památka 1863, 255.

¹⁹²⁾ Loesche, Inneres Leben 330.

G. Loesche dí, že „zhuštěné otázky a odpovědi činily jej namnoze nesrozumitelným a nebyl více vydáván (1806)“. Než věci se měly jinak. Jeho dalšímu vydání vadila otázka 110.: „Co držíš o mši? Že jest zapření jediné oběti Ježíše Krista.“ Patrně na pokyn konsistoře byla otázka ta vynechána a katechismus ten byl r. 1806 vydán s tímž titulem¹⁹³) i obsahem až na vynechanou otázku a na to,¹⁹⁴) že v poslední otázce 138. jsou přidány verše Řím. 16,25–27. Obsahuje tudíž 138 otázek. Byl vytištěn v Praze u Františka Jana Scholla.

Týž katechismus však o 138 otázkách (bez přídavku Řím. 16,25–27) byl vydán i r. 1807 s titulem: „Křesťanské víry^{194a}) hlavních článků Gruntové, kteréžto z Heydelberského Katechysmu podle Helvetské Konfessy v krátké otázky a odpovědi jsou sebrání a nejprve pro vzdělání Maličkých v Církví Reformatské, v řeči Belgmátské vydání, potom na uherský jazyk obrácení, nyní pak z uherského vydání pro dítky Cyrkve dle Helvetské Konfessy v Čechách znovuzrozené, práce jednoho kazatele slova Božího, na Českou řeč přeložení a vydání. S povolením cýs. král. Cenzury. Na Horách Kutných vytištění a k dostání u Františka Vincencya Korce 1807.“ 16°. 50 str. a s modlitbami na str. 51–70.

Podle těchto vydání, která však k tisku upravil a vydal asi někdo jiný než Végh – aspoň Végh nikdy

¹⁹³ Mus. 69. H. 252.

¹⁹⁴ V 18. ot. je chyba tisku: Žalm 48,8–9 má být Žalm 49,8–9 jako ve vydání prvém. – Chyba ta ve vydání z r. 1807 není.

^{194a} Katechismus ten je v knihovně Synod. výboru v Praze (dar konseniora Jos. Nešpora v Chrudimi). Texty z r. 1806 a 1807 se poněkud od sebe liší na některých místech, ale mají podkladem týž text.

se k nim nehlásí – obstaral Jan Végh r. 1828 nové, tedy vlastně třetí vydání, ale s rozhojněným počtem otázek na 154,¹⁹⁵) jehož titul byl již výše uveden.

Než toto vydání z r. 1828 narazilo¹⁹⁶) velice u samých reformovaných vyšších církevních úřadů a jmenovitě u superintendenta Kubeše. Odpor ten vzbudila předmluva a otázky, které Végh připojil jako úvod na str. 2–8, pokládaje za nutné reagovati na to, že mnozí římský katolíci nepokládali reformované za křesťany. Předmluva ta (Zpráva o tom katechismu) i úvodní otázky jsou se stanoviska reformovaného naprosto nezávadné a naopak svědčí o konfesijní horlivosti. Superintendent Kubeš¹⁹⁷) však, podávaje r. 1828 o katechismu tom zprávu konsistoři, upozorňoval, že Végh vydal katechismus ten znovu o své vůli a opatřil jej dodatky, plnými nesprávností a nesrozumitelností.

Konsistoř¹⁹⁸) H. v. proto pokárala Végha a 20. února mu nařídila, aby všechny exempláře toho spisu odvedl konsistoři. Než Végh se tomu vzpíral. Ve svém rozkladě pokládal výnos ten za tvrdý, zvláště když mu zákaz samostatného jednání připadal cizí. Odvolává se na to, že arcibiskupská konsistoř v Praze dala mu svolení k tisku.

Konsistoř upustila sice od odvedení exemplářů a nebyla proti zavedení knihy k vyučování, ale

¹⁹⁵ Podle Jungmanna, Hist. VI. 1775, 1841, dočkal se spis ten z r. 1784 nového vydání r. 1828 a 1830, a sice podle Památky 1863, 253 r. 1830 se 154 otázkami, tedy s právě tolika, co jich má vydání Véghovo z r. 1828. Již to ukazuje na souvislost vydání z r. 1784 a 1828 a 1830.

¹⁹⁶ G. Loesche, Von der Duldung zur Gleichberechtigung 454–455 (O. K. R., HC. 1828 No 84. 90. 180).

¹⁹⁷ G. Loesche, Inneres Leben 331.

¹⁹⁸ G. Loesche, Von der Duldung 454–5. – Srov. Výpisky Tardyho z archivu vrch. církv. rady.

9. března 1828 uložila Véghovi, aby potlačil naprosto nevhodné a nesprávné dodatky, anebo aby spis úplně přepracoval.

Végh znovu však namítal, že by vytržením listů anebo škrtnutím závadných míst inkoustem a novým tiskem titulního listu bylo krásné dílo zkaženo. Veškera cena dodatků přišla by nazmar. Nemůže pak sám jediné slovo odstranit neb změnit. To mu zakazuje svědomí, čest a obecné blaho.

Konsistoř odpověděla tím, že požádala gubernium, aby knihy ty zabavilo. Gubernium pak 16. srpna 1828 nařídilo zabavení celého nákladu, dokud nařízení konsistoře nebude vyhověno.

Ale došlo k tomu,¹⁹⁹⁾ že Szaltnay – asi zeť Véghův – nařízené změny v katechismu Véghově provedl (1829). Konsistoři²⁰⁰⁾ nedostačovaly provedené změny a 9. července 1829 vyslovila se o nich nepříznivě. Než již pak superintendent Kubeš sám žádal konsistoř o uvedení knihy té k vyučování. Současně předložil superintendent konsistoři nový titulní list, oznamuje, že mu krajský úřad odevzdal starou konfiskovanou předmluvu a úvod v 843 exemplárech. A tu již došlo r. 1830 po smrti Véghově k novému vydání tohoto katechismu.

Katechismus sám totiž (str. 9–79) zůstal v novém vydání²⁰¹⁾ docela nezměněn, i „Omylové“ na konci jsou zcela neporušeni. Jen začátek, totiž titulní list s předmluvou a úvodními otázkami, tedy str. 1–8, totiž vše to, co Végh sám připojil, bylo odstraněno a na místo toho vpředu byl připojen nový titulní list. Nový titul pak zní: „Křesťanské

¹⁹⁹⁾ Loesche, Inneres Leben 331.

²⁰⁰⁾ Archiv sen. praž., svazek z r. 1829.

²⁰¹⁾ Univ. knih. 54. E. 282.

víry hlavních článků gruntové,²⁰²) neb malý katechismus Heidelberský pro mládež církví evanjelických českých Helvetského vyznání poznovu vydaný. V Praze 1830. Vytištěný v Sommerovské knihtiskárně v klášteře sv. Anny v Nře 948.“ A na druhé straně titulního listu je otištěno toto: „Summovní obsažení gruntovných artikulův víry k užitku malých dítek. Díl první o bídě a zkaženosti lidské. – List tento jest na místě stránky od 1 až do 9.“ Pak následuje katechismus sám tak, jak byl otištěn r. 1828, a sice hned stránkou 9. Má ovšem též 154 otázek, zcela shodných s otázkami z r. 1828.

Z tohoto vydání katechismu z r. 1830 a z potlačení vydání Véghova z r. 1828, což vše bylo pro Végha spojeno s velikým rozčilováním a i hmotnou značnou ztrátou,²⁰³) je zvláště patrné, že Véghovi se dalo se strany superintendentovy i konsistoře veliké bezpráví a příkoří. Jeť předmluva i úvod katechismu z r. 1828 takového rázu, že nelze pochopiti, že mohl reformovaný dozorčí úřad Véghovi vytýkat nesprávnost a nesrozumitelnost.²⁰⁴) A vytýkal-li mu to přece, pak tak nečinil z důvodů věcných, nýbrž zřejmě jiných, a ponejvíce osobních.

²⁰² Tento nový titul je týž (v prvých pěti slovech), jako je titul knížky z r. 1784, o níž výše pozn. 190. I to ukazuje na to, že r. 1784, 1828 a 1830 jde o různá vydání téhož spisu.

²⁰³ Végh žádal proto v červnu 1829 o podporu z Wülknitzovy nadace a senior Rimány z důvodu toho žádost doporučil. Arch. sen. pražského, svazek z r. 1829.

²⁰⁴ K u b e š sám vydal r. 1848 a pak 1857 svůj vlastní „Katechismus křesťanský pro mládež evanjelickou“. V Předmluvě z r. 1848 poukazuje na to, že „již v roku 1811, když jsem úřad evanjelického kazatele konati začal, jsem se ohlédal po katechysmu času a věku dětinskému přiměřeném, a nenalezna žádný takový“, sám jej sepsal a vydává. V katechysmu tom mluví obšírně o člověku a jeho určení k blaženosti, o náboženství jakožto prostředku k blaženosti, po poznání Boha, o vlastnostech božích, o Písmu, o mesiáši neb Kristu, o církvi, o rozdílech mezi kat. církví a ev., o pravidlech života a víry, o povinnostech křesťanů, o křesť. svátcích. Obsahově i formálně, i co se týče správnosti řeči, je Kubešův katechismus daleko méně cenný, než Véghův.

Na Végha takový postup musil působiti tím trpčeji, že již stářím chřadl a síly jeho byly vyčerpány.

Ještě v roce 1829 připravoval si doklady k nějaké obraně, asi pro konsistoř. Připravil si²⁰⁵) opis zmíněné již zprávy, uveřejněné r. 1808 v *Neue Annalen der Literatur*, a dal si obsah potvrditi úřady. Týkalo se to jeho věrné duchovenské práce, snášenlivosti náboženské a jeho kazat. práce ve vojsku. Ředitel panství Rohanského v Řepíně u Mělníka potvrzuje 17. února 1829, že se opis shoduje s originálem a obsah spočívá na pravdě. Katolický děkan v Nebuželích Kar. Schultz potvrzuje 28. února 1829, že Jan Végh, ctihodný pastor v Nebuželích, žije v míru a pokoji mezi námi. Jej již věkem obtíženého a mnohými zásluhami mezi souvěrci slavného provází děkan s úctou a přízní. Děkanovo prohlášení potvrzuje i rád a ochotně Vojtěch Zumann, biskupský vikář pro Mělník v Chorušicích. Plukovník pak svob. pán z Taxisu 22. března 1829 prohlašuje, že s radostí potvrzuje panu pastorovi Véghovi, že při různých škadronách mužstvu Helv. vyznání vždy konal duchovenské funkce s velikou péčí a že i jeho ostatní chování ospravedlňuje všeobecnou úctu, jíž v pluku požívá, a proto je všeho doporučení hoden. Není známo, zda Végh tohoto

²⁰⁵ Végh poznamenal doklady ty na půlarchu, vloženém do jeho *Knihy zápisků* z r. 1781 nsl. Zmíněné jím *Annales literaturae, Viennae 1808*, jsou *Neue Annalen der Literatur*.

doporučení užil a k čemu, ale patrně jednalo se o obranu.

Než obrana jeho se dokonávala již tím, že se končilo životní jeho dílo. Dne 5. července 1829 poslední vůlí ustanovil dědicem zetě Ger. Szalatnaye a jeho choť Kristinu. Ostatní děti byly již dříve vybyty. Dne 1. února 1830 zemřel V é g h v Nebuželích ve svém 75. roce na vodnatelnost a byl 5. února 1830 pochován²⁰⁶) za účasti br. pastorů Štěpána Šoltésze z Velenic, Štěpána Rimányho z Vysoké, Pavla Španiela ze Vtelna a Jana Szalatnaye z Moravče. Na jeho náhrobek dán byl nápis: „Alfa i Omega. Blahoslavené paměti dvojitihodný muž Ján V é g h, rozený Uher, nejprvnější²⁰⁷) duchovní pastýř a kazatel slova Božího H. V. v Čechách, pracoval na vinici Páně 47 let. Připojen zde k svatým prachům své manželky nejmilejší dne 4. února 1830.“

Zajímá, že V é g h nakonec dospěl přece k jakémus smířlivému postoji k svým odpůrcům. Na konci knihy svých zápisků píše maďarsky o svých překonaných již potížích: Měl hodně starostí se svými dětmi v Čechách. Mnoho vytrpěl od papeženců. Ale to vše by snášel snáze, než co musil snášeti od některých svých spolubratří a posluchačů. Ale Bůh ho neopustil a vždy mu dal potěšení, když se domníval, že je sám a opuštěn. I dodává: „Noli, Summe Deus, noli vindictam sumere sceleribus eorum debitam, Tuus, Christe, sanguis eluat hanc nequitiam“ (Svrchovaný Bože, neračiž konati

²⁰⁶ O poslední vůli M. Klapuš, Jan Wégh (Českobr. kalendář 1930, 134). Zápis matriční v úmrtní knize v Nebuželích dří, že byl pochován dne 3. února, jiné zprávy píší o 4. únoru. Srov. Almanach 1881 25, jakož i poznámku na Szalatnayově ex. Poslední řeči Jos. V é g h a.

²⁰⁷ Byl z nejprvnějších.

zaslouženou pomstu nad jejich zločiny, krev Tvá, Kriste, nechť smyje tuto nepravost). Jestliže pak v těchto slovech zaznívá přece hořkost nad zažitými trpkostmi, jeho syn Josef ve svém stáří v listu z r. 1860/1, otištěném v Šáryšsko Potockých sešitech, vzpomíná Čech a práce v Čechách již jen s jasnou myslí a s radostnými vzpomínkami.

Végh zůstavil veliké dílo církevní jako jeden z předních dělníků na Boží roli při zakládání obnovené evanj. církve české, dílo celého svého života, v němž žije dále svým duchovním životem. A žije ve své rodině, ve svých dětech, vnucích, pravnucích, kteří v jeho duchu pokračují v jeho díle na české vinici. Žije i ve svých spisech, z nichž čerpají a čerpati budou i nadále potomci povzbuzení a sílu k věrné práci ve službě Páně.

XII. Závěr

Od smrti Véghovy uplynulo 100 let. Na tehdejší poměry hledíme jako vzdálení pozorovatelé, ale i jako ti, kteří celým srdcem znovu prožívají tehdejší události, kdy kladeny byly znovu základy k české ev. církvi. Tehdejší spory i prudkost a zahořklost Véghovu v posledních letech jeho života posuzujeme klidněji a kritičtěji, vidouce světlo i stíny tu i tam. Ale cítíme, že Végh zasluhoval, aby se s ním jednalo bratrštěji a uznaleji a aby zvláště mladší pracovníci hleděli naň s větší úctou, než se dalo, i když Végh sám jim to svojí povahou neusnadňoval. Přes to cítíme s ním, s jeho bolestí, vzpomínajíce čestně jeho díla. Osobnost Véghova, zračící se v jeho mladistvé obětavosti, rozhodnosti, houževnatosti v díle jeho na Boží roli po celý jeho život v našem národě, stojí před naší duší v čistotě

a velikosti. Zaslouhuje, abychom ho vždy znova vzpomínali s uznáním a o oheň jeho náboženské vroucnosti rozžehovali i své srdce. Pěkně a správně o něm praví jeho vnuk Justus Szalatnay ve svých Pamětech: „Heslem Jana Végha bylo „prompte et sincere in opere Domini“ (ochotně a upřímně v díle Páně). Dle toho se také věrně řídil, takže jméno jeho se na českém ref. Sionu dosud v požehnané památce udržuje a bohdá i dále udržovati bude“.

Vzpomínajíce Végha, zamýšlíme se i nad počátky naší toleranční církve. Byly to skrovné počátky nového života a církve naše byla vpravdě hlavní vychvácenou z ohně. Byl v ní život, Boží život, ale život ten se rozvíjel uprostřed mnohých nedostatků. Ale přece jen vzmáhal se a rostl. A roste dosud. Dosud jsou tu nedostatky. Ale Boží život přece jen žije a roste. Co je z Boha, nezahyne, ale musí růst, přese všechny nedostatky musí žít a růst.

